

นิติปรัชญาและสังคมวิทยาทาง กฎหมาย

ผศ.ดร.จิตรดา ร่มย์ รัตนวุฒิ

ความรู้และศาสตร์

- **วิวัฒนาการของวิชาความรู้**
 - ความรู้แบบสามัญสำนึก
 - ความรู้แบบศาสตร์ แบ่งเป็นศาสตร์ประยุกต์ กับศาสตร์ทฤษฎี
- **จากความรู้ไปเป็นนามธรรม**
 - ค้นหาข้อมูล
 - ค้นหาทฤษฎี
- **ลักษณะของศาสตร์**
 - 1) มีลักษณะทั่วไปเป็นนามธรรม (Abstract)
 - 2) มีลักษณะเป็นระบบ (Systematic)
 - 3) มีเหตุผล (Rational)
 - 4) มีวิธีการค้นหาและพิสูจน์ยืนยันความถูกต้อง (Methodological)

กฎหมาย ?

**ทักษิณไม่ได้ทำ
ผิดกฎหมาย
แต่ทำสิ่งที่กฎหมายห้าม**

ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง
ดร.ทางด้านกฎหมาย
จบการศึกษา ป.ตรี ปโท และ ปเอก
จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

• คานธี

กฎหมาย ?

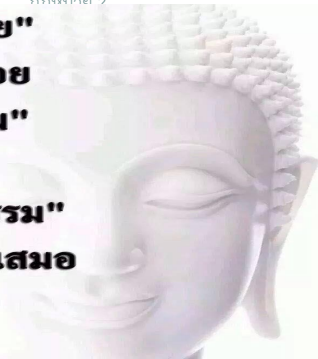

**การที่ข้าพเจ้ามิได้ปฏิบัติตาม
คำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้น
มิใช่เพราะข้าพเจ้า
ไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง
แต่เป็นเพราะข้าพเจ้า
ต้องการปฏิบัติตามคำสั่ง
ที่สูงยิ่งไปกว่านั้น
นั่นคือคำสั่งแห่งความรู้สึก
ผิดชอบ ขั้ว ดี ของข้าพเจ้าเอง**

— มหาตมะ คานธี —

กฎหมาย 2

**"กฎหมาย"
อาจไม่ค่อย
"ยุติธรรม"
...แต่
"กฎแห่งกรรม"
นั้นยุติธรรมเสมอ**

Authentic Clinic
Beyond Your Beauty

นินทา หรือ นินทา หมายถึง การนำ หรือการปกครอง

การตัดสินค่ามิได้ปฏิเสธตาม
คำตัดสินของข้าพเจ้าที่ขึ้น
นี้ถึงพยานเจ้าหน้า
แต่เป็นการพิจารณาจาก
ผลของการปฏิบัติงานคำ
ผู้ซึ่งยังไม่ได้รับ
คำตัดสินจากข้าพเจ้า
- Mahatma Gandhi

Do not judge
me by my
successes,
judge me by
how many
times I fall
down and get
back up
again.
- Nelson Mandela

นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน
นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน
(อดีตนายกรัฐมนตรี)

นักกฎหมายเปรียบเหมือนวิศวกรทางสังคม

"เมื่อความยุติธรรม
กลายเป็นกฎหมาย
การถูกจับจ้องด้าน
ก็เป็นหน้าที่"
"When justice becomes law,
resistance becomes duty."
- Thomas Jefferson (Thomas Jefferson)

Equality doesn't mean Justice

Equality Justice

เงิน
ซื้อความยุติธรรม
ได้หรือ?

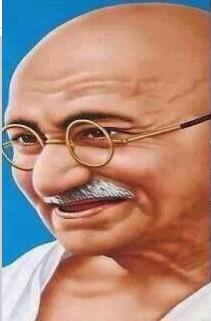
กระดานชนวน

จำคุกไม่เกิน 2 ปี
ปรับไม่เกิน 4,000 บาท

จำคุกไม่เกิน 2 ปี
ปรับไม่เกิน 40,000 บาท

พจนานุกรม
"การเมืองรัฐชาติ คือศิลปะของ
การเมืองระจำ คือการต่อสู้ชิงชัย"
"สิ่งประจักษ์ มีไม่สิ่งของธรรมดา
เป็นสิ่งที่งอกได้ เมื่อได้สิ่งธรรมดา"

มาปเจกประภากรในทัศนคติ "พระคานะ"
"เล่นการเมืองโดยไม่เสียสละ
หาความสุจริตโดยไม่ตั้งใจ
ทำร้ายคนอื่นโดยไม่ตั้งใจทำงาน
มีความรู้ความสามารถปรารถนาดี
ด้วยใจโดยไม่หวังผลตอบแทน
วิทยาศาสตร์เลือกด้านที่ไม่มีการแข่งขันแบบ
บูชาสูงส่งแต่ไม่มีความเสียสละ"

ฉันจะมองแต่ข้อดีของผู้คน
เพราะตัวฉันเอง ก็ไม่ใช่
คนที่สมบูรณ์แบบ
ฉันจึงไม่บังอาจที่จะตรวจ
สอบข้อผิดพลาดของผู้อื่น

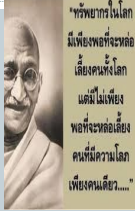
"Mahatma Gandhi"

ปรัชญาของชีวิต

มหาตมะ คานธี

การที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตน
ด้วยดีของเจ้าข้าที่อื่น
มิได้เพราะข้าพเจ้า
ไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง
แต่เป็นเพราะข้าพเจ้า
เชื่อในกฎของใจ
นี่คือคำสัญญาที่ข้าพเจ้า
ได้มอบไว้ คือ จิตใจที่แท้จริง
- มหาตมะ คานธี -

"ทรัพย์สินในโลก
มีเพื่อพอที่จะพอ
เลี้ยงคนในโลก
แต่มีไม่เพียงพอ
พอที่จะพอเลี้ยง
คนที่มีความไม่
เพียงพอเสีย..."

นี่
คือสิ่งที่ข้าพเจ้า
มิได้ขายคำพูด
มาหลายครั้ง

"ข้าพเจ้าจะพยายาม
อย่าให้ใคร
เห็นข้าพเจ้าเป็น
คนดี"

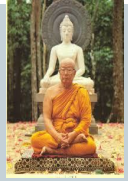
"It is better to be hated for doing
right than to be loved for doing
wrong."

ข้าพเจ้าจะพยายาม
อย่าให้ใคร
เห็นข้าพเจ้าเป็น
คนดี

ข้าพเจ้าจะพยายาม
อย่าให้ใคร
เห็นข้าพเจ้าเป็น
คนดี

ปรัชญาของชีวิต

“ขอเจตนาไว้
ด้วยความดี
ในสงฆ์
ให้เรารู้
ว่าเป็นความจริง
นอกเหนือจาก
ใจที่ชั่วร้าย”

หลวงพ่อเทียน
เจ้าอาวาสวัด
ป่าโมกข์

ทำงานเพื่อคนอื่น
ต้องอดทนกว่าจะได้เงิน
ก็จะรู้สึกพอใจ
ถ้าทำงานเพื่องาน
พอใจเมื่อทำ
ก็พอใจและเป็นสุขทันที
แล้วเงินก็ไม่เป็นเสีย

ธรรมะพุทธศาสนาโลก
facebook.com/ThammadhammicWorld

เมื่อไม่มีศีลธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว
ระบบประชาธิปไตยนั้นแหละ
จะเป็นระบบที่เลวร้ายที่สุด
ทางพุทธธรรม

เรามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา ส่วนที่ดี เรามีอยู่
เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังน่าดู
ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย

ปรัชญาเมธี

“สิ่งที่เราไปชอบ
จงอย่าทำเกินขอบ
...ของชื่อ...”

知之者不如好之者 好之者不如乐之者
“ผู้ที่ไปหาความรู้
ไม่สู้ผู้ที่ไปหาไปรู้
จึงนับว่าฉลาด”
(ลัทธิขงจื๊อ)

“ผู้รู้ย่อมดีกว่า
อย่างคนที่รู้แต่ไม่กระทำ
หรือที่รักคนอื่นแบบ
และยังเป็นและรัก
เขาเป็นปกติ
ก็ไม่ต้องกลัวคนรอบข้าง”
(ลัทธิขงจื๊อ)

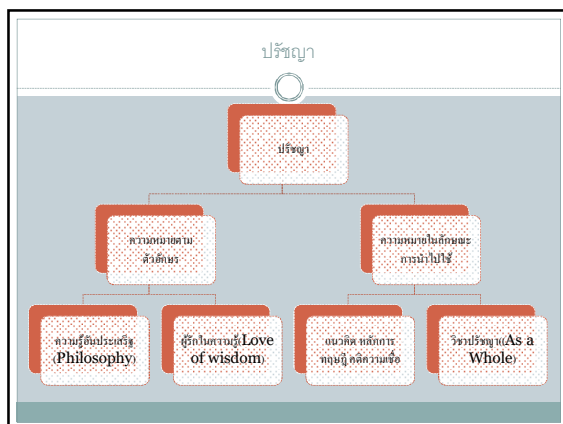
知之者不如好之者 好之者不如乐之者
“ผู้ที่ไปหาความรู้
ไม่สู้ผู้ที่ไปหาไปรู้
จึงนับว่าฉลาด”
(ลัทธิขงจื๊อ)

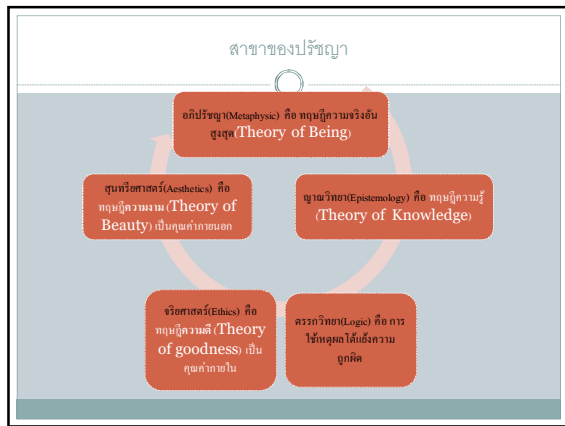
ปรัชญาเมธีของขงจื๊อ

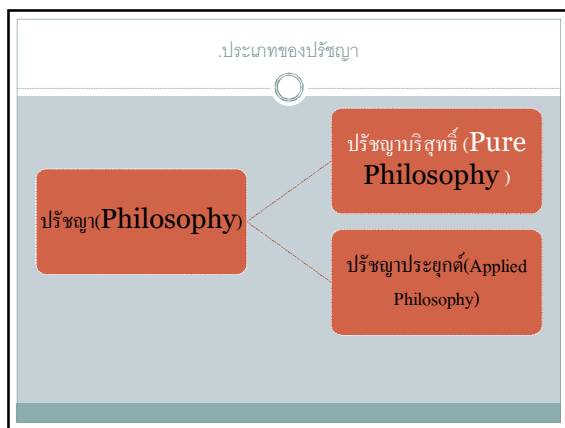
- ขงจื๊อมีอายุถึง 71 ปี เป็นนัก
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง
- อดีตรัฐมนตรีและนักการเมือง

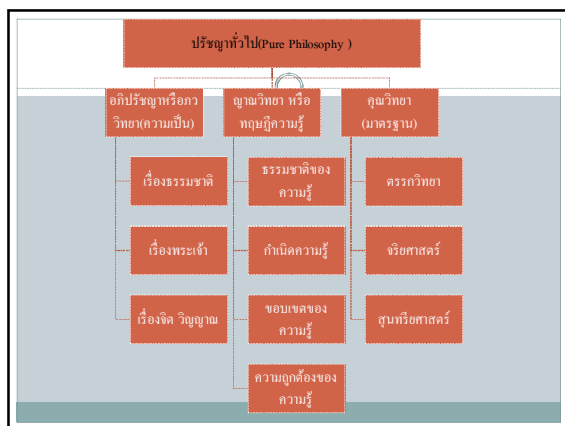
ปรัชญา (Philosophy)

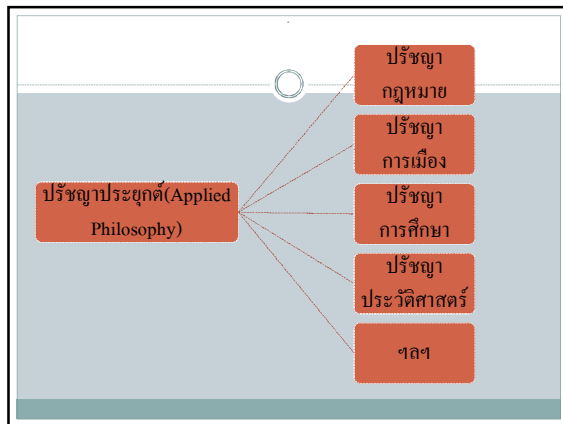
- Philos(หมายถึง ความรัก ความสุขใจ ความเลื่อมใส)
- Sophia (หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความฉลาด ปัญญา)
- ปรัชญาจึงเป็นวิชาของผู้รักในความรู้ ผู้รักในความฉลาด(Love of Wisdom)
- ปรัชญา คือ เหตุแห่งความรู้และความจริง หรือความรักในความรู้หรือรักในความเป็นปราชญ์หรือการค้นหาลึกลับที่สุดท้าย หรือสาเหตุของสิ่งทั้งหมด กล่าวโดยสรุปคือความรู้ หรือความรู้รอบรู้ หรือความจริง
- วิชาปรัชญาเป็นการศึกษาศาสตร์ทั่วไป เป็นการหาความรู้โดยมองโลกอย่างเป็นระบบทั้งมวล(As a Whole)

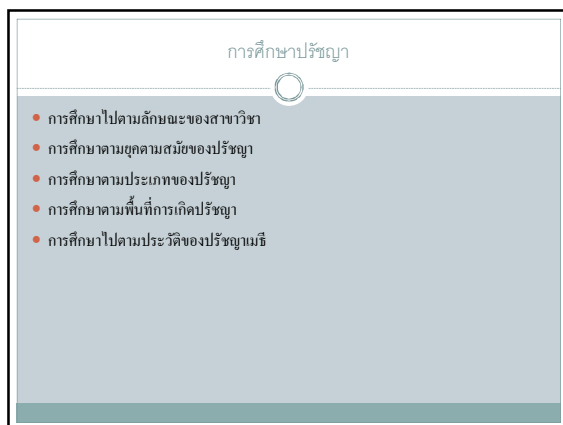

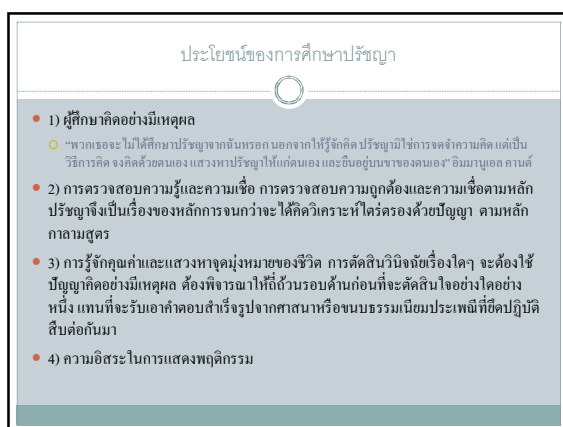

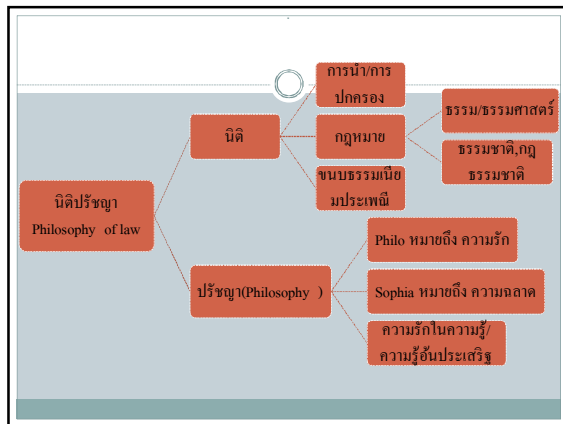

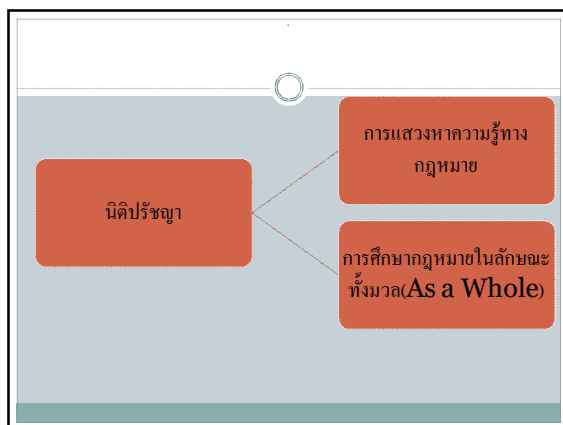

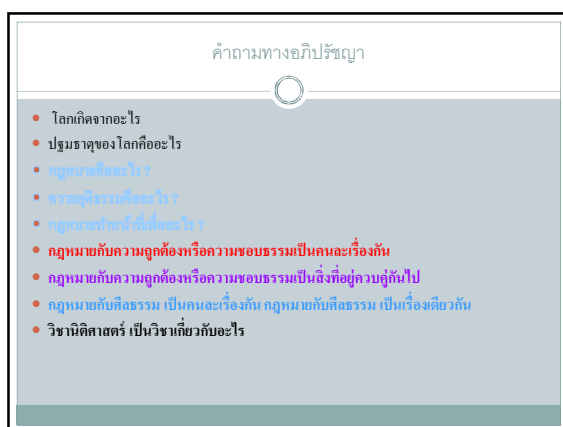

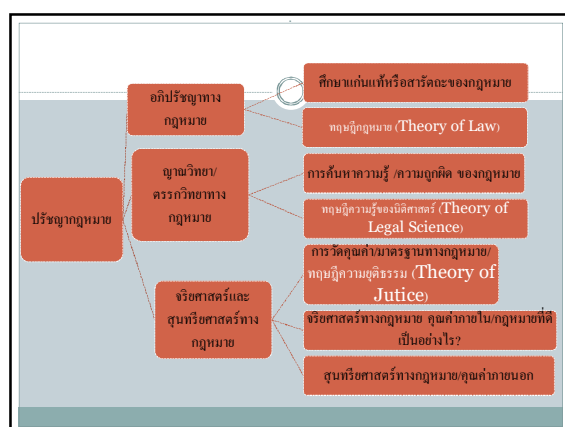

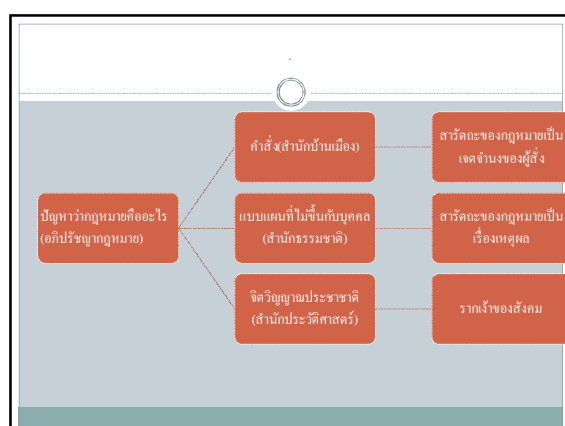

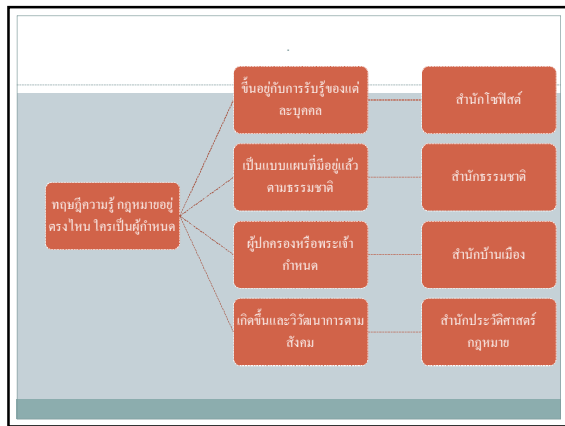

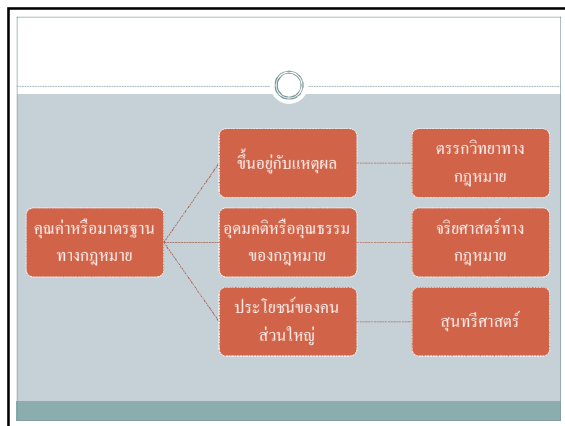
นิติปรัชญา

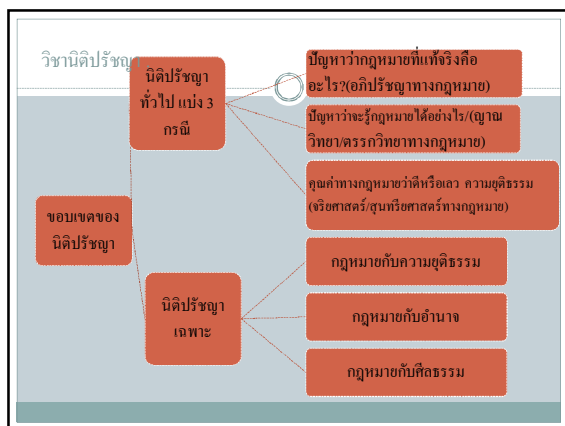
- แก่นแท้ หรือกฎหมายที่แท้จริงคืออะไร ?
- จิตวิญญาณแห่งกฎหมาย หรือเจตนารมณ์แห่งกฎหมายคืออะไร ?
- หลักการแห่งกฎหมาย หรือเหตุผลที่ถูกต้องคืออะไร ?
- คุณค่าของกฎหมายคืออะไร ?
- มาตรฐานตัวชี้วัดคุณค่าแห่งกฎหมายคืออะไร ?
- กฎหมายคืออะไร อยู่ที่ไหน ทำหน้าที่อะไรในสังคม เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นๆ ในสังคมอย่างไร

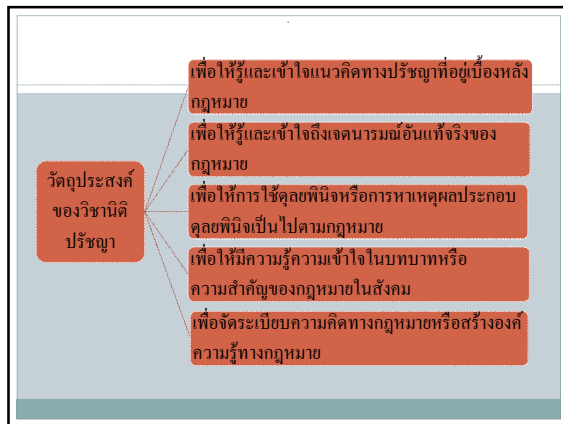

ปัญหาทางปรัชญา

- ถ้าพ่อแม่ต้องการให้ลูกกินยาเพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย แต่ลูกไม่ยอมกินยานี้อย่างเป็นขาม พ่อแม่จึงใช้วิธีที่แตกต่างกัน
 - ลูกคนแรกใช้วิธีพูดจาด้วยเหตุผล
 - ลูกคนที่สอง พ่อแม่ใช้วิธีการโดยการหลอกล่อโดยวิธีการต่างๆ
 - ลูกคนที่สาม พ่อแม่ใช้กำลังบังคับเพื่อให้ลูกกินยา
- ผลของการกระทำ
 - ลูกหายป่วย
 - ลูกเสียชีวิต เพราะการให้ยาผิด หรือการสำลักยา
- ดังนั้น วิธีการและผลของการกระทำมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างไร

ปัญหาทางปรัชญา

- กฎหมายคือข้อเท็จจริงทางสังคม หรือกฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผลของแต่ละสังคม
- สำนักคิดทางกฎหมายตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับแนวคิดของชนใช้หรือไม่
- กฎหมายกับกฎหมายทางสังคมควรเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่
- อะไรคือเงื่อนไขความสมบูรณ์ของกฎหมาย
- กฎหมายดีหรือกฎหมายเลวพิจารณาจากอะไร
- กฎหมายขัดแย้งกับความยุติธรรมได้หรือไม่ เช่น ปพพ. มาตรา 1382
- กฎหมายขัดแย้งกับศีลธรรมได้หรือไม่ เช่น การกัญชา / การกำจัดสุนัขจรจัด
- หากกฎหมายไม่ยุติธรรม ประชาชนมีสิทธิโต้แย้งได้หรือไม่
- การปกครองโดยกฎหมาย(นิติรัฐ) กับการปกครองโดยคนต่างกันอย่างไรร

ปัญหาทางปรัชญา

- กฎเกณฑ์ปัจจุบันและหลักการในอนาคต ซึ่งกฎหมายมีแนวโน้มขยายตัวเข้าสู่ดินแดนอิสระส่วนบุคคล เพื่อสร้างความยุติธรรมและเครื่องมือในการบรรเทาปัญหาต่าง ๆ
- กฎหมายเปลี่ยนจากสถานะไปสู่สภาพสัญญา?
- การกระทำผิดในรูปแบบใหม่ปรากฏอยู่เสมอ เช่น การสแกมเมอร์ การลบข้อมูลส่วนบุคคล การก่อวินาศกรรมการปล่อยไวรัส หรือการประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยเทคโนโลยี เป็นต้น

คำถามทางนิติปรัชญา

- อะไรคือเงื่อนไขความสมบูรณ์ของกฎหมาย
- กฎหมายกับความยุติธรรมสัมพันธ์กันอย่างไร
- กฎหมายขัดแย้งกับความยุติธรรมได้หรือไม่
- กฎหมายขัดแย้งกับศีลธรรมได้หรือไม่
- หากกฎหมายไม่ยุติธรรม ประชาชนมีสิทธิโต้แย้งได้หรือไม่
- การปกครองโดยกฎหมาย(นิติรัฐ) กับการปกครองโดยธรรม(นิติธรรม)

การเกิดขึ้นของกฎหมาย

- 1.เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พ่อแม่กับลูก สามีกรรยาต้องอุปการะซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในเครือญาติ หรือสัญชาตญาณการดำรงชีวิต
- 2.เกิดขึ้นโดยพระเจ้าหรือสถาบันของสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลก พระเจ้าจึงเป็นการวางกฎเกณฑ์สำหรับมนุษย์
- 3.เกิดจากผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนด เกิดจากสัญญาประชาคม (ตรงกับอัครัญญสูตร ตามความเชื่อของตะวันออก) เช่น กฎ ระเบียบ ข้อห้าม สิ่งให้กระทำห้ามกระทำ
- 4.เกิดจากเหตุผลและสติปัญญาของมนุษย์ เช่น การเคารพสิทธิส่วนบุคคล
- 5. ก่อตัวขึ้นภายในสังคม และวิวัฒนาการเป็นกฎเกณฑ์

กฎหมายคืออะไร(Theory of Law)

- กฎหมายเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐซึ่งสั่งให้ทุกคนปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับโทษ(สำนักกฎหมายบ้านเมือง)
- กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ธรรมชาติและมีความบังคับตามธรรมชาติ เป็นสิ่งสากลอยู่นอกกฎเกณฑ์ของมนุษย์ แก่น/สารัตถะของ กม. เป็นเรื่องของ “เหตุผลตามธรรมชาติ”(สำนักกฎหมายธรรมชาติ)
- กฎหมาย คือ ระเบียบแบบแผน วิธีชีวิต กฎเกณฑ์ความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมซึ่งเกิดขึ้นและวิวัฒนาการไปตามสภาพของสังคมนั้นๆ แก่น/สารัตถะของ กม. เป็นเรื่องของ “จิตวิญญาณประชาชาติ” (สำนักประวัติศาสตร์)
- กฎหมาย คือ แนวทางหรือระเบียบแบบแผนความประพฤติทั่วไปของประชาชนพลเมือง หรือระบอบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม(นิติศาสตร์แนวพุทธ)

ความหมายของกฎหมายสำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน

- ประเทศไทยได้รับอิทธิพลของปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมือง เนื่องจากนักกฎหมายชั้นนำในอดีตหลายท่านได้ไปศึกษามาจากประเทศอังกฤษ ดังนั้นนักกฎหมายไทยที่มีชื่อเสียงหลายท่านจึงได้ให้นิยามของคำว่ากฎหมายโดยยึดหลักของปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐบาลธิบดี หรือ กฎหมายเป็นคำบัญชาของผู้มีอำนาจสูงสุดในบ้านเมือง”

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งกฎหมายไทย ทรงกล่าวว่า

“กฎหมายคือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าควรปฏิบัติต่อราษฎรทั้งหมด เมื่อไม่ทำตามแล้วย่อมต้องได้รับโทษ”

- ศาสตราจารย์หลวงจำรูญเนติศาสตร์ อดีตประธานศาลฎีกา อธิบายว่า “กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อห้ามซึ่งมนุษย์ต้องเคารพในความประพฤติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันมาจากกฎฐาธิปไตยหรือหมู่วมลมนุษย์ มีลักษณะทั่วไปใช้บังคับได้เสมอไปแล้วจำเป็นต้องปฏิบัติตาม
- ศาสตราจารย์หุค แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่า “กฎหมายคือข้อบังคับของรัฐ ซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายถูกลงโทษ” จากคำจำกัดความของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายทั้งหลายนำมาสรุปความหมายได้ว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐหรือบุคคล ซึ่งได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดความประพฤติของพลเมืองซึ่งอยู่ในรัฐ หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ยอมประพฤติปฏิบัติตาม ก็จะมีผลผิดและถูกลงโทษ”

กฎหมายและความยุติธรรมในยุโรป

- อิทธิพลทางความคิด**
 - 1.ความคิดทางศิลปวิทยาของกรีก
 - 2.ความคิดทางกฎหมายและการปกครองของจักรวรรดิโรมัน
 - 3.ความคิดทางศาสนาของอิจและคริสต์เดียน
- กฎหมายและความยุติธรรมยุคกรีก**
 - 1.ความเชื่อในเทพเจ้าและขนบธรรมเนียม
 - 2.ความเชื่อในธรรมชาติของมนุษย์
- กฎหมายและความยุติธรรมยุคโรมัน**
 - 1.ความเชื่อในอำนาจของผู้ปกครอง
 - 2.ความเชื่อในเสรีภาพของบุคคล
- กฎหมายและความยุติธรรมของศาสนา**
 - 1.ความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกและมนุษย์
 - 2.ความเชื่อในกฎพระเจ้าและกฎธรรมชาติที่อยู่เหนือกฎหมายมนุษย์

แนวคิดกฎหมายและความยุติธรรมยุคกรีก

- 1 กฎหมายและความยุติธรรมผ่านเทพเจ้าหรือตัวแทน**
 - เทพซีอุสและเทพเดมิส
 - นิทานปรัมปราเรื่อง เฮนดริโกเน
- 2.กฎหมายและความยุติธรรมผ่านผู้ปกครอง**
 - กฎหมายตราไทและกฎหมายโซลอน
 - การปกครองในสมัย โซลอน ซึ่งเชื่อเรื่องการปกครองโดยกฎความสมดุล
- 3.กฎหมายและความยุติธรรมผ่านการใช้เหตุผล**
 - สำนักปิกากาโซเรียน
 - สำนักโซฟิส
 - สำนักสมัยใหม่

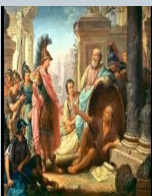
บทวิเคราะห์

- กฎหมายและความยุติธรรมในยุคเริ่มแรก กฎหมายกับศาสนายังคงเป็นสิ่งซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน การร่างกฎหมายหรือการวินิจฉัยคดีที่เกิดขึ้นส่วนจะต้องกระทำผ่านพิธีกรรมทางศาสนาทั้งสิ้น นักบวชจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรม ผู้ปกครองหรือกษัตริย์จึงเป็นร่างอวตารของเทพ ส่วนความเชื่อคัมภีร์สวดคล้องกับคำานการเกิดค้นกัธรรมศาสตร์ จึงมโนสารจารย์เป็นผู้ค้นพบที่กำแพงจักรวาล และมอบให้พระเจ้าสมมติราชใช้ในการปกครองอาณาประชาราษฎร์ เมื่อเชื่อว่ากฎหมายมาจากพระเจ้า จึงไม่ปรากฏว่ากฎหมายขัดแย้งกับความยุติธรรมแต่อย่างใด

ละครเรื่องแอนติโกนี(Antigone)

- โครโทริส (490-405 ก่อน ค.ศ.) แต่งหนังสือเรื่อง “แอนติโกนี”
- เป็นการต่อสู้ระหว่างความเชื่อคามจริตประเพณีกับคำสั่งของผู้มีอำนาจ (กษัตริย์)
- “ข้าพเจ้าจัดฝังศพตามกฎหมายซึ่งมิได้มีอยู่ในวันนี้ หรือวันก่อนนี้เท่านั้น แต่เป็นกฎหมายที่มีมาแต่โบราณและมีอยู่ชั่วนิรันดร์นี้ ไม่มีใครรู้ว่ากฎเกณฑ์นี้มีมาแต่เมื่อใด และข้าพเจ้าก็ไม่เกรงกลัวต่อความพิโรธโกรธาของมนุษย์หน้าไหนทั้งสิ้น ในการที่จะขึ้นหัดเจ็ดศพกฎเกณฑ์อันศักดิ์สิทธิ์นี้”
- ท่านในฐานะนักนิติศาสตร์ ท่านเห็นว่ากฎจริตประเพณีกับกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนควรจะเคารพกฎหมายใด?

บทวิเคราะห์

ยุคก่อนประวัติศาสตร์(3000 B.E)

- กษัตริย์ฮัมมูราบี (1792 ก่อนคริสตกาล)
- กฎหมายบาบิโลนได้ชื่อว่าเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลก
- กฎหมายสมัยบาบิโลเนียน
 - เป็นการนำกฎหมายเก่าของชาวสุเมเรียนและชาวอียิปต์มาปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง
 - หลักการลงโทษทางอาญาใช้หลักตาต่อตา ฟันต่อฟัน
 - การถือเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าผิด
- ความยุติธรรม คือ สิ่งที่ได้รับจากการกระทำของคน

กฎหมายและความยุติธรรมผ่านผู้ปกครอง

- 1) ประมวลกฎหมายดราโค (Draconic:600 ปีก่อนคริสตกาล)
 - ดราโคเป็นขุนนาง
 - ประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของกรีก
 - กฎหมายดราโค(Draconian Law) เป็นกฎหมายที่เข้มงวดมาก แม้จะให้ความยุติธรรมแต่ก็มีการลงโทษที่รุนแรง
- 2) กฎหมายโซลอน (Solon:700 ปีก่อนคริสตกาล)
 - การปกครองโดยความสมดุล คือ การควบคุมอำนาจและผลประโยชน์ ไม่ให้มีการลี้ภัยเงินเกินไปจนอาจจะทำให้ฝ่ายตรงกันข้ามอ่อนแอ
 - กฎหมาย คือ สิ่งที่ทำให้ความยุติธรรมแก่ทุกคน
 - หน้าที่ของประชาชนคือต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายไม่ว่ากฎหมายฉบับนั้นจะชอบธรรมหรือไม่ก็ตาม
 - มีคำกล่าวที่ว่า กฎหมายโซลอนไม่ได้เขียนด้วยน้ำหมึกแต่เขียนด้วยเลือด

กฎหมายและความยุติธรรมผ่านความมีเหตุผลของมนุษย์

○จากนิทานปรัมปราสู่ความคิดสติปัญญาอย่างมีเหตุผล

- กฎหมายแยกตัวออกมาจากศาสนา
- กฎหมายถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์
- กฎหมายอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

กฎหมายและความยุติธรรมผ่านเหตุผลของมนุษย์

1.สำนักปราชญ์กรีกโบราณ

- สำนักปราชญ์กรีกโบราณ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของโลกซึ่งประกอบไปด้วยสี่ส่วนทางสากลและสรรพสิ่งส่วนอื่นภายใต้ระบบจำนวนและตัวเลข
- ความยุติธรรมย่อมก่อให้เกิดความเสมอภาคด้วยหลักแห่งความเท่าเทียม เช่น บุคคลใดทำร้ายผู้อื่น บุคคลนั้นย่อมต้องได้รับผลร้ายตอบแทนอย่างเท่าเทียมแก่ตนได้ก็เช่น
- - มมองกฎหมายตามสภาพความเป็นจริงของสิ่งมีชีวิต เช่น สัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็ก ผู้มีอำนาจย่อมได้รับประโยชน์
- - กฎหมายเป็นสิ่งที่มือผู้แล้วไม่มีผู้ใดบัญญัติขึ้น
- 2.ปรัชญาเมธี
 - 1) เฮราคลิตุส(537-470B.E.)
 - สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือสิ่งที่จริงยั่งยืนก็เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรืออนิจจัง
 - การดำรงอยู่ของความขัดแย้ง
 - แก่นสารของชีวิต จุดหมายปลายทาง ระเบียบและเหตุผลอันแน่นอน
 - มนุษย์ทุกคนมีเหตุผล คนดีจึงต้องเป็นคนที่ปฏิบัติตามเหตุผล โดยไม่ยอมอยู่ภายใต้การนำของกิเลส
 - กฎหมายมีอยู่ตามธรรมชาติมิได้เกิดจากการแสดงเจตนาของรัฐหรือผู้ปกครองรัฐ

2) ซีนอฟานีส (Xenophanes) (570-480B.E.)

○ พระเจ้าคือทุกสิ่งและทุกสิ่งคือพระเจ้า

○ มนุษย์มักเชื่อว่าเทพเจ้ามีลักษณะเช่นเดียวกับเขา คือ เกิดมามีความรู้สึกนึกคิด มีเนื้อหนังมังสาเหมือนเขา ... แต่ถ้าวัวหรือสิงโตมีมือบ้าง วัวก็จะสร้างเทพเจ้าเหมือนวัว ม้าก็อาจจะสร้างเทพเจ้าคล้ายม้า...

3) อนาซาโกรัส (Anaxagoras)(500-428 B.E.)

○ โลกและจักรวาลประกอบด้วยวัตถุซึ่งเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวของสรรพสิ่งมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์และระเบียบ โดยพลังของเหตุผลและปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งบริสุทธิ์ที่ไม่เจือด้วยสิ่งใดๆ และเป็นสิ่งที่ให้ชีวิตแก่สิ่งต่างๆไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือพืช และมีคุณสมบัติเหมือนกัน จิตของจักรวาลนี้มีลักษณะคล้ายกันกับจิตของมนุษย์

สำนักโซฟิสต์(500 ปีก่อนคริสตกาล)

• โซฟิสต์(Sophist) หมายถึง ผู้ขายฉลาด(ผู้ทรงปัญญา)

- สำนักโซฟิสต์ เป็นผู้สอนความรู้ หรือนักวิชาการที่เผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจเพื่อรับค่าตอบแทนในนครรัฐกรีก
- พวกโซฟิสต์ใช้วาทะเหตุผลโต้แย้งเพื่อหาความจริงหรือความถูกต้อง โดยไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความดี ความยุติธรรม หรือศีลธรรม
- ความรู้เป็นเรื่องเฉพาะตัว สิ่งใดก็ตามที่คนคนหนึ่งเห็นว่าถูกต้องหรือดี สิ่งนั้นก็จะถูกต้องและดีสำหรับเขา คนอื่นไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
- พวกโซฟิสต์เชื่อว่า ความสำเร็จในชีวิตเกิดจากความฉลาด ไม่ใช่ด้วยปัญญา หรือความดีแต่อย่างใด
- กฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจเพื่อใช้สร้างอำนาจ รักษาอำนาจและรักษาผลประโยชน์ของตัวเอง กฎหมายจึงไม่ก่อให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริงแก่มนุษย์ทุกคนที่อยู่ภายใต้ของกฎหมายได้

"กฎหมายก็เหมือนกับใยแมงมุม"
ก็จะฉีกจับได้เฉพาะคนอ่อนแอและยากจนแต่เจ้าเหลกสลายนี่เป็นอันดีเมื่อเจอกับคนรวยและผู้มีอำนาจ"
"Winter laws are like spider's webs: they may catch, it is true, the weak and the poor, but they would be torn in pieces by the rich and powerful!"
Anacharis

กฎหมายแบบไทยแบบฉบับ

กฎหมายไทยฉบับนี้กฎหมายแบบไทยแบบฉบับ
ถ้าสัตว์ใหญ่จับได้ โยมแบบฉบับก็ขาดถู
แต่ถ้าสัตว์ตัวเล็กจับได้ก็ขาด
หรือมาจับโยมแบบฉบับก็ขาดถูกจับกับ
เป็นทาสได้สบาย เหมือนคนรวยๆ
ลูกกระต๊อจับถลอกขน 5 ปี
ยังไม่จบไม่ได้เลย เพราะมันตัวใหญ่
มันจะขาดกฎหมายถู
กฎหมายจึงเหมือนใยแมงมุม

พระจอม รัชกาลที่
พระยาธรรมศาสตร์
4/10/19

กฎหมายและความยุติธรรมกรีกยุคใหม่

Socrates

→ วิถีสอนแบบ
โศกคดี

Plato

→ รัฐศาสตร์
→ จิตวิทยา

Aristotle

→ นิเวศศาสตร์
→ ศาสตร์วิทยาศาสตร์

กฎหมายและความยุติธรรม

- การตัดสินหรือตัดสินแนวความคิดพวกโซซิซิสต์ เกี่ยวกับกฎหมายและความยุติธรรมย่อมเป็นอันตรายแก่สังคม และกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในรัฐ
- 1. โซกาดิส (469-399 B.E.)
 - โซกาดิสไม่เกี่ยวกับโซซิซิสต์ที่เห็นว่ามันเป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง โดยเชื่อว่าทราบดีและความดีงามมีอยู่จริง เป็นสิ่งสากล มนุษย์รู้และทำความดีได้ด้วยการใช้เหตุผล เหตุผลจะนำความดีไปสู่ปฏิบัติ
 - ความจริงคือความรู้ที่ได้จากแบบ (Form) มนุษย์สามารถเข้าถึงแบบด้วยเหตุผล ความรู้จึงเป็นสากลและเป็นประโยชน์สำหรับทุกคน ความดีจึงมีอยู่ทุกที่ในตัวเอง มิใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - เชื่อว่าทุกสิ่งไม่ว่าความรู้หรือความดีมีแบบ (idea) เช่น ต้น ต้นไม้ สัตว์ ฯลฯ
 - มนุษย์มีเหตุผลจึงต้องใช้เหตุผลเพื่อคิดถึงแบบ โดยมุ่งหมายสู่ความเป็นจริง
 - ทุกคนคิดหาความดี แต่ที่ทำได้เนื่องจากเห็นถึงสิ่งที่เป็นดี ชอบ "คนที่ทำผิดโดยเจตนาดีกว่าคนที่ทำดีโดยไม่รู้ตัว" เช่น นิทานจีนเรื่องเด็กชิงทรัพย์ถั่งกลาตสด โดยมนุษย์ตั้งใจทำความดีไม่มีใครคิดทำชั่วโดยรู้ตัวและตั้งใจ
 - คนมีความรู้จะไม่ทำผิด และคนที่ทำผิดเพราะเขาไม่รู้ว่าจะไรถูก
 - คุณธรรมคือ ความรู้ ความชั่วคือความมืดมน

โซกาติส

- - กฎหมายกับความยุติธรรมอย่างเดียวกัน ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย จะอ้างว่ากฎหมายไม่เป็นธรรมและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายไม่ได้
- - โซกาติสเชื่อและยืนยันว่ามนุษย์ต้องเคารพกฎหมาย “ข้าพเจ้าเป็นกรีก ข้าพเจ้าจึงต้องเคารพกฎหมายของชาวกรีก เมื่อข้าพเจ้าจะเห็นว่ากฎหมายนั้นไม่ยุติธรรมก็ตาม”
- โซกาติส ถูกจับในว่ากระทำความผิดใน 3 ข้อหา คือ ไม่ยอมรับเทพเจ้าประจำชาติ สร้างเทพเจ้าขึ้นมาใหม่ และบ่อนทำลายจิตใจของคนหนุ่ม ซึ่งเป็นผลให้ถูกประหารชีวิตด้วยการดื่มยาพิษ

- 2. เฟลโต (429-348 B.E.)

- เฟลโตคัดค้านแนวคิดของโซฟิสต์ที่ว่า “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” โดยเห็นว่าความรู้ที่แท้จริงคือความถูกต้องเป็นสากล สามารถเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลมิใช่ผัสสะหรือความเห็นตามคำสอนของโซฟิสต์ เหตุผลนำไปสู่ความจริงสากลคือแบบ(รูปสมบูรณ์)
- เฟลโตแบ่งโลกออกเป็น 2 โลก คือ โลกแห่งที่ปรากฏแห่งการสัมผัส กับโลกของแบบ
- คุณธรรมคือความรู้ มีอยู่จริงและเป็นสิ่งแน่นอนตายตัว
- บุคคลสามารถบรรลุความคิดได้ในสังคมแต่ไม่อาจบรรลุความคิดได้ด้วยตัวเอง รัฐจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมคุณธรรมและความสุขของประชาชน
 - - มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปธรรมและจิตวิญญาณ
 - แบบ(idea:eidos) เป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลง เชื่อว่าความคิดถูกต้องเป็นสากล

เฟลโต

- - เชื่อว่ามนุษย์ในสังคมมี 3 ประเภทตามภาคส่วนของจิตใจ
 - ภาคเหตุผล สติปัญญา ชนชั้นปกครอง (บุรุษเจ็ดด้วยทองคำ)
 - ภาคเสียดสะ ความกล้าหาญ ชนชั้นทหาร (บุรุษเจ็ดด้วยเงิน)
 - ภาคคึกคะ ความพอใจ ชนชั้นชาวนา ช่างฝีมือ (บุรุษเจ็ดด้วยเหล็ก)
- จิตวิญญาณทั้ง 3 ส่วนย่อมก่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรม ความยุติธรรม
- มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันในธรรมชาติ จึงต้องอยู่ภายใต้รัฐอุดมคติซึ่งแบ่งชนชั้นและหน้าที่การทำงาน
- ผู้ปกครองต้องเป็นนักปราชญ์ เพื่อให้เข้าใจถึงกฎหมายธรรมชาติ และนำกฎหมายธรรมชาติมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร
- ความยุติธรรม คือการทำหน้าที่ของตนและไม่ควรล่วงล้ำงาน

- มนุษย์เมื่อบรรลุถึงความสมบูรณ์จะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ถ้ามมนุษย์ถูกตัดขาดจากกฎหมายและความยุติธรรม เขาจะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายมากที่สุด
- กฎหมายเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดความประพฤติของคนสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในลักษณะที่เป็นนามธรรม(abstract)ใช้บังคับเป็นการทั่วไป(general)การนำกฎหมายมาปรับใช้แก้ไขข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่องเฉพาะกรณีอาจส่งผลให้เกิดความไม่ยุติธรรมได้ รวมถึงกฎหมายอาจไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม กฎหมายจึงไม่อาจประสาทความยุติธรรมได้ การวินิจฉัยปัญหาทางกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับผู้ปกครองที่เลืกด้วยคุณธรรม ดังนั้น สิ่งที่ดีที่สุดยิ่งกว่าสิ่งทั้งหมดจึงหาให้อำนาจอันเปี่ยมบริบูรณ์ด้วยกฎหมายไม่ แต่ควรเป็นอำนาจอันเปี่ยมบริบูรณ์ของบุรุษผู้เป็นราชาปราชญ์และเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา
- ในกรณีที่ไม่สามารถหาบุคคลที่มีลักษณะเป็นราชาปราชญ์มาปกครองได้ รัฐที่ปกครองโดยกฎหมาย ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งรองลงมาจากรัฐที่ปกครองด้วยราชาปราชญ์

- ทรัพย์สินมบัติต้องเป็นของส่วนรวม
- เพื่อให้ผู้ปกครองทำหน้าที่อย่างเต็มที่ควรยกเลิกระบบครอบครัว
- กฎหมายธรรมชาติเป็นแบบของกฎหมายบ้านเมือง กฎหมายบ้านเมืองขัดกับกฎหมายธรรมชาติ ไม่ถือเป็นกฎหมาย
- มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกัน ในธรรมชาติ
- มนุษย์เมื่อบรรลุถึงความสมบูรณ์จะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ถ้ามมนุษย์ถูกตัดขาดจากกฎหมายและความยุติธรรม เขาจะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายมากที่สุด

อริสโตเติล (384-322 B.E.)

- อริสโตเติลเป็นลูกศิษย์ของเพลโต(อยู่ในสำนักของเพลโต 20ปี)
- คุณธรรมหมายถึงความพอดี ที่ไม่ปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล
- อริสโตเติลเป็นบิดาแห่งวิชาตรรกวิทยา คือ วิชาที่เกี่ยวกับการอ้างเหตุผล การใช้เหตุผลพิสูจน์ความจริงและข้อเท็จจริง
 - การอ้างเหตุผลแบบนิรนัย คือ เอาความเชื่ออันหนึ่งไปสนับสนุนความเชื่ออีกอันหนึ่ง เช่น ทุกคนต้องตาย นายแดงเป็นคน ดังนั้น นายแดงต้องตาย
 - การอ้างเหตุผลแบบอุปนัย คือ การอ้างเหตุผลจาประสบการณ์ การยึดความจริงส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม เช่น การเห็นด้มมะพร้าวคันที่ 1 ,2,3 ... แล้วจึงสรุปลักษณะของด้มมะพร้าวได้ว่ามันเป็นอย่างไร
- - ทัศนะเกี่ยวกับคน มนุษย์แตกต่างกันทั้งนิสัยใจคอ ความรู้สึก ความสามารถ สังคมในอุดมคติจึงต้องประสานให้แต่ละคนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข
- - ทัศนะเกี่ยวกับทรัพย์สินมบัติ คือ ควรให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเพื่อก่อให้เกิดมูลค่าทั้งทางเศรษฐกิจและศีลธรรม
- - ทัศนะเกี่ยวกับครอบครัว เชื่อว่าครอบครัวและรัฐเป็นสถาบันตามธรรมชาติของมนุษย์และย่อมชักนำมนุษย์ไปในทางที่ดี

- **อริสโตเติลได้แบ่งความเห็นของเพลโตเกี่ยวกับจิตนิยมและเหตุผล**
 - ทุกคนมีการรวมกันขึ้นในพรตขึ้นเพื่อทำให้เกิดผลทั้งทางเศรษฐกิจและศีลธรรม
 - ครอบครัวเป็นฐานหรือธรรมชาติของมนุษย์
 - มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงต้องมีกฎหมายปกครองเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือควบคุมมนุษย์ไม่ให้ผิดกติกาตามธรรมชาติ
 - -มนุษย์ต่างจากสัตว์เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญาและเหตุผล
 - -มนุษย์จึงต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎตามธรรมชาติ จึงยอมให้มนุษย์ใช้เหตุผลในการยอมรับความผิดหรือโทษได้ หากเป็นการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เช่น การป้องกัน การกระทำด้วยความจำเป็น เป็นต้น
- **แนวคิดหัวเหวแบบ**
 - เชื่อว่ามนุษย์มีจุดหมายปลายทาง (Finality) หรืออุดมคติ(Form)
 - มนุษย์มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาไปสู่แบบอันสมบูรณ์ เช่น มีคนจะมุ่งสอนให้นักเรียนไปยังแบบอันสมบูรณ์ คือ ดันไม้ที่เจริญเติบโตเต็มที่ มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เห็นเหตุผล และส่วนที่เป็นธรรมชาติ (กิน ขับถ่าย นอน สืบพันธุ์)
 - สังคมที่เป็นระเบียบและเป็นธรรมย่อมสอดคล้องกับธรรมชาติและนำมนุษย์ไปสู่ความสมบูรณ์
 - สิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงแบบอันสมบูรณ์ได้ เพราะมนุษย์ตกอยู่ในอำนาจของธรรมชาติเข้ามายุ่งยวควบคุมความอยาก(กิเลส)ได้ก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่ถ้าควบคุมไม่ได้มนุษย์ก็ไม่ต่างจากสัตว์

อริสโตเติล

- **การกระทำ** คือการกระทำที่ก่อให้เกิดสิ่งทั้งแก่ผู้กระทำและสังคม
- **การทำให้ดี** คือการทำให้ดีเพื่อความพอใจหรือความเพลิดเพลิน
- **ความดีสูงสุด** คือ การที่สิ่งใด ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสมอันนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- **คุณธรรมแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ**
 - คุณธรรมสูงสุด ได้แก่ คุณธรรมที่ประกอบด้วยความดีและปัญญา
 - คุณธรรมทางจิตศาสตร์ ได้แก่ คุณธรรมที่เกิดจากความสมบูรณ์ความอยากหัวเหว
- **ความสุขคือการผสานคุณธรรมทั้งสองอย่างได้อย่างเหมาะสม เช่น ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมท่ามกลางความบ้าบิ่นและขาดกลัว ความสงบเสงี่ยมเป็นคุณธรรมท่ามกลางความซื่อซื่อและหน้าด้าน**

- **การปกครองโดยกฎหมาย**
 - มนุษย์เป็นสัตว์สังคม
 - -สังคมมนุษย์อยู่ภายใต้หลักเหตุผลและศีลธรรม คือ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย
 - -เมื่อมนุษย์บรรลุถึงความสมบูรณ์จะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ถ้ามมนุษย์ขาดจากกฎหมายและความยุติธรรม เขาจะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายที่สุด
 - รัฐที่ปกครองด้วยกฎหมายเท่านั้นจึงจะเป็นรัฐในอุดมคติ
 - กฎหมายคือเหตุผลที่ปราศจากอคติทั้งปวงไม่ว่าด้วยประการใด
 - มนุษย์จึงต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎตามธรรมชาติ จึงยอมให้มนุษย์ใช้เหตุผลในการยกเว้นความผิดหรือโทษได้หากเป็นการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ
 - การปกครองโดยหลักนิติธรรม(The Rule of Law)
- - กฎหมายที่เหมาะสมในการปกครองคือกฎหมายธรรมชาติ หรือความยุติธรรมตามธรรมชาติ (เหตุผลตามธรรมชาติ)และศีลธรรม
- - เชื่อว่าบางครั้งกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมได้ ดังนั้นจึงควรนำเหตุผลและความเป็นธรรมเข้ามาประนีประนอมกฎหมายเพื่อให้กฎหมายสอดคล้องกับกฎตามธรรมชาติ จึงยอมให้มนุษย์ใช้เหตุผลในการยกเว้นความผิดหรือโทษได้หากเป็นการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เช่น การป้องกัน การกระทำด้วยความจำเป็น เป็นต้น
- - การมอบอำนาจสูงสุดแก่กฎหมายไม่ควรมอบอำนาจสูงสุดให้แก่คน หรือเป็นการปกครองโดยกฎหมายมิใช่การปกครองโดยคน เกิดหลักนิติธรรม (Rule Of Law)

- กฎหมาย คือ เหตุผลอันปราศจากกิเลส ดังนั้น กฎหมายไม่เป็นธรรมสามารถนำเหตุผลมาปรุงแต่งได้ เช่น หลักความเป็นธรรม (Equity)
 - กฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
 - ✧ 1) กฎหมายธรรมชาติ (nomos agaphos)เป็นกฎหมายทั่วไปที่รัฐไม่ได้บัญญัติขึ้น
 - ✧ 2) กฎหมายของมนุษย์ (nomos Komos)หรือกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น
 - บางครั้งกฎหมายก็ไม่เป็นธรรมได้ ดังนั้นจึงควรนำเหตุผลและความเป็นธรรมเข้ามาปรุงแต่งกฎหมายเพื่อให้กฎหมายสอดคล้องกับกฎตามธรรมชาติ เช่น การป้องกัน การกระทำด้วยความจำเป็น เป็นต้น

- ความยุติธรรม
 - ความยุติธรรมคือความเท่าเทียม หรือความได้สัดส่วน
 - ความยุติธรรมแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - ✧ 1.ความยุติธรรมทั่วไป
 - ✧ 1) ความยุติธรรมตามธรรมชาติ คือ ความยุติธรรมอันเป็นสากลไม่ขึ้นอยู่กับความรู้หรือการยอมรับของมนุษย์ เช่น การฆ่าคน การลักทรัพย์ การทำร้าย ฯ เป็นความคิดโดยกฎธรรมชาติ(Mala in se)
 - ✧ 2) ความยุติธรรมตามสมมติคือ มาตราการที่มนุษย์สมมติขึ้นเพื่อข้อจำกัดในเรื่องที่ไม่มีถูกมีผิดในตัวของมันเอง เช่น การขึ้นรถคันขวา การสวมหมวกกันน็อกเมาไม่ขับ เป็นต้น เป็นความคิดเพราะกฎหมายบัญญัติ (Mala Prohibita)
 - ✧ 2.ความยุติธรรมเฉพาะเรื่อง
 - 1) ความยุติธรรมในการแบ่งสรรปันส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน โดยรัฐต้องให้สิ่งที่เท่าเทียมแก่ผู้ที่ทำเทียมกันเช่น ตำแหน่งหน้าที่
 - 2) ความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยนคือ ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน เช่น การซื้อขายทรัพย์สิน การทดแทนความเสียหาย เป็นต้น
 - ✧ - กฎหมาย คือ เหตุผลอันปราศจากกิเลส ดังนั้น กฎหมายไม่เป็นธรรมสามารถนำเหตุผลมาปรุงแต่งได้ เช่น หลักความเป็นธรรม (Equity)
 - อิทธิพลของแนวคิดของอริสโตเติลต่อให้เกิดหลักการพื้นฐานของกฎหมาย ๒ ประการ คือ
 - 1) กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ในการจัดข้อพิพาทได้ กับ
 - 2) กฎหมายต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม

- สรุปข้อคิดที่สำคัญของ Aristotle ที่มีผลมาถึงกฎหมายปัจจุบัน คือ
 - ความเป็นธรรมในแต่ละกรณีอาจแตกต่างกันได้ จึงต้องนำหลักความเป็นธรรมมาปรับใช้ ปรุงแต่ง เพราะกฎหมายเป็นเรื่องเหตุผลในตัวเอง ความยุติธรรมต้องสามารถแก้ไขตนเองได้เสมอ เกิดเป็นนิติศาสตร์
 - การปกครองโดยหลักกฎหมายเป็นใหญ่ (Rule of Law) เนื่องจากกฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผล

สำนักอีพิคิวเรียน(Epicurien:341-240 ก่อนคริสตกาล)

- เครื่องชี้วัดความคิดความถูกขึ้นอยู่กับสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขทางกายหรือไม่
- ชีวิตแสวงหาความสุขทางกายและหลีกเลี่ยงความทุกข์ยากเจ็บปวด
- คุณธรรมและศีลธรรมไม่ใช่เป้าหมายของชีวิต แต่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดความสุขทางกายเท่านั้น
- ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่เราสร้างขึ้น โดยสืบ ๆ กันมาแต่ละสมัย ไม่ใช่คุณธรรมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ
- ความยุติธรรมนี้เกิดขึ้นมาจากความต้องการของสมาชิกผู้มีเหตุผลในสังคมนั้น ๆ เพื่อเรียกร้องสิทธิ และหลีกเลี่ยงความขัดแย้งต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้น ความยุติธรรมจึงได้เกิดขึ้นจากจำนวนสมาชิกต่าง ๆ ของสังคมนั้น ซึ่งทำให้ปัจเจกชนแต่ละคนเห็นด้วยกับการไม่ทำร้ายคนอื่น โดยเข้าใจว่าคนอื่นก็ไม่ควรทำร้ายตนเอง
- สำนักอีพิคิวเรียน ยกย่องสติปัญญา ความกล้าหาญ ความมีเหตุผล และความยุติธรรม เช่นเดียวกับเพลโตและอริสโตเติล แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างกัน

สำนักสโตอิก(Stoicism,The Stoic School)(334-362 B.E).

- สำนักสโตอิกเชื่อว่า.....โลกและจักรวาลทั้งมวลดำรงอยู่อย่างมีระเบียบ ประกอบขึ้นด้วยธาตุอย่างหนึ่ง ธาตุที่ว่ามีได้แก่เหตุผลสากล(World Reason)
- - เชื่อว่าจักรวาลมีกฎเกณฑ์แห่งความมีเหตุผลกำกับอยู่ และเป็นเหตุผลตามธรรมชาติที่มีความแน่นอน
- การดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติหรือจักรวาล คือการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลนั่นเอง
- - มนุษย์ย่อมถูกควบคุมโดยเหตุผลตามธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติ
 - - มนุษย์มีความเสมอภาคกันตามธรรมชาติ
 - - มนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย + สติปัญญา
 - มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน มีเหตุผลและศีลธรรมเหมือนกัน รู้ดีชอบชั่วดี มนุษย์จึงเสมอภาคกัน การแบ่งมนุษย์เป็นชาวกรีก เป็นคนป่า เป็นทาส จึงขัดกับหลักเหตุผลตามธรรมชาติ
- ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ร่วมของรัฐเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด

- กฎหมายแบ่งกฎหมายเป็น 2 ประเภท คือกฎหมายของนครรัฐ(nomos) กับกฎหมายจักรวาล(logos)
- มนุษย์มีความเสมอภาคกันตามธรรมชาติ คือมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย + สติปัญญา
- มนุษย์ทั้งมวลดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืนภายใต้กฎแห่งเหตุผลอันศักดิ์สิทธิ์
- เหตุผลเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายและความยุติธรรม
- กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับเหตุผลอาจสูญเสียความชอบธรรมได้
- นักปรัชญามิชินสำคัญได้แก่ เซโน(Zeno) คิโรโก(Cicero) ไครซิปปุส(Chrysippus)เอพิคิทัต(Epictetus)พานิอุส(Panaetius)โพซิโดนีอุส(Posidonius)และคลีอันธิส(Cleanthes)

แนวคิดและวิวัฒนาการกฎหมายยุคโรมัน

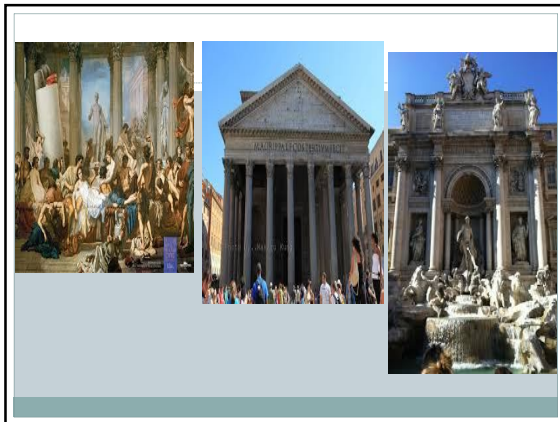

- 1.แนวคิดกฎหมายโรมันคอนต้น
 - กฎหมายสิบสองโต๊ะ
 - กฎหมายซีสตีเนียน
- 2.แนวความคิดศุกกถาง(คุมีด)
 - อธิบายคำสอนทางศาสนาให้สอดคล้องกับปรัชญากฎหมาย
 - การนำความเชื่อทางศาสนาแบบเทอสุดในการบัญญัติกฎหมาย
- 3.แนวความคิดคุตพื้นฟูลปะวิทาฮ
 - การออกองค์ความมีเหตุผลและการใช้เหตุผลขั้นหาพิจารณา
 - ปรัชญากฎหมายนำออกจากการครอบงำของศาสนาคริสต์ นำสู่การวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์
- 4.แนวความคิดคุรฐธัมยใหม่
 - รัฐมีคุณค่าในตัวเอง
 - ตำแหน่งอธิปไตยของรัฐใช้โดยผู้ปกครอง

แนวคิดและวิวัฒนาการกฎหมายยุคโรมัน

- 1 กฎหมายโรมันยุคต้น 452 ก่อนคริสตกาล
 - กฎหมายที่ใช้ในอาณาจักรโรมันนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
 - ✎ 1) Jus Civile อันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับพลเมืองชาวโรมัน และ
 - ✎ 2) Jus Gentium อันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับสามัญชนและคนต่างชาติ
 - ✎ เมื่อเกิดข้อพิพาท เจ้าหน้าที่รับมีหน้าที่ปรับใช้กฎหมายแก่คดี หากกฎหมายที่ไม่มีอยู่ในท้องพอที่จะใช้วิธีการตีความสร้างหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลเกิดเป็นกฎหมายที่เรียกว่า jus honorarium

- **กฎหมาย 12 โติะ**
 - บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาระหว่างชนชั้นมหาพริเชียน (ชนชั้นปกครอง) กับชนชั้น เพลเลียน (ชนชั้นถูกปกครอง)
- **กฎหมายสิบสองโต๊ะแบ่งได้เป็น 3 ประเภท**
 - 1) กฎหมายเอกชน (Jus Privatum)
 - 2) กฎหมายมหาชน (Jus Publicum)
 - 3) กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (Jus Sacrum)
- **ใช้บังคับเฉพาะชนชาติโรมัน**
- **กฎหมายสิบสองโต๊ะเป็นกฎหมายของชนชาติโรมันร่วมพื้นป**
- **ต่อมาจักรพรรดิโรมันให้อิทธิพลเป็นของนักปราชญ์เป็นความเห็นที่ถูกต้องตามกฎหมายชื่อ The Law of Citations**

แนวคิดของจักรพรรดิจัสติเนียน(ค.ศ.482-565)

- เมื่อหลักกฎหมายโรมันที่เกิดจากความเห็นของนักปราชญ์มีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดความสับสนผู้ใช้เป็นอันมาก ทำให้กฎหมายที่ใช้บังคับไม่มีความแน่นอน
- จักรพรรดิจัสติเนียนจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการชำระกฎหมายและรวบรวมหลักกฎหมายต่างๆ ที่ใช้อยู่เพื่อจัดทำเป็นประมวลกฎหมาย
- คณะกรรมการจัดทำกฎหมายเสร็จและประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อ ค.ศ.529 เรียก Corpus Juris Civilis หรือซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประมวลกฎหมายจัสติเนียน

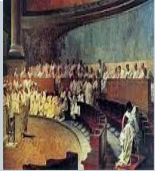
- Corpus Juris Civilis เป็นกฎหมายเอกชน ประกอบด้วยบทบัญญัติสำคัญ 4 ภาค คือ
 - ภาคหนึ่ง คำอธิบายเบื้องต้น (Institutes)
 - ภาคสอง รวบรวมกฎหมาย (Digesta/Pandectae)
 - ภาคสาม คัมภีร์กฎหมายของจักรพรรดิ(Codex,Code)
 - ภาคสี่ประมวลพระราชบัญญัติ (Novellae)
- คำถาม**
การจัดทำประมวลกฎหมายจัสติเนียนกับการจัดทำกฎหมายตราสามดวงเหมือนกันอย่างไร

แนวคิดของซีเซโร

- มาร์ตัส ทัลลิวส จิซีโร (ละติน: MARCUS TULLIUS CICERO; 3 มกราคม ปีที่ 106 ก่อนคริสตกาล - 7 ธันวาคม ปีที่ 43 ก่อนคริสตกาล) คือนักปรัชญา รัฐบุรุษ นักกฎหมาย นักทฤษฎีการเมือง และนักเขียนรัฐธรรมนูญชาวโรมันโบราณ เขาเกิดในตระกูลขุนนางอันมั่งคั่งในด้านแห่งเวสเตอร์แห่งหนึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายในฐานะนักพูดและกวีที่มีชื่อเสียงที่สุดของโรมัน

Cicero

ซีเซโรรับแนวคิดปรัชญาของสำนักสโตอิกในสมัยกรีกที่เชื่อว่าธรรมชาติและเหตุผลเป็นส่วนเป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งเชื่อว่าเหตุผลก็คือพลังที่เข้ากำกับควบคุมจักรวาลทั้งหมด มาใช้อธิบายปรัชญากฎหมาย

แนวความคิดของซีเซโร

- 1. เชื่อความเป็นระเบียบของจักรวาล
- 2. เชื่อในความเป็นเหตุผลของมนุษย์
- 3. เชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและสติปัญญาสามารถเข้าถึงเหตุผลและ
- 4. เชื่อในหลักกฎหมายธรรมชาติ(ระเบียบแห่งจักรวาล)

กฎหมายประกอบด้วยหลัก 3 ประการ

- 1) กฎหมายที่แท้จริง คือ เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ
- 2) กฎหมายเป็นสากลไม่และค้นพบได้โดยใช้เหตุผล
- 3) จตุลการเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายตามที่พระเจ้าทรงบัญญัติ

ลำดับชั้นทางกฎหมายของซีเซโร คือ กฎหมายนิรันดร์(lex aeterna)/กฎหมายธรรมชาติ(gus naturele) และกฎหมายมนุษย์(lex humanna)

กฎหมายธรรมชาติประกอบด้วยหลักการ 2 ประการ คือ

- 1) กฎหมายธรรมชาติย่อมกำหนดข้อห้ามมิให้บุคคลกระทำการใดๆ อันเป็นการรบกวนความสงบสุขและระเบียบแห่งประชาชน
- 2) กฎหมายธรรมชาติย่อมกำหนดให้บุคคลมีส่วนร่วมในสวัสดิของประชาชน

ซีเซโร เห็นว่าหากผู้ปกครองไม่ปกครองให้ประชาชนเป็นปกติสุข บุคคลย่อมกระทำการต่อต้านพระราชได้ โดยไม่ถือว่าขัดต่อหน้าที่ตามธรรมชาติแต่อย่างใด

29

• “กฎหมายที่แท้จริง คือ เหตุผลที่ถูกต้อง สอดคล้องกับธรรมชาติ แผ่เข้าไปทุกสิ่งทุกอย่าง สมานเสมอเป็นนิรันดร์ เป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องทำโดยคำสั่ง หรือห้ามไม่ให้กระทำความชั่วร้าย เป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่เราจะต้องไม่พยายาม ฝ่าฝืนกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายนี้ กฎหมายนี้ไม่ว่าจะถูกคัดถอนแก้ไข หรือเพิกถอนยกเลิกเสียได้ กฎหมายนี้ไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงโรม และเป็นอีกอย่างหนึ่งที่เอเธนส์... กฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวไม่เปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์ และผูกพันบังคับทุกชาติทุกภาษาทุกยุคทุกสมัย”

- ลักษณะของกฎหมายธรรมชาติตามแนวคิดของซีเซโร
 - 1) กฎหมายเป็นเรื่องเหตุผล คือ กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง
 - 2) กฎหมายธรรมชาติมีลักษณะทั่วไป
 - 3) กฎหมายธรรมชาติผูกพันทุกคนให้ต้องปฏิบัติตาม
 - 4) กฎหมายธรรมชาติมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น
 - 5) กฎหมายธรรมชาติมีอยู่ในใจของทุกคน
 - 6) กฎหมายธรรมชาติเป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลง

กฎหมายโรมันสมัยกลาง

• จักรวรรดิโรมันล่มเมื่อ ศตวรรษที่ 5

- มีการรบพุ่งแย่งชิงความเป็นใหญ่และแย่งทรัพยากร
- เกิดระบบศักดินา เพื่อความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน
- มีการปกครองออกเป็นแคว้นต่างๆ เศรษฐกิจตกต่ำ

• ยุโรปเข้าสู่ยุคกลาง(ยุคมืดประมาณ 1,000 ปี)

- ศตวรรษที่ 6-11 เป็นยุคกลางตอนต้น(ยุคมืด)
- ศตวรรษที่ 12-15 เป็นยุคกลางตอนปลาย

• ลักษณะทั่วไปของยุคมืด

- ศาสนจักรคริสต์เลือนยังคงเป็นสถาบันหลักของยุโรป
- ยุโรปยังคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ศาสนาจักรโรมันคาทอลิก
- มีการจัดโครงสร้างทางปกครองลงเป็นลำดับชั้น พระสงฆ์ทำหน้าที่ปกครอง ผู้สอนและเผยแพร่หลักศาสนา

กฎหมายโรมันสมัยกลางตอนต้น

- กรุงโรมล่มสลาย ทำให้จักรวรรดิโรมันเสื่อมอำนาจลง
- มีการปกครองออกเป็นแว่นต่างๆ แต่ละท้องถิ่นแต่ละเผ่าต่างก็ใช้กฎหมายประเพณีท้องถิ่นของตน
- ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
- ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจของฝ่ายอาณาจักร จึงหันไปพึ่งพระเจ้าซึ่งเป็นสถาบันหลักของยุโรป
- ศาสนจักรโรมันคาทอลิกมีการจัดโครงสร้างทางปกครองสงฆ์เป็นลำดับขั้นซึ่งจัดรูปแบบระบบการปกครองระบบเดียวกับจักรวรรดิโรมัน พระสงฆ์ทำหน้าที่ปกครอง ผู้สอนและเผยแผ่หลักศาสนา
- - ศาสนจักรเชื่อว่ามนุษย์เป็นบาปที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งของพระเจ้า
- - ศาสนจักรเป็นผู้เฝ้าบาปจึงต้องมีสถานะสูงกว่าฝ่ายอาณาจักร

แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาจักร

- ความเชื่อของประชาชนต่อคริสต์ศาสนประกอบด้วย 5 ประการ
 - 1) พระเจ้า(God)เป็นสิ่งสมบูรณ์สูงสุด
 - 2)ธรรมชาติ(Nature) พระเจ้า ซึ่งเป็นทั้งผู้ทรงสร้างและผู้ทำลาย
 - 3)ธรรมชาติและสสาร(Matter)เป็นสิ่งที่ถูกพระองค์สร้างมาและเปลี่ยนแปลงได้ตามพระประสงค์
 - 4)มนุษย์(Human) มนุษย์จะเข้าถึงพระเจ้าได้ด้วยหลังศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า
 - 5) จริยธรรม(Naturethics) มนุษย์ต้องมีการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมที่มาจากพระเจ้า
- การเชื่อพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์
- วันพิพากษา คนดีได้ขึ้นสวรรค์ คนชั่วต้องลงนรก

อิทธิพลทางความคิดของศาสนาคริสต์

- อิทธิพลทางความคิดของศาสนาคริสต์
 - เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก(อดัมกับอีวา)
 - มนุษย์ชั่วมีบาป เพราะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้า(กินผลไม้จากสวนเอเดน)
 - มนุษย์ต้องอ่อนน้อมถ่อมตนกับใจรับคิดโดยยอมรับพระเยซูเป็นพระบุตรที่พระเจ้าส่งมายังโลกมนุษย์
 - มนุษย์ธรรมชาติที่ชั่วร้าย มนุษย์จึงไม่สามารถเข้าถึงพระเจ้าด้วยกำลังสติปัญญา มนุษย์จะเข้าถึงพระเจ้าได้ด้วยพลังศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า
 - วันพิพากษา คนดีได้ขึ้นสวรรค์ คนชั่วต้องลงนรก
- อิทธิพลทางความคิดทางศาสนาต่อกฎหมาย
 - การคิดถือ Authority คือ ถือพระกัมภีร์และคำสอนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (คล้ายกับการอ้างด้วยบทกฎหมายปัจจุบัน) โดยเชื่อว่าการตีความกฎหมายเกี่ยวกับการที่ติดต่อพระผู้เป็นเจ้า
 - หลักเอกภาพของโลก + จักรวาล เชื่อว่า สรรพสิ่งเป็นเอกภาพ (Principle of Unity) พระเจ้าสร้างสรรพสิ่งและเป็นศูนย์กลางของจักรวาล
 - หลักกฎหมายเป็นสิ่งสูงสุด (Principle of Supremacy of Law) หลักกฎหมายที่แท้จริง(คำสอนหรือสิ่งที่มาจากพระเจ้า) เป็นสิ่งสูงสุด เช่นเดียวกับกัมภีร์พระธรรมศาสตร์และราชบัญญัติ

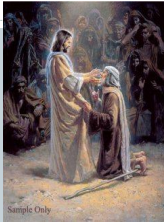
การกำเนิดโลกทางตะวันตก

- 1. พระเจ้าสร้างแผ่นดิน ฟาและสวรรค์
- 2. พระเจ้าให้มนุษย์ด้วยผงคลีดิน และสร้างสวนอีเดน ให้มนุษย์อยู่ที่นั่น
- 3. พระเจ้าให้มนุษย์กินผลไม้จากต้นไม้ เพราะวันใดที่เจ้ากินกิน เจ้าจะต้องตาย
- 4. พระเจ้าสร้างผู้หญิงจากซี่โครงของผู้ชาย เพื่อให้เป็นอยู่เป็นเพื่อนผู้ชาย
- 5. หญิงและชายกินผลไม้จากต้นไม้
- 6. พระองค์สาปแช่งว่า "เราจะเพิ่มความทุกข์ลำบากขึ้น ในเมื่อเจ้ามีครรภ์และคลอดบุตร ถึงกระนั้นเจ้ายังปรารถนาสามี และเราจะปกครองตัวเจ้า" พระองค์ตรัสแก่อาดัมว่า "เพราะเจ้าเชื่อฟังคำพูดของภรรยาและกินผลไม้ที่เจ้าห้าม แผ่นดินจึงต้องถูกสาป"
- 7. พระเจ้าทรงสาปผู้ชาย "เจ้าจะต้องหากินบนแผ่นดินด้วยความทุกข์ลำบากจนตลอดชีวิต แผ่นดินจะไม่ให้ต้นไม้และพืชที่มีนามแก่เจ้า เจ้าจะต้องหากินด้วยเหงื่ออาบหน้า จนเจ้ากลับเป็นดินไป เพราะเราสร้างเจ้ามาจากดิน เจ้าเป็นผงคลีดิน และจะต้องกลับเป็นผงคลีดินดังเดิม"
- 8. พระเจ้าจึงทรงขับไล่เขาออกไปจากสวนเอเดน ให้ไปหาหาทำงานในที่ดินที่ตัวถือกำเนิดมานั้น
- 9. บุคคลใดเชื่อฟังพระเจ้า เมื่อถึงวันพิพากษา พระเจ้าจะรับไปอยู่ด้วย(ตำนานน้ำท่วมโลกและเชื่อนิฮายา)

แนวคิดทางกฎหมาย

- การปรัชญากฎหมายมาอธิบายให้สอดคล้องกับศาสนาคาทอลิกศาสนา
 - การนำความเชื่อทางศาสนามาแทนเหตุผลในการบัญญัติกฎหมาย
 - การนำหลักความเชื่อหรือระบบศาสนาเข้ามาหลอมรวมเข้ากับแนวคิดทางกฎหมาย
 - กฎหมายที่ออกใช้บังคับโดยฝ่ายอาณาจักร จะต้องไม่ขัดแย้งกับคำสอนหรือความเชื่อตามหลักศาสนา
 - ฝ่ายศาสนจักรมีอำนาจสูงสุดในการปกครองและการออกกฎหมาย เพราะเป็นตัวแทนของพระเจ้า
- อิทธิพลความเชื่อทางศาสนาต่อกฎหมาย
 - บัญญัติ 10 ประการ เป็นพระบัญญัติที่ศาสนิกชนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
 - ถือถือพระคำรับและคำสอนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (คล้ายกับการอ้างด้วยกฎหมายปัจจุบัน)
 - หลักกฎหมายที่แท้จริง(คำสอนหรือสิ่งที่มาจากพระเจ้า) เป็นสิ่งสูงสุด เช่น ข้อห้ามงดห้ามหย่า การห้ามฆ่าคน การห้ามทำแท้ง การห้ามสมรสซ้อน (Bigamy) เป็นต้น

คริสตจักรมีความสำคัญกว่าอาณาจักร คริสตจักรเป็นผู้นำอาณาจักรเป็นผู้ตาม

ด้วยเหตุผลนี้คริสตจักรไปสมัยนั้นจึงต้องถูกเจ้าอาวาสพระสันตปาปา เพื่อให้พระองค์ประทานพรและสามารถอยู่ให้เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นนักบวช

เมื่ออำนาจและสงฆ์ และพวกพ้องสืบทอดอำนาจได้ก็กดขี่ข่มเหงพระเยซูเจ้า และพวกสาวกไม่ได้ยืนหยัดต่อสู้ พวกเขากล่าวว่า "ไม่เลยอันใดเราพูดแต่เพียงแต่เพียงนั้น"

เซนต์ ออกุสติน (ค.ศ.354-340)

- เซนต์ ออกุสติน ได้นำปรัชญาของเพลโตมาอธิบายและเสริมการมีอยู่ของพระเจ้า
- เซนต์ ออกุสติน เชื่อว่ามนุษย์มีบาปดั้งเดิม แต่ถูกยื้อยั้งโดยพระบิดาไปเพราะจิตของพระบิดาพระเจ้า สังคมมนุษย์เป็นสังคมของบาปและความสมบูรณ์แบบในตัวอง ทำให้ความดีและความยุติธรรมในสังคมมนุษย์ที่แท้จริงเกิดขึ้นไม่ได้
- สังคมที่สมบูรณ์แบบที่สุด รัฐที่สมบูรณ์แบบที่สุด คืออาณาจักรของพระเจ้าบนสวรรค์
- สังคมที่สมบูรณ์แบบในโลกมนุษย์มีอยู่แต่ในสังคมศาสนจักรเท่านั้น ที่เป็นสังคมตัวแทนของอาณาจักรพระเจ้า
- ความยุติธรรมในสังคมเกิดจากการมีพระพรอย่างเคร่งครัด การอุทิศต่อพระเจ้า มีความเชื่อในพระเจ้า การบูชาพระเจ้า
- กฎหมายของรัฐเป็นเพียงเครื่องมือป้องกันไม่ให้ประชาชนทำผิด แต่ไม่อาจทำให้คนเป็นคนดีได้ กฎของพระเจ้าเท่านั้นที่จะทำให้คนเป็นคนดีและหลุดพ้นจากบาป
- กฎระเบียบใดก็ตาม ถ้าไม่ชอบธรรม กฎระเบียบนั้นไม่ใช่กฎหมาย
- กฎระเบียบของรัฐต้องไม่ขัดต่อกฎของพระเจ้า ถ้ากฎระเบียบขัดกับกฎของพระเจ้าแล้ว กฎระเบียบนั้นไม่เป็นกฎระเบียบ
- การละเมิดกฎระเบียบของรัฐจะไม่เป็นบาป แต่การละเมิดกฎของพระเจ้าหรือกฎของศาสนจักรเป็นบาปและมิไถนมาก

- พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งใน โลกด้วยเจตจำนง(Will)อันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า
- สังคมหรือรัฐเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นของงานมนุษย์มีบาปดั้งเดิม(original sin)ที่บรรพบุรุษมนุษย์ได้ก่อขึ้น เพราะไม่เคารพนับถือเชื่อฟังโอวาทของพระเจ้า มนุษย์จึงต้องมีศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าและพระคัมภีร์ไบเบิล
- ความยุติธรรมคือการไม่ทำร้ายผู้อื่นและการให้แกทุกคนตามส่วนที่เขาควรจะได้
- ความคิดด้านกฎหมาย
 - ✖ ศาสนจักรมีสถานะเหนือฝ่ายอาณาจักร
 - ✖ กฎหมายไม่ถูกต้องตามศาสนา เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับไม่ได้
 - ✖ ความยุติธรรม คือการไม่ทำร้ายผู้อื่นและการให้แกทุกคนตามส่วนที่เขาควรจะได้
- กฎหมายแบ่งเป็น
 - ✖ 1) กฎหมายของพระเจ้า (Lex Aeterna) เป็นเจตจำนงและสติปัญญาของพระเจ้าเป็นเจ้า เป็นกฎหมายนิรันดร์
 - ✖ 2) กฎหมายธรรมชาติ (Lex Naturals) คือ กฎเกณฑ์ที่พระเจ้าเป็นเจ้าเป็นผู้ทรงสร้างขึ้นมาจากกฎหมายนิรันดร์
 - 3) กฎหมายเฉพาะการ(Lex Temporalis) คือ กฎหมายบ้านเมืองที่มนุษย์กำหนดขึ้น

เซนต์ โทมัส อไควนัส(ค.ศ. 1226-1274)

- เซนต์ โทมัส อไควนัส เป็นผู้ที่ได้ศึกษาปรัชญาของอริสโตเติลและได้นำหลักการของปรัชญาดังกล่าวมาบูรณาการกับหลักการทางเทววิทยาอย่างมีเหตุผล
- เซนต์ โทมัส อไควนัส มีความเห็นว่า แม้มนุษย์มีบุปผิวดั้งเดิม แต่ธรรมชาติมนุษย์ไม่เสียไปทั้งหมด โดยหลงเหลือสติปัญญา เหตุผล ใช้พัฒนาสังคมให้ดีขึ้น มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสถานภาพเป็นผู้มีศีลธรรม มีความดีความชั่วในตัวเอง
- มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ 3 ประการ คือ
 - 1) การรักยชีวิต จึงทำให้มนุษย์ทำความดีเพื่อหลีกเลี่ยงความชั่ว
 - 2) การแพร่พันธุ์ การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงเพื่อให้ได้รักกับหรือไม่ได้เป็นสามีภรรยาอย่างถูกต้องเป็นสิ่งที่ดี
 - 3) การศึกษาหาความจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะทำให้มนุษย์มีความเจริญรุ่งเรือง และช่วยร่วมกันอย่างสันติสุข
- มนุษย์มีความต้องการอยู่ 2 ประการ คือ
 - 1) ความต้องการที่เกิดจากธรรมชาติ (รัฐธนาของความต้องการได้)
 - 2) ความต้องการเพื่อให้อยู่เหนือธรรมชาติ (เป็นหน้าที่ของฝ่ายศาสนจักร)
- มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจแก่นสารการเข้าถึงเหตุผลตามธรรมชาติอยู่แล้วแต่เมื่อจิตใจถูกปรุงแต่งด้วยความโลภ หลง หรือความมัวเมา จึงเป็นอุปสรรคต่อการใช้ความรู้นั้น มนุษย์จึงต้องทำความดีและละเว้นชั่ว

เซนต์ โทมัส อไควนัส ได้ตั้งประเด็นอภิปรายถึงธรรมชาติและลักษณะกฎหมายสี่ประการคือ

- กฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผลใช่หรือไม่
 - กฎหมายมีวัตถุประสงค์อะไร
 - อะไรคือที่มาหรือสาเหตุของกฎหมาย
 - กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศหรือไม่
- กฎหมาย คือ บัญชาแห่งเหตุผลเพื่อความดีร่วมกัน เกิดขึ้นและได้รับการประกาศโดยผู้ที่ดูแลรักษาประชาคม
- กฎหมายแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ คือ
 - (1)กฎหมายนิรันดร์ (eternal law) คือ ผู้ที่เข้าถึงคือพระเจ้าหรือผู้ได้รับอนุญาต
 - (2)กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) คือ กฎหมายนิรันดร์ในส่วนที่มนุษย์เข้าถึงได้ด้วยการใช้สติปัญญาและเหตุผล เช่น สัญชาตญาณของการเอาตัวรอด สัญชาตญาณทางเพศ สัญชาตญาณทางสังคม
 - (3)กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (divine law) คือ กฎเกณฑ์ที่มนุษย์ได้รับได้ด้วยการกลอนับถวายเป็นเจ้าเป็นความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม อันหาไม่ได้ด้วยเหตุผล เช่น พระไบเบิล พระบัญญัติ พระคัมภีร์
 - (4) กฎหมายมนุษย์(human law) คือ ต้องเป็นคำสั่งอย่างมีเหตุผล บัญญัติโดยผู้มีอำนาจหน้าที่เพื่อความดีร่วมกัน และต้องประกาศให้ประชาชนทราบ

เซนต์ โทมัส อไควนัส อินันว่ากฎหมายพระเจ้าสูงกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น (เจตจำนงของพระเจ้าคือที่มาของกฎหมาย)

- หลักธรรมหรือโอองการหรือเจตจำนงของพระเจ้าคือที่มาของกฎหมายธรรมชาติ
 - 1)กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับของพระเจ้าย่อมไม่มีสภาพเป็นกฎหมาย
 - 2)กฎหมายที่ขัดความเป็นธรรมไม่ต้องปฏิบัติ
 - 3)บัญญัติ 10 ประการ คือ หลักกฎหมายธรรมชาติ เช่น ให้ความเคารพพระเจ้า อย่าฆ่าคน อย่าโกหก อย่างคิดลูกคิดเมียผู้อื่น เป็นต้น
- การผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจแบบศาสนาศรีดกับอำนาจจรรยาวัส โดยเห็นว่าศาสนาศรีดคือพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของมนุษยชาติ
- กฎหมายธรรมชาติจึงเป็นเครื่องมือสำหรับสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกฎหมายนิรันดร์ เมื่อมนุษย์ได้รับกฎหมายธรรมชาติมา มนุษย์จึงได้รับเอาหลักการความมีเหตุผลอันประจักษ์แจ้ง(Practical Rationality)อันเป็นส่วนประกอบหนึ่งของกฎหมายธรรมชาติมาด้วยและใช้ตัดสินการกระทำของคนเราชอบหรือไม่ชอบด้วยเหตุผล

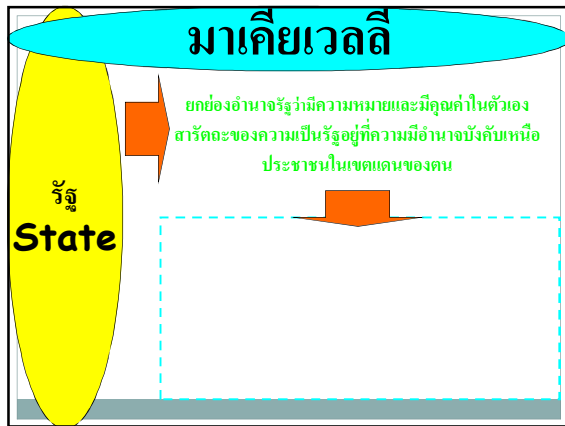
ความตกต่ำของศาสนจักรเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา

- ความคิดในการต่อต้านความมีเหตุผลและการใช้เหตุผลเข้ากันหาศีลธรรม
- **ความเสื่อมของศาสนจักร**
 - ความเสื่อมทางศีลธรรมในสงฆ์ เช่น การช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ของพระชั้นผู้ใหญ่ หรือการอ้างพระเจ้าของตนมาแสวงหาประโยชน์ เช่น ขาโง่ในนิกายโป๊ป สวรรค์
 - ต่อต้านกระต้างกระเดื่องอำนาจของสันตะปาปา มีการตั้งนิกาย Protestants (นิกายโปรเตสแตนต์)
 - ขกเลิกอำนาจพระเจ้า โดยถือพระคัมภีร์
- **ความเชื่อทางการเมือง**
 - การยกย่องอำนาจรัฐขึ้นมาเกิดวอลดี (ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุด เบ็ดเสร็จเด็ดขาด)
 - ความคิดในเรื่องอำนาจนิยมของมอง โนแตงความคิดเสรีนิยม
 - สิ่งใดที่พระเจ้าโปรด สิ่งนั้นย่อมมีอำนาจตามกฎหมาย พระราชาจะไม่ถูกผูกพันโดยกฎหมายใดๆ

ยุคกลาง → ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา

Protestant

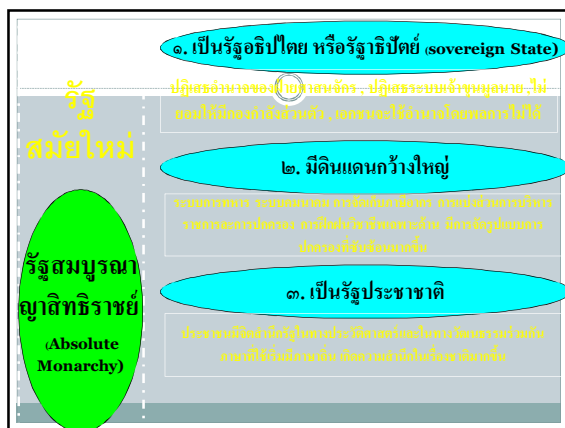
รัฐสมัยใหม่

ลัทธิเสรีนิยม
Liberalism

เชื่อในความมีเหตุผลของมนุษย์และ
เป็นปฏิปักษ์ต่อการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ

ไม่นิยมระบบอภิสิทธิ์(Privilege)

เรียกร้องการประกันสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สิน

๑. รัฐมีหน้าที่สำคัญคือการรักษาความสงบเรียบร้อย และรักษาการตาม
กฎหมายที่ให้เอกชนทำมาหากินได้สะดวก

๒. เน้นคิดเกี่ยวกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ

๓. หลักอรรถาภิธานของการ

๔. หลักนิติธรรม

๕. การปฏิรูปประเพณีกฎหมายเพื่อประกันสิทธิ เสรีภาพของราษฎร (เสรีภาพ
ในการทำสัญญา) การยกเลิกระบบทาสในการจับทาสทาสฐาน การยกเลิก
ทาสระบบได้ส่วน ยกเลิกระบบการค้าทาส)

กฎหมายสมัยใหม่
Modern Law or Modern Legal System

**สาเหตุ
ของ
การ
เกิดขึ้น**

๑. ความสูงงอมทางความคิดและวิชาการ

การวิพากษ์วิจารณ์อย่างใช้ระบบเหตุผล ตลอดจนแนวคิดใน
การจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification)

๒. เงื่อนไขทางการเมือง

เริ่มมีเจตจำนงทางการเมือง (Political Will) และ
อำนาจทางการเมือง (Political Power)
หลักการแบ่งแยกอำนาจ และมีสถาบันตุลาการ

กฎหมายสมัยใหม่
Modern Law or Modern Legal System

**ลักษณะ
ของ
กฎหมาย
สมัยใหม่**

๑. บุคคลในฐานะ “ตัวการของกฎหมาย” (Subject of Law)

๒. สิทธิสมบูรณ์ในทรัพย์สิน

๓. แคนอิสระของเอกชน (Spheres of Private Autonomy)

๔. กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา

๕. หลักนิติรัฐ (The Rule of Law)

๖. หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Seperation of Power)

๗. หลักความเป็นอิสระของตุลาการ

ลักษณะทั่วไปของโรมันยุคฟื้นฟู

- ประชาชนเริ่มมีเหตุผลทางความคิดมากขึ้น
 - เกิดมีชนชั้นกลางที่มีฐานะ
 - ประชาชนมีเวลาร่วมมากขึ้น
 - เริ่มทำกิจกรรมที่มีคุณค่าทางศิลปวิทยาการ
 - สนใจศึกษากฎา วรณคดี ศิลปวัฒนธรรม ของคนสมัยกรีกและโรมัน
- อิทธิพลความคิดในทางการเมือง
 - ชกย่องอำนาจรัฐของมาซิโดเนีย (1469-1527)
 - ชกย่องอำนาจอธิปไตยของฌอง โบแกง (1530-1596)
- ลักษณะของรัฐสมัยใหม่
 - 1) เป็นรัฐอธิปไตย หรือรัฐเจ้าใหญ่ (Sovereign State)
 - 2) มีดินแดนกว้างใหญ่
 - 3) เป็นรัฐประชาธิปไตย
- ความเชื่อในทางกฎหมาย
 - การเชื่อในความมีเหตุผลของมนุษย์
 - มนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้โดยการใช้เหตุผล (ไม่ต้องผ่านพระเจ้า)

มาเคียแวลลี (ค.ศ. 1469-1527)

- ชกย่องอำนาจรัฐว่ามีความหมายและมีคุณค่าในตัวเอง “การใช้อำนาจอธิปไตยขององค์อธิปัตย์ไม่จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับพันธสัญญาใดๆ เพราะองค์อธิปัตย์ย่อมมีความมุ่งหมายที่จะนำสังคมและประชาชนทุกคนไปสู่ความสำเร็จ”
- สารัตถะของความเป็นรัฐอยู่ที่ความมีอำนาจบังคับเหนือประชาชนในเขตแดนของตน
- เป้าหมายสูงสุดของฝ่ายปกครองก็คือ การรักษาไว้ซึ่งอำนาจรัฐ เป็นไปตามหลักการ “เหตุผลของรัฐ” (Reason of the State) ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักการหรืออุดมคติทางศีลธรรม (moral principle , moral ideal) บางครั้งรัฐต้องใช้อำนาจเพื่อรักษาเป้าหมาย

ฌอง โบ แดง (ค.ศ.1530-1596)

- รัฐจะดำรงอยู่และดำเนินไปได้จะต้องมีอำนาจการปกครองสูงสุดในแผ่นดิน อำนาจอธิปไตย (Sovereignty)
- อำนาจอธิปไตยเหนือประชาชนในรัฐอันไม่ถูกจำกัดหรือยับยั้งโดยกฎหมายใดๆ กล่าวคือ เป็นอำนาจเหนือพลเมืองของรัฐ เป็นอำนาจเด็ดขาด และเป็นนรันคร รัฐย่อมมีอำนาจอันบริบูรณ์และเป็นนิรันคร ไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจอันใดอีกนอกจากอำนาจของรัฐนั่นเอง
- เจ้าของทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจสูงสุดของกษัตริย์ (The Supremacy of King) หรือทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตย (Theory of Sovereignty) เพื่อลดอำนาจสันตะปาปา
- กษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจทุกอย่างของรัฐ เป็นผู้ตรากฎหมาย เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารภายในประเทศ และเป็นผู้เสริมสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ทรงควบคุมด้านการคลัง การทหาร และกฎหมาย
- อำนาจอธิปไตยเหนือประชาชนในรัฐอันไม่ถูกจำกัดหรือยับยั้งโดยกฎหมายใดๆ แต่ต้องคืออธิปไตยซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ (jus naturale) กฎหมายนานาชาติ (jus gentium)

ฌอง โบ แดง

- อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจที่ปลอดจากความผูกพันต่อกฎหมายใด แม้แต่สันตะปาปาก็ต้องยอมเชื่อฟัง
- อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมายใดๆ (Legibus Soluta) เป็นการอธิบายถึง รัฐอธิปไตยไม่อยู่ภายใต้ฝ่ายศาสนจักร
- อำนาจทางนิติบัญญัติ ความพยายามในการแสดงออกถึงความเป็นรัฐด้วยการแสดงอำนาจทางฝ่ายนิติบัญญัติ
- กฎหมายคือคำสั่งขององค์อธิปัตย์ ซึ่งถือเป็นกฎระเบียบทั่วไปสำหรับใช้กับประชาชนทุกคน และอำนาจอธิปัตย์เป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้ องค์อธิปัตย์เท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
- กระบวนการยุติธรรม (Jurisprudence) คือศิลปะของการจัดสรรทรัพย์สินส่วนตัวให้แต่ละคนในแนวทางที่มนุษยชาติควรดำรงรักษาไว้และสิ่งที่ทำให้เกิดความยุติธรรม
- กฎหมายแบ่งเป็น
 - 1) กฎหมายธรรมชาติอันดี ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน นับแต่เกิดมาในโลกนี้และเป็นกฎที่คู่ธรรมและชอบธรรม
 - 2) กฎหมายของมนุษย์ คือ กฎระเบียบที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่มนุษย์เป็นสำคัญ
 - × (1) กฎหมายภายใน Civil law ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะของแต่ละรัฐและของแต่ละประเทศ
 - × (2) กฎหมายนานาชาติ Jus gentium ซึ่งเป็นกฎหมายที่เหมือนกันของทุกรัฐและทุกประเทศ เป็นกฎหมายที่คู่ควรของธรรมชาติ

วิวัฒนาการกฎหมายในยุโรป

- ในศตวรรษที่ 11- 12 จึงได้มีการฟื้นฟูแนวความคิดทางกฎหมายในยุโรป มีการสอนกฎหมายโรมันและกฎหมายศาสนาในมหาวิทยาลัยต่างๆ
- ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 จึงได้เริ่มมีการเรียนการสอนกฎหมายประจำชาติของคนในมหาวิทยาลัยต่างๆ
- ในคริสต์ศตวรรษที่ 18-20 มีการฟื้นฟูการศึกษากฎหมายโรมัน โดยมีการผสมความคิดระหว่างปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) กับปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive Law)
 - มองเลสกีเออ ทฤษฎีหลักการแบ่งแยกอำนาจ
 - ฌอง จัก กูโซ ใช้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน กฎหมายคือเจตจำนงร่วมกันของประชาชน
- นิทานเรื่องอานิชานิช

คำถามท้ายบท

- 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคมของโทมัส ฮอบส์ จอห์น ล็อก และชองชา ครุสโซ (Jean Jacques Rousseau) ต่างกันอย่างไร
- 2) แนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม ส่งผลให้เกิดสำนักคิดทางกฎหมายบ้านเมืองใช่หรือไม่
- 3) ความสัมพันธ์หรือสถานะของกฎหมายศาสนจักรกับกฎหมายบ้านเมืองควรมีลักษณะอย่างไร

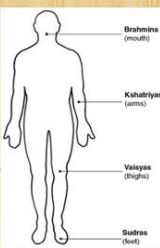
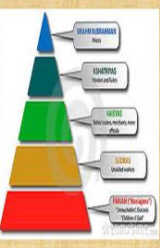
แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายยุติธรรมของตะวันออก

- แนวคิดเกี่ยวกับการบรรดาพระเจ้าสร้างโลกและมนุษย์
 - พระวิษณุ พระศิวะ และพระพรหม
 - พระพรหมสร้างโลกและมนุษย์
- แนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดโลกและสังคม
 - อัครกัณฐสูตร
 - การกำเนิดขึ้นของศีล
 - นิติศาสตร์แนวพุทธ
- แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลตามธรรมชาติ
 - หยิน-หยาง/ขงจื๊อ เล่าจื๊อ

การเกิดวรรณะ 4 ของฮินดู

- การกำเนิดโลก
 - พระพรหม เทพเจ้าผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง
 - พระวิษณุ หรือพระนารายณ์ เทพผู้รักษาสังคม
 - พระศิวะหรืออิศวร เทพเจ้าผู้ทำลาย
- การกำเนิดของมนุษย์
 - กัมภีร์ เกิดจากเขน
 - พราหมณ์ เกิดจากคอ
 - เบณฑ์ เกิดจากท้อง
 - ศูทร เกิดจากเท้า
 - จัณฑาล อยู่ใต้เท้า
- หน้าที่ของวรรณะ
 - กัมภีร์ = หัวหน้าที่ดิน
 - พราหมณ์ = ออกบิ
 - เบณฑ์ = ขึ้นบันไดในอุ้ง ประกอบงาน
 - ศูทร = ทำการงานเป็นแผนก
 - จัณฑาล = โพร

พื้นฐานความเชื่อของอินเดียก่อนเกิดพุทธปรัชญา

■ ประเด็นความเชื่อที่พัฒนามาจากคัมภีร์พระเวทมีดังนี้

- ๑. ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า
- ๒. ความเชื่อเกี่ยวกับโลกและชีวิตหลังความตาย
- ๓. ความเชื่อเรื่องโซครางและไสยศาสตร์
- ๔. การยึดถือพิธีกรรม
- ๕. การแบ่งชนชั้นในสังคม
- ๖. ลักษณะวิถีชีวิต

หน้าที่ของมนุษย์ตามวรรณะ

- ๑. วรรณะพราหมณ์ เกิดจากโอรสของพระพรหม มีหน้าที่กล่าวมนต์ ให้คำปรึกษา กับพระเจ้าแผ่นดิน ตลอดจนสอนมนต์ให้แก่น黎ทั่วไป ส่วนพวกที่เป็นนักบวชที่ทำหน้าที่สอน ไตรเภทและประกอบพิธีทางศาสนา
- ๒. วรรณะกษัตริย์ เกิดจากพระธิดาของพระพรหม ทำหน้าที่รบเพื่อป้องกันหรือขยายอาณาจักร รวมทั้งเป็นนักปกครอง เป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือคณะผู้ปกครองแบบสามัคคีธรรม
- ๓. วรรณะแพศย์ เกิดจากพระเพลา (ลูก) ของพระพรหม เป็นพวกแสงหาทรัพย์สมบัติ ได้แก่พวกพ่อค้า หาบค้า เศรษฐี และเกษตรกร
- ๔. วรรณะสุทร เกิดจากพระบาท (เท้า) ของพระพรหม มีหน้าที่เป็นกรรมกร ลูกจ้าง
- ๕. จันทาล คือ ลูกที่เกิดจากพ่อแม่ต่างวรรณะกัน ซึ่งจะถูกรังเกียจและเหยียดหยาม ไม่มีคนในวรรณะอื่นคบหาสมาคมด้วย เป็นอีกวรรณะซึ่งถือว่าเป็นพวกต่ำสุด

ความเชื่อเกี่ยวกับโลกและสังคมไทย

- อักคัณณสูตร คือ ว่าด้วยการกำเนิด โลกและสังคม ตลอดจนถึงที่มาของกษัตริย์และพระราชา
- คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ คือ คัมภีร์ที่ว่าด้วยหลักการของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดจนถึงหลักการปกครองและกฎหมายสำหรับพระราชา
- ทศพิธราชธรรม คือ หลักสำหรับนักปกครองสืบประการ

อักคัณณสูตร

- + โลกดับ – ล่องลอยในจักรวาล
- + โลกขึ้น – มีน้ำ มีดิน มีแสงสว่าง เกิดจันต์ดิน อักคัณณพรหมกับจันต์ดิน เกิดตื้นหา – ร่างกายแข็ง รัศมีใบคำหาไป พระจันทร์อาทิตย์ก็ปรากฏ เดือน ปี อุตุก็ปรากฏจันต์ดินจุมรวมขึ้น
- + เกิดการดูดกันด้วยวรรณะผิวพรรณ สวย-ไม่สวย จันต์ดินหมดไป อาหารอันกระษัตริย์ คล้ายพิล เกิดการดูดกัน กระษัตริย์หมดกลายเป็นเครื่องดิน ดุขโสมพะพร้าว
- + ดุขมันกับด้วยวรรณะ เครื่องดินหมด เกิดข้าวสาลี ไม่มีริ้ว-เกลบ ชาวสะอาด
- + เกิดเพศหญิง เพศชาย เพ่งดูกันจนกำหนด เสพเมถุนกัน (เสพ อสังกรรม)
- + ต่อมาเกิดอาเพศเพราะถูกดูดการเสพเมถุน จึงสร้างเรือนกำบังการเสพอสังกรรม
- + เกิดการกักคุมอาหารข้าวสาลี เพราะเคียดแค้น เกิดการกักคุมอาหาร ข้าวสาลีจึงกลายมีเกลือบมีริ้ว แบ่งเขตกันทำการเกษตร
- + เกิดการละเมิดสิทธิ เกิดวีรบุรุษ คือนาชาชนสมบัติ - ประชาชนยกขึ้น กษัตริย์ - หัวหน้เขตราชา - ยิงกันอื่นให้สุขใจโดยธรรม

แนวคิดผ่านนิทานปรัมปรา

- นิทานว่าด้วยการแย่งหงส์
- พระเวทที่ कुमार ทรงยกอุกสรถูกพญาหงส์สีขาวซึ่งกำลังบินร่อนว่าเงิใจอยู่บนอากาศตกลงสู่เบื้องล่าง
- พระสิทธัตถะ कुमार ทรงทอดพระเนตรเห็น พญาหงส์ ร่วงตกลงมาในเขตพระอุทยานวินาสดี้อออกไปค้นหา ทรงชักลูกศรที่เลียบอยู่บนปีก แล้วทรงนำใบไม้ที่มีรสขื่นมาปิดบาดแผลเพื่อให้โลหิตหยุดไหล
- พระเวทที่ कुमार เสด็จมาพบเข้าก็ทวงกิน ทรงพยายามจะแย่งนกมันไปเสียให้ได้ อย่างว่าตนเป็นเจ้าของนกตัวนั้นเพราะเป็นผู้ยิงมันตกลงมาได้
- พระสิทธัตถะ कुमार ทรงปฏิเสธที่จะมอบนกให้โดยดื้อว่า "ถ้านกกลายมันจะเป็นของผู้ยิง แต่เมื่อมันยังมีชีวิตอยู่ คุวจะเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือมัน เรามีความตั้งใจที่จะมอบนกตัวนี้ให้กับใคร ทั้งสิ้น ครบใบไม้ที่มันยังคงบาดเจ็บอยู่"
- ค่างฝ่ายที่ไม่ยอมยอมต่อกัน ในที่สุดเจ้าชายสิทธัตถะจึงเสนอขึ้นว่า "ข้อพิพาทนี้ควร จักคองนำไปให้บรรดานักปราชญ์ของแผ่นดิน พิจารณาคัดสินชี้ขาดในที่ประชุม" เจ้าชายเวทก็เห็นด้วย
- ณ ที่ประชุมนักปราชญ์แห่งนครกบิลพัสดุ์ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เจ้าชายเวทที่ควรเป็นเจ้าของนก เพราะเป็นผู้ยิงมันตกลงมาได้ ฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่ง มีความเห็นว่า นกควรเป็นของเจ้าชายสิทธัตถะ เพราะเป็นผู้พบมันก่อนและ ได้ช่วยชีวิตมันเอาไว้

แนวคิดผ่านนิทานปรัมปรา

- “การให้ชีวิตจึงได้ชื่อว่ามีสิทธิ์เป็นเจ้าของชีวิตของสัตว์นั้น ส่วนผู้ประสงก์ทำลายชีวิต มิสมควรได้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของชีวิตนั้น”
- “ผู้ใดทำลายชีวิตก็ไม่สมควรจะเป็นเจ้าของชีวิต สิ่งมีชีวิตควรจะได้รับคุ้มครองจากผู้อื่น ความเกลียดปราณี เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการให้หนี้ที่มิอาจลบล้างได้ ถือว่าพรหมสัตว์นั้นให้หนี้แก่เรา”

แนวความคิดของนักปราชญ์

ปรัชญาเมธี

“สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ยอมจ้อสาหากับคนขี้บ่น”
—ขงจื๊อ—

“ผู้ใดไม่เคารพผู้ใหญ่ก็ไม่เคารพผู้จ้อยกับเขา”
[ขงจื๊อ]

“ผู้ใดไม่เคารพผู้ใหญ่ก็ไม่เคารพผู้จ้อยกับเขา”
[ขงจื๊อ]

“ผู้ใดไม่เคารพผู้ใหญ่ก็ไม่เคารพผู้จ้อยกับเขา”
[ขงจื๊อ]

นักปราชญ์ของจีน

- ขงจื๊อและลัทธิขงจื๊อได้มีผล 5 ประการ
- ลัทธิขงจื๊อได้ช่วยสร้างลัทธิขงจื๊อขึ้นมา
- ลัทธิขงจื๊อได้ช่วยสร้างลัทธิขงจื๊อขึ้นมา
- ลัทธิขงจื๊อได้ช่วยสร้างลัทธิขงจื๊อขึ้นมา
- ลัทธิขงจื๊อได้ช่วยสร้างลัทธิขงจื๊อขึ้นมา

45

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์สมัยใหม่

- ความคิดในสมัยใหม่ เชื่อวิธีการทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้อง
- แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์แบ่งเป็น 2 แนวคิด
 - 1) มนุษย์ตามธรรมชาติมีเหตุผล(Reason) มนุษย์มีความสามารถที่จะรู้คิดชอบชั่วดี มนุษย์จึงเข้าใจและค้นหาลักษณะที่แท้เป็นกฎหมายธรรมชาติได้
 - ✖ กฎหมายธรรมชาติในเชิงอุดมคติ คือ เชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญาและเหตุผล กฎหมายจะระเบียบต่างๆ มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้โดยการรู้สติปัญญาและเหตุผล
 - 2) มนุษย์อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติที่ไม่มีเหตุผล มนุษย์มีความอยาก คำบึงถึงอำนาจและผลประโยชน์ เมื่อมีความขัดแย้งก็ลงมือตัดสินด้วยกำลัง กฎเกณฑ์ที่ฝ่ายชนะตั้งขึ้นจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง
 - ✖ กฎหมายธรรมชาติในทางกายภาพ คือ เชื่อว่าโดยธรรมชาติผู้ที่แข็งแรงกว่าย่อมเป็นผู้มีอำนาจปกครอง

แนวความคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ

- กฎหมายเป็นระเบียบแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ตามธรรมชาติ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายคือระเบียบแบบแผนของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่า เจตจำนงของกฎหมายธรรมชาติ คือ เหตุผลในการออกกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรม
- กฎหมายเกิดจากธรรมชาติมิได้มีผู้ใดบัญญัติขึ้น รัฐอธิปไตยไม่อาจกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความถูก หรือการกระทำใดเป็นความผิด แต่ความถูกหรือความผิดมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถใช้เหตุผลรู้ได้เองว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด รัฐไม่ต้องประกาศกฎหมายให้ประชาชนทราบ
- สำนักธรรมชาติ คือ ยุติธรรมตามเหตุผลของเรื่อง

แนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติ

- กฎหมายนั้นมิได้อยู่ตามธรรมชาติ (เกิดขึ้นเองโดยที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น
- ลักษณะพิเศษของกฎหมายธรรมชาติต้องเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปและเป็นนิรันดร์
 - 1) เป็นกฎเกณฑ์โดยทั่วไป คือ เป็นจริงในทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกคน
 - 2) มีลักษณะเป็นนิรันดร์ คือ ใช้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่ ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา ชั่วโมงวันครกทอนดาวไม่มีวันยกเลิก
- ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติกับกฎหมายบ้านเมือง
 - 1) กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ
 - 2) กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายในเชิงอุดมคติจึงต้องประสานความเป็นจริงให้เข้ากับหลักอุดมคติ
- สรุป กฎหมายธรรมชาติเชื่อว่ากฎหมายมีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีผู้ใดบัญญัติขึ้น เป็นจริงในทุกสถานที่และใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ

47

- **วัตถุประสงค์ของกฎหมายธรรมชาติ**
 - 1) สำนักกฎหมายธรรมชาติก่อตั้งเพื่อหา**กฎเกณฑ์**ที่เหนือกว่ากฎหมายบ้านเมือง
 - ✦ เชื่อว่ามีกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและถูกต้องเหนือกว่ากฎหมายบ้านเมือง
 - 2) สำนักกฎหมายธรรมชาติเพื่อคัดค้านการปกครองที่ไม่เป็นธรรม (ทรวราช)
 - ✦ กฎเกณฑ์ต่างๆมีอยู่ในธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่ขึ้นตามอำเภอใจของบุคคล แต่มนุษย์สามารถเรียนรู้เข้าไปค้นพบได้
- **ลักษณะของกฎหมายธรรมชาติ**
 - 1. กฎหมายเป็นเรื่องเหตุผล คือ กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง
 - 2. กฎหมายธรรมชาตินี้ลักษณะทั่วไป
 - 3. กฎหมายธรรมชาติผูกพันทุกคนให้ต้องปฏิบัติตาม
 - 4. กฎหมายธรรมชาตินี้คุณค่าเหนือกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น
 - 5. กฎหมายธรรมชาตินี้อยู่ในใจของทุกคน
 - 6. กฎหมายธรรมชาติเป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลง

กฎหมายธรรมชาติในสมัยกรีก

- **1.อริสโตเติล(Aristotle)**
 - 1)ทัศนะคติเกี่ยวกับคน
 - 2)ทัศนะคติเกี่ยวกับภริยัติน
 - 3)ทัศนะคติด้านครอบครัว
 - ว่าด้วยแบบ (Form)
 - การปกครองด้วยกฎหมาย
 - ✦ กฎหมายธรรมชาติ
 - ✦ กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น
 - ความยุติธรรมออกเป็น 2 ประเภท
 - ✦ 1)ความยุติธรรมทั่วไป
 - ✦ 2) ความยุติธรรมเฉพาะ

กฎหมายธรรมชาติในสมัยโรมัน

- **ซีเซโร(Cicero)**
- 1.เป็นเรื่องของเหตุผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติ
- 2.มีลักษณะทั่วไป ดังข้อความว่า “แผ่ซ่านไปยังทุกสิ่งทุกอย่าง”
- 3.ผูกพันทุกคนให้ต้องทำตาม
- 4.เหนือกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น
- 5.อยู่ในจิตใจทุกคน
- 6.เป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลง

กฎหมายธรรมชาติในระบบกฎหมายโรมัน

- Jus Gentium

กฎหมายธรรมชาติในสมัยกลาง

- St.Thomas Aquinas
- .กฎหมายนิรันดร์ (Lex Aeterna)
- กฎหมายธรรมชาติ (Lex Naturalis)
- กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (Lex Divina)
- .กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติ (Lex Humana)

กฎหมายธรรมชาติยุคฟื้นฟู (สมัยใหม่) 1700 –ปัจจุบัน BE

- - กฎหมายธรรมชาติมาจากเหตุผลตามธรรมชาติของมนุษย์
- -มนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้โดยการใช้เหตุผล(ไม่ต้องผ่านพระเจ้า)
- - กฎหมายธรรมชาติยุคใหม่แยกกฎหมายธรรมชาติออกจากความเชื่อทางศาสนา

กฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่

- 1. ตัวการแห่งกฎหมาย (Subject of Law) สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 2. ตัวกรรมแห่งกฎหมาย (Object of Law) กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคล
- 3. หลักแดนอิสระส่วนบุคคล (Sphere of Private Autonomy)
- 4. หลักการของกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ (Criminal Justice)
- 5. หลักการปกครองภายใต้กฎหมาย (The Rule of Law)

แนวความคิดกฎหมายธรรมชาติยุคฟื้นฟู (สมัยใหม่)

- ก. ยุคจักรวรรดิกฎหมายใหม่
 - 1) ฮูโก โกรเชียส (1583-1645)
 - 2) โทมัส ฮอบบส์ (1588-1679)
 - 3) ซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ (1632-1694)
- ข. ยุควิเคราะห์
 - 1) จอห์น ล็อก (1632 - 1704)
 - 2) มอนเตสกีเยอร์ (1689-1755)
 - 3) คริสเตียน โทมัสซัส (1655-1728)
 - 4) ฌอง ชาก รูสโซ (1712-1778)
- ค. ยุคสังเคราะห์ หรือยุคปัจจุบัน
 - 1) ลอน ฟุลเลอร์ ชาวอเมริกัน (1902-1978)

ปรัชญาเมธี

โน้มัส ฮอร์บ

รูสโซ

มอนเตสกีเยอ

จอห์น ล็อก

น

กฎหมายธรรมชาติยุคจัดระบบ

- **ยุคจัดระบบ** เป็นการนำกฎหมายออกมาจากความเชื่อที่อยู่เหนือกฎหมายธรรมชาติ แยกกฎหมายออกจากความเชื่อทางศาสนา
- **การใช้เหตุผลในการสร้างสรรค์และจัดระเบียบกฎหมายบ้านเมือง**
 - การใช้เหตุผลมาอธิบายหลักเกณฑ์กฎหมายแต่ละเรื่อง
 - กฎหมายต้องตั้งอยู่บนเหตุผลตามธรรมชาติของมนุษย์
 - กฎหมายธรรมชาติกับกฎหมายบ้านเมืองจึงต้องสอดคล้องกัน
- **เชื่อในความคิดของปัจเจกชน**
 - เชื่อว่ามนุษย์มีคุณค่าในตัวเอง
- **เกิดทฤษฎีสัญญาประชาคม**
 - สายแรก เชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและต้องการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Grotius)
 - สายที่สอง มนุษย์มีสัญชาตญาณที่ชั่วร้าย(Thomas Hob)

ปรัชญาเมธี(ยุคจัดระบบใหม่)

- **1) ฮูโก โกรทีอุส (Grotius :1583-1645)**
 - รากฐานของกฎหมายคือเหตุผลความถูกต้องของมนุษย์(นำกฎหมายออกจากความเชื่อทางศาสนา)
 - ธรรมชาติของมนุษย์เป็นต้นแบบของกฎหมายธรรมชาติ และคงปรากฏอยู่แม้ว่าไม่พระเจ้าแล้วก็ตาม กฎหมายธรรมชาตินั้นย่อมเปลี่ยนแปลงมิได้แม้โดยพระเจ้า
 - ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นสัญชาตญาณกับส่วนที่เป็นเหตุผล
 - ธรรมชาติของมนุษย์ปรารถนาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพื่อความมั่นคงในชีวิตฯ (สอดคล้องแนวคิดของอริสโตเติล)
 - โกรทีอุสเห็นว่า กฎหมายมีอยู่ 2 ประเภท
 - ✖ 1) กฎหมายธรรมชาติ คือ ปัญหาของเหตุผลอันถูกต้อง หรือมีความจำเป็นทางศีลธรรม
 - ✖ 2)กฎหมายเจตจำนง แบ่งเป็น กฎหมายของพระเจ้า กับกฎหมายของมนุษย์

- **ความยุติธรรมตามธรรมชาตินั้นมนุษย์สามารถเข้าใจได้ แม้มนุษย์จะบอกไม่ได้ว่าความยุติธรรมคืออะไร แต่มนุษย์จะบอกได้ว่าสิ่งใดยุติธรรม สิ่งใดอติธรรม เมื่อเห็นมัน**
- **วิธีเข้าถึงหลักกฎหมายธรรมชาติ(เหตุผลที่ถูกต้อง) มี 2 วิธี**
 - วิธีแรก การคิดจากหลัก(a priori) คือ กฎเกณฑ์นั้นสอดคล้องหรือตรงกับธรรมชาติของการที่คนจะอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือไม่ หลักเกณฑ์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ธรรมชาติ เช่น การไม่ทำร้าย การไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น การป้องกัน การกระทำโดยจำเป็น เป็นต้น
 - วิธีที่สอง สรุปผลตามหลัง(a posteriori) คือ พิจารณาจากกฎเกณฑ์ของชนชาติอื่นที่ยอมรับปฏิบัติ และถือหลักเกณฑ์นั้นเป็นกฎหมายธรรมชาติ

51

- หลักกฎหมายธรรมชาติหลักของไคโรติอุส คือ
 - การงดเว้นไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน
 - การส่งสิ่งของที่เอามาเป็นเจ้าของ
 - การรักษาความมั่นคงสัญญา
 - การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้อื่น
 - การลงโทษบุคคลที่ควรถูกลงโทษ
- แนวความคิดของไคโรติอุสได้แยกกฎหมายธรรมชาติให้เป็นอิสระจากความจริงทางศาสนาและวางรากฐานความชอบธรรมในการปกครองไว้บนหลักสัญญาประชาคม

- หลักสัญญาประชาคมของไคโรติอุส
 - “รัฐนั้นเกิดจากการที่อิสระชนทั้งหลายได้มาเข้ากันเป็นสมาคมอันบริบูรณ์ที่อิสระชนทั้งหลายเหล่านั้นจะได้อยู่ร่วมกันเพื่อการใช้สิทธิทั้งหลายของตนเองและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ของคนเหล่านั้น”
- หลักกฎหมายระหว่างประเทศ
 - “กฎหมายระหว่างประเทศประกอบด้วยกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่ยอมรับนับถือกันในประเทศชาติส่วนใหญ่ หรือในประเทศชาติต่าง ๆ ทั้งหลายทั้งปวงและมีรากฐานอยู่บนหลักกฎหมายธรรมชาติ

โทมัส ฮอบบส์(1588-1679).

- ฮ็อบบ์ เกิดขึ้นและเติบโตในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ซึ่งเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
- มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์มีลักษณะเป็นสัญญาเคร่งครัด เห็นแก่ตัว มีการแย่งชิงต่อสู้ตลอดเวลา ต้องเกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดเวลา ไร้ซึ่งศีลธรรม และต้องอยู่อย่างหวาดกลัวตลอดเวลา ก่อนจะมีสัญญาประชาคม
- การที่ ฮ็อบบส์ เห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ชั่วร้าย จึงต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและเกิดการตกลงในลักษณะสัญญาประชาคม จึงจัดว่าฮ็อบบส์ อยู่ในสำนักกฎหมายธรรมชาติ
- - มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติที่จะรักษาตัวรอด การใช้กำลังเพื่อป้องกันตนจากการล่วงละเมิดของบุคคลอื่น เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัย จึงต้องมอบอำนาจให้ผู้ปกครองเพื่อให้มีอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมและลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ ทำให้ความสงบสุขของสังคม สัญญาที่เรียกว่า สัญญาประชาคม

- กฎหมายจึงแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 1) กฎหมายที่สมบูรณ์ (Jus Perfectum) กฎหมายที่บริบูรณ์ในตัวสามารถบังคับให้ให้เป็นไปตามสิทธิได้
 - 2) กฎหมายที่ไม่บริบูรณ์ (Jus Imperfectum) เป็นกฎหมายที่ไม่สามารถบังคับให้ให้เป็นไปตามสิทธิ
- กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่ไม่บริบูรณ์ในตัว ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีหลักประกันความมั่นคง จึงต้องมอบอำนาจให้ผู้ปกครอง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและสันติสุขระหว่างกัน โดยผู้ปกครองมีสัญญาว่าจะดูแลความสงบเรียบร้อยให้แก่พลเมือง และพลเมืองจะเชื่อฟังผู้ปกครอง ข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นสัญญาประชาคม
- ผู้ปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ ถ้าผู้ปกครองฝ่าฝืนกฎหมายธรรมชาติร้ายแรงถึงขนาด ราษฎรอาจอ้างสิทธิป้องกันขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในการจัดขึ้นต่อต้านอำนาจรัฐได้

กฎหมายธรรมชาติ(ยุควิเคราะห)

- - การใช้หลักเหตุผลตามธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการแยกแยะกฎหมาย และวิจารณ์การกระทำที่ไม่ชอบด้วยเหตุผลของผู้ปกครอง
- - การใช้เหตุผลตามธรรมชาติได้แจ้งการกระทำไม่ชอบด้วยเหตุผลของผู้ปกครอง
- - การอ้างสิทธิตามธรรมชาติ เพื่อต่อสู้กับการกระทำที่ไม่เป็นธรรม เช่น
 - (1) สิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน เสรีภาพในทางสังคม หลักความเสมอภาคศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักมนุษยธรรม
 - (2) สิทธิทางแพ่ง เช่น กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หลักความศักดิ์สิทธิในการทำสัญญาและการประกอบอาชีพ
 - (3) สิทธิในทางการเมือง เช่น การแสดงออกทางการเมือง หลักการปกครองโดยรัฐมีอำนาจจำกัด
 - มนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายได้ด้วยเหตุผล และมีบัญญัติกฎหมายตามหลักเหตุผลได้อย่างไม่จำกัด
- ความคิดในยุคนี้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง เช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส การปฏิวัติในยุโรป รวมถึงการปฏิวัติในอเมริกา

ปรัชญาเมธี(ยุควิเคราะห)

- 1) จอห์น ล็อก (1632 - 1704)
- นักปรัชญาชาวอังกฤษ
- ล็อกเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ต่างคนต่างอยู่ ต่างมีเสรีภาพ ไม่รู้จักคิดชอบชั่วดี ค้างแสวงหาผลประโยชน์มาเป็นของคนอย่างไม่จำกัด ได้มีประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ
- มนุษย์มีอำนาจบังคับตามสิทธิและลงโทษบุคคลที่กระทำผิดด้วยกำลังของตัวเอง
- ในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์มี 2 ลักษณะ
 - 1) สภาวะแห่งเสรีภาพอันสมบูรณ์ภายในขอบเขตของกฎธรรมชาติ มนุษย์มีสันติภาพ ความเสมอภาคและอิสระต่อกัน มนุษย์จึงรู้จักกฎหมายธรรมชาติ และรู้ว่าไม่ควรละเมิดชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินของกันและกัน
 - 2) สภาวะแห่งความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ ในภาวะธรรมชาติเช่นนี้ ทำให้มนุษย์ต้องต่อสู้กันตลอดเวลามนุษย์จึงไม่มีหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องตามธรรมชาติ มนุษย์จึงเข้าทำสัญญาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและมอบอำนาจให้ผู้ปกครองทำหน้าที่ปกครองรักษาความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยในรูป “สัญญาประชาคม”

- ก่อนมีสัญญาประชาคม สภาพของมนุษย์คือสภาวะที่เต็มไปด้วยความกลัวคือในสภาพธรรมชาติ การรักษารัฐพิธีสินทำให้ยาก ดังนั้น การที่คนเรายอมละสิทธิบางส่วนของตนภายใต้สัญญาประชาคม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่ทำให้สภาพธรรมชาติยังไม่เป็นธรรมเท่าที่ควร
- ผู้ปกครองหรือรัฐบาลมีหน้าที่ต่อประชาชนอยู่ 2 ประการ คือ มีหน้าที่ลดสินคความ เมื่อมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพ กับมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนไม่ว่าทางด้านร่างกายและทรัพย์สิน ดังนั้น เมื่อใดรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ถือว่ารัฐทำผิดเงื่อนไขที่ตกลงในสัญญาประชาคม ประชาชนย่อมมีสิทธิปฏิวัติล้มล้างผู้ปกครอง
- - ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาประชาคมของล๊อคกับสัญญาสวามิภักดิ์ของฮอบบ์
 - ✦ สัญญาสวามิภักดิ์ เป็นการมอบอำนาจให้ผู้ปกครองทั้งหมด
 - ✦ สัญญาประชาคม ราษฎรยอมสงวนสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ หากรัฐฝ่าฝืนสิทธิขั้นพื้นฐานราษฎรมีความชอบธรรมที่จะปฏิวัติ
- เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจของรัฐเกินขอบเขตจึงมีการแบ่งอำนาจรัฐเป็นส่วนๆ เพื่อไม่ให้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยคนคนเดียวหรือกลุ่ม อันเป็นที่มาของหลักการแบ่งแยกอำนาจในปัจจุบัน(คล้ายกับแนวคิดของมองเตสกีเออ)

- ผู้ปกครองหรือรัฐบาลมีหน้าที่ต่อประชาชนอยู่ 2 ประการ คือ มีหน้าที่ลดสินคความ เมื่อมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพ กับมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนไม่ว่าทางด้านร่างกายและทรัพย์สิน ดังนั้น เมื่อใดรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ถือว่ารัฐทำผิดเงื่อนไขที่ตกลงในสัญญาประชาคม ประชาชนย่อมมีสิทธิปฏิวัติล้มล้างผู้ปกครอง
- แนวคิด Locke เป็นรากฐานแนวคิดสมัยใหม่
 - 1) รัฐมีอำนาจจำกัด
 - 2) สิทธิของมนุษย์ จำหน่ายโอนไม่ได้
- แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ
 - ล๊อค เห็นว่าสัญญาประชาคมรับรองสิทธิตามธรรมชาติของคนที่จะมีชีวิต มีเสรีภาพ หรือมีทรัพย์สิน รวมถึงการใช้สิทธิส่วนบุคคล
 - ฮ็อบบ์ถือว่าสิทธิตามธรรมชาติมาก่อนและเป็นที่มาของกฎหมายธรรมชาติ
- แนวความคิดของโรมัส ฮอบส์ แลเห็นได้ว่า โรมัส ฮอบส์ เป็นผู้ที่ใช้แนวคิดสัญญาประชาคมไปสนับสนุนอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ ส่วนจอห์น ล๊อค เป็นผู้ใช้นี้แนวความคิดสัญญาประชาคมกลับไปสู่ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์

มองเตสกีเออร์ (1689-1755)

- หนังสือ “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย”

- เกิดและเติบโตในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14/ ดำรงตำแหน่งประธานสภาเมื่ออายุ 27 ปี
- มองเตสกีเออร์ เห็นว่า “หลักประกันเสรีภาพนั้นไม่ได้อยู่ที่การปกครองแบบประชาธิปไตย... แต่อยู่รูปแบบรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด จึงต้องอาศัยหลักการอย่างแยกอำนาจ...ผู้มีอำนาจอย่าใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบได้เสมอ วิธีที่จะป้องกันเหตุเช่นนั้นได้ก็คือการใช้อำนาจมาคานอำนาจ (Checks and Balances)
- หลักการแบ่งแยกอำนาจ(Separation of Power)คือ บริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ เมื่อแยกแล้ว การประกันเสรีภาพจึงจะเป็นไปได้
- กฎหมายทั้งหลายในส่วนที่เป็นสาระสำคัญและมีลักษณะทั่วไปคือความสัมพันธ์ที่ต้องเป็นไปเช่นนั้นอันเกิดมาแต่เหตุผลของเรื่อง
 - ความสัมพันธ์ที่ต้องเป็น ไปเช่นนั้น
 - เหตุผลของเรื่อง(การกระทำภายนอก)

- กฎหมายคือเหตุผลของมนุษย์ซึ่งมีความแตกต่างไปตามสภาพแวดล้อม/สถานการณ์ของเรื่อง เช่น ศาสนา จริต ประวัติศาสตร์ชาติกฎหมายจึงแตกต่างไปตามสภาพแวดล้อมหรือเหตุผลของเรื่อง
- การจะเข้าใจกฎหมาย เข้าถึงจิตวิญญาณของกฎหมาย หรือการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย จำเป็นจะต้องเข้าใจเหตุผลของเรื่องที่เป็นตัวกำหนดกฎหมาย เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศาสนา จริตประเพณี บทบัญญัติต่างในกฎหมาย ฯ
- มองคสเกออร์กกล่าวว่า “ไม่มีความถูกต้องความคิด นอกเสียจากความถูกต้องตามคำสั่งหรือข้อห้ามแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่นนี้ที่เหมือนกับการกล่าวว่า รัศมีของวงกลมย่อมไม่เท่ากัน ถ้ายังไม่ได้นบอกกันก่อนว่าวงกลมเป็นอย่างไร”
- ความถูกต้อง ความคิด ความยุติธรรม ไม่จำกัดอยู่เฉพาะ แต่ข้อห้ามหรือคำสั่งแห่งบทบัญญัติของกฎหมายบ้านเมืองเท่านั้น นอกเสียจากว่าเป็นความสัมพันธ์และเหตุผลของเรื่องนั้นๆ
- แนวความคิดของมองคสเกออร์กที่ให้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางกฎหมายเป็นฐานความคิดของนักสังคมวิทยาและสำนักประวัติศาสตร์กฎหมายในเวลาต่อมา

คริสเตียน โทมัสซิอุส (1655-1728)

- โทมัสซิอุสเกิดและเติบโตในช่วงที่มีความขัดแย้งกันทางศาสนา มีการจับกุมพวกนอกรีตหรือคิดต่างจากศาสนาขึ้นศาล Inquisition และลงโทษด้วยการเผาทั้งเป็น
- คริสเตียน โทมัสซิอุส แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม โดยเห็นว่ากฎหมายเป็นเรื่องข้อบังคับภายนอก ส่วนศีลธรรมเป็นกฎเกณฑ์ผูกพันภายในจิตใจ
- กฎหมายต่างจากศีลธรรมตรงที่มีอำนาจบังคับ
- การลงโทษต้องเป็นการลงโทษการกระทำมิใช่การลงโทษความคิดของคน ส่วนศีลธรรมเป็นเรื่องภายในจิตใจของคน ซึ่งรัฐไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว
- - การทรมานให้รับสารภาพจึงเป็นการลงโทษความคิดความเชื่อ ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และลงโทษบุคคลก่อนพิพากษา

- แนวความคิดของโทมาซิอุส เป็นผลให้เกิดการยกเลิกการทรมานเพื่อรับสารภาพ
- แนวความคิดเรื่องการแยกกฎหมายออกจากศีลธรรมนี้ เป็นผลให้เกิดฐานความคิดแบบสำนักกฎหมายบ้านเมืองที่แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม
- การแบ่งกฎหมาย
 - 1) แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม คือ กฎหมายธรรมชาติ กับกฎหมายศักดิ์สิทธิ์
 - 2) หน้าที่ของมนุษย์ หน้าที่ข้อสคัญต่อตนเอง หน้าที่ต่อส่วนรวม ทำประโยชน์เพื่อสังคม หน้าที่งดเว้นต่อผู้อื่นดำรงตนอยู่ในความเป็นธรรม

มอง ชาค รูสโซ (1712-1778)

- รูสโซเกิดและเติบโตในช่วงปลายของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีการเรียกร้องเสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ และความเป็นธรรมในสังคม
- รูสโซเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์สมบูรณ์มาแต่เกิด แต่สังคมมนุษย์ ความเจริญต่างๆ ทำลายค่าความดีงามของมนุษย์ ทำให้ธรรมชาติของมนุษย์และสังคมกลายเป็นพิษแก่มนุษย์ เพราะมนุษย์เลือกสรรมาแต่สิ่งไม่ดีไม่เหมาะสม
- เมื่อมนุษย์มารวมกันเป็นสังคม สังคมมนุษย์ก็ทำให้มนุษย์ผิดไปจากธรรมชาติมนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน 2 ประการ คือ ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านธรรมชาติกับความไม่เท่าเทียมกันทางด้านการเมืองและศีลธรรม
- ในภาวะธรรมชาติมนุษย์มนุษย์จะอยู่ในสภาพที่เป็นอิสระ โดดเดี่ยว ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ไม่มีความผูกพันทางศีลธรรมและการเมืองกับใครทั้งสิ้น มนุษย์ตามธรรมชาติแล้วไม่ป่าเถื่อนและชั่วร้าย แต่จะมีความขลาด หวาดกลัว พยายามหลีกเลี่ยงการต่อสู้กันและไม่คิดทำร้ายกัน

มนุษย์มีแรงจูงใจในการอยู่ร่วมกัน 2 ประการ คือ

- 1) การรักตัวเอง ตัวเองซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์เองกับตัวเอง
- 2) ความเป็นมิตรกับผู้อื่น ซึ่งเป็นความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น

- การเข้าสังคมของมนุษย์ อาจก่อให้เกิดการเอาเปรียบ การแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์ เมื่อสภาพเป็นเช่นนี้ การทำสัญญาประชาคม เป็นข้อตกลงที่ดีที่เหมาะสมกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อสละสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่ไม่ถูกจำกัดให้แก่ส่วนรวม โดยไม่ได้โอนให้ผู้ใดคนหนึ่ง ทุกคนจึงเป็นผู้ถืออำนาจปกครองตัวเอง มีเสรีภาพ ดังนั้น ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในขณะเดียวกัน
- สัญญาประชาคม คือ ประชาชนแต่ละคนยอมมอบสิทธิของตนเองทั้งหมดให้แก่สังคมและให้แก่วิธีโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ โดยประชาชนยอมเชื่อฟังผู้ปกครอง เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายที่มาจากประชาชนและโดยที่ต่างคนต่างมีส่วนหนึ่งของส่วนรวมนี การปฏิบัติตามกฎหมาย คือ การปฏิบัติตามข้อบังคับที่ตนเองได้มีส่วนตั้งขึ้นนั่นเอง

รัฐจึงมีหน้าที่รักษาความสุขและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

- การออกเสียงย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ ในกรณีเช่นนี้เจตจำนงทั่วไปย่อมแสดงออกในรูปของเสียงข้างมาก และฝ่ายเสียงข้างน้อยย่อมต้องปฏิบัติตามมติของฝ่ายเสียงข้างมากด้วย เพราะถือว่าคนได้แสดงความจำนงโดยสำคัญเสียไปแล้ว
- สิทธิตามธรรมชาติบางอย่างไม่ว่าจะพรากได้ แต่ด้วยการทำให้เจตจำนงทั่วไป มีอำนาจนิติบัญญัติโดยสมบูรณ์รองรับ กฎหมายที่อาจจำกัดสิทธินั้นได้โดยชอบธรรม ตามที่ที่รัฐบาลเป็นตัวแทนแห่ง “เจตจำนงทั่วไป” รัฐบาลจะทำสิ่งใดที่ย่อมได้ทั้งสิ้น
- ความคิดสัญญาประชาคมของรูสโซ
 - คัดค้านระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และคัดค้านทฤษฎีสัญญาธรรมชาติของฮอบบส์
 - ยืนยันหลักสิทธิเสรีภาพอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้ปกครองในขณะเดียวกัน
 - ยืนยันหลักอำนาจประชาชนโดยเป็นของประชาชน การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
- อิทธิพลของ Locke และ Rousseau ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส รวมถึงการปฏิวัติสหรัฐอเมริกา

กฎหมายธรรมชาติ(ยุคสังเคราะห์/ยุคปัจจุบัน)

- กฎหมายธรรมชาติ คือกระบวนการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรม
- - การทำกฎหมายธรรมชาติให้เป็นกฎหมายบ้านเมือง
 - - การประกาศอิสรภาพของอเมริกา ในปี ค.ศ.1776
 - - การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (หลังการปฏิวัติฝรั่งเศส)
- - ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส พ.ศ. 1804 (ประมวลกฎหมายไปเลียน)
 - “กฎหมายอันเป็นที่มาแห่งกฎหมายบ้านเมืองทั้งปวง เป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลงนับถือผู้จริง และกฎหมายนี้ก็คือเหตุผลตามธรรมชาติซึ่งมีผลสำหรับมนุษยทุกคน”
 - - การรับรองสถานะของบุคคล การยอมรับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน
 - - ขกสิทธิระบบศักดินา หลักความรับผิดชอบเพื่อละเมิด
- ประมวลกฎหมายแพ่งออกสเตเรอ พ.ศ.1811 “มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิโดยกำเนิดตามที่ย่อมเห็นได้ชัดเหตุผล ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงพึงได้รับการนับถือว่าต่างก็มีฐานะเป็นบุคคลด้วย”
 - การรับรองสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค ภวธรรมภาพ
- การแยกอำนาจฝ่ายตุลาการและฝ่ายอาณาจักรออกจากกัน เช่น การสมรและสิทธิหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว

กฎหมายธรรมชาติในยุคสังเคราะห์จึงเป็นการนำหลักการของกฎหมายธรรมชาติมาบัญญัติให้ปรากฏเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร

- กฎหมายธรรมชาติ คือกระบวนการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรม การทำกฎหมายธรรมชาติให้เป็นกฎหมายบ้านเมือง
 - กฎหมายแพ่ง
 - ✳ การขึ้นชั้นหลักเสรีภาพ หลักเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - ✳ ทุกคนเป็นบุคคลตามกฎหมาย ทาสจึงถือเป็นบุคคลตามกฎหมายรับรองเสรีภาพส่วนบุคคล
 - ✳ หลักศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา
 - ✳ ขึ้นชั้นความรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

○ กฎหมายอาญา

- ✳ - หลักประกันอิสรภาพของบุคคล “ไม่มีกฎหมายไม่มีโทษ” “กฎหมายอาญาไม่มีโทษย้อนหลัง”
- ✳ การพิจารณาตัดสินคดีต้องเปิดเผย การสืบพยานต้องชอบด้วยเหตุผล
- ✳ หลักการพิจารณาพยานหลักฐาน ยกเลิกการทรมานผู้ต้องหาและจำเลย
- ✳ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์
- กฎหมายวิธีพิจารณาความ มีกรพิจารณาตัดสินคดีโดยเปิดเผย การสืบพยานหลักฐานต้องชอบด้วยเหตุผลหรือหลักการพิจารณาพยานหลักฐาน ยกเลิกการทรมานผู้ต้องหาและจำเลยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์
- อิทธิพลทางความคิดของกฎหมายธรรมชาติ คือ การยกเลิกระบบทาส การยกเลิกระบบการพิจารณาตัดสินพยานผู้ต้องหา การระบบราชทัณฑ์เพื่อการฟื้นฟูและการคืนคนดีสู่สังคม และ การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

ปรัชญาเมธี

• ลอน ฟุลเลอร์ ชาวอเมริกา (1902-1978)

- กฎหมายจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของศีลธรรมหรือต้องบรรจุด้วยหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม หรือเรียกว่า ศีลธรรมภายในกฎหมาย หรือกฎหมายธรรมชาติในเชิงกระบวนการ ประกอบด้วย 8 ประการคือ
 - ▶ กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นการทั่วไป
 - ▶ กฎหมายต้องประกาศให้บุคคลที่ถูกกฎหมายบังคับทราบ
 - ▶ กฎเกณฑ์จะต้องไม่มีผลย้อนหลัง
 - ▶ กฎเกณฑ์ต้องชัดเจนและเข้าใจได้
 - ▶ กฎเกณฑ์ต้องไม่มีข้อขัดแย้งกัน
 - ▶ กฎเกณฑ์ต้องบังคับกับสิ่งที่เป็นไปได้
 - ▶ กฎเกณฑ์ต้องมั่นคง แน่นนอน
 - ▶ กฎเกณฑ์ต้องสอดคล้องกับการบังคับใช้

หลักการของสำนักธรรมชาติ

- 1.ยืนยันว่าโลกมีระเบียบทางศีลธรรม ไม่ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของมนุษย์
- 2.ธรรมชาติของมนุษย์มีเหตุผล
- 3.กฎหมายในสังคมมนุษย์ควรจะสอดคล้องกับเหตุผลตามธรรมชาติ
- 4.ยืนยันว่าความเป็นธรรม ความยุติธรรม และศีลธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับกฎหมายบ้านเมือง

ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติกับกฎหมาย

บ้านเมือง

- 1) กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ
- 2) กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายในเชิงอุดมคติจึงต้องประสานความเป็นจริงให้เข้ากับหลักอุดมคติ

ข้อสรุปและข้อวิจารณ์

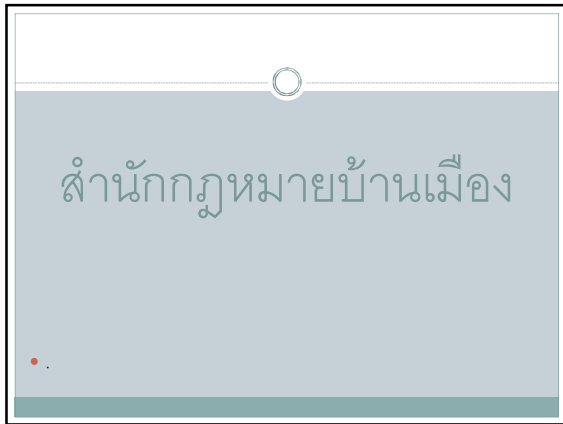
- 1) ความคิดที่ว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปเป็นจริงทุกที่
- 2) ความคิดที่ว่ากฎหมายธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลง
- 3) ความคิดที่ว่ากฎหมายธรรมชาติมาจากพระเจ้าหรือมีอยู่ในธรรมชาติ
- 4) ความเสื่อมถอยในศีลธรรมของมนุษย์
- 5) หลักกฎหมายธรรมชาติถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายบ้านเมือง
- 6) หลักการบัญญัติกฎหมายปัจจุบันเป็นเหตุผลทางเทคนิคมากกว่าเหตุผลตามธรรมชาติ

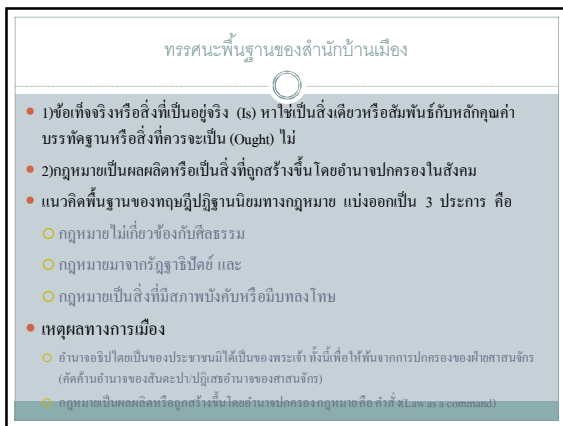
คำถาม

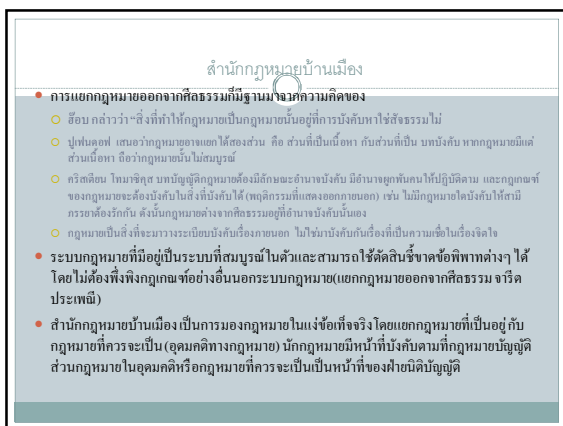
- กฎหมายไทย มีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติหรือไม่อย่างไร
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.9) และ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ (พระบิดาแห่งกฎหมายไทย) จัดอยู่ในสำนักคิดใด
- พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ให้ความสำคัญกฎหมายบ้านเมือง โดยไม่ให้ความสำคัญกับจริยประเพณี หลักกฎหมายทั่วไป หรือความยุติธรรมใช่หรือไม่
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมมากกว่ากฎหมายใช่หรือไม่
- ความคิดของฮอบส์ ที่เห็นว่ารัฐคือประชาชนและมีอำนาจไม่จำกัด เสี่ยงส่วนน้อยต้องปฏิบัติตามเสี่ยงส่วนใหญ่ เป็นการส่งเสริมระบบเผด็จการรัฐสภาหรือไม่
- สำนักกฎหมายธรรมชาติสอนให้ละทิ้งกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้รับฟังแต่กฎหมายธรรมชาติหรือไม่

สำนักกฎหมายบ้านเมือง

- ประวัติความเป็นมาและแนวความคิด
 - ที่มาของความถูกต้องสมบูรณ์ของกฎหมายใดๆ ต้องสามารถสืบค้นได้ถึงแหล่งที่มาอันตรวจสอบความถูกต้องได้จริง
 - การบัญญัติกฎหมายเป็นไปตามเจตจำนง (Will) ของรัฐอธิปัตย์ กฎหมายจึงเป็นอำนาจ (Power) ของรัฐ
 - กฎหมายมีลักษณะพิเศษคือการมีผลบังคับ (sanction) สำคัญของกฎหมายจึงอยู่ที่การบังคับ
- กฎหมายของรัฐที่บังคับใช้เป็น กฎหมายที่สมบูรณ์ใช้การได้จริง (valid)

สำนักคิดทางกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

- แนวคิดของสำนักนี้ได้รับอิทธิพลจากนักปราชญ์ชาวอังกฤษ ชื่อ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs) และจอห์น ออสติน (John Austin)
- นักปราชญ์ทั้งสองท่านนี้เห็นว่า รัฐชาติบิบัติ เป็นผู้ที่สามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ กำราบปรามปรามผู้ที่ทำลายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ กฎหมายจึงเป็นคำสั่ง คำบัญชาของรัฐบาลบิบัติ ซึ่งสั่งแก่ราษฎรทั้งหลายผู้ใดไม่ปฏิบัติตามผู้นั้นต้องถูกลงโทษ
- แนวคิดของสำนักความคิดนี้ เห็นว่า กฎหมายแท้จริงก็คือ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับในบ้านเมืองโดยถือว่าการจัดการบ้านเมืองให้มีความสงบเรียบร้อยและเจริญรุ่งเรืองได้นั้น จะต้องกระทำโดยอำนาจเด็ดขาดของผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ คั้งนั้น เมื่อผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐออกคำสั่งที่ถือว่าเป็นกฎหมายแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม

สำนักกฎหมายบ้านเมือง

- สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือสำนักปฏิฐานนิยมเป็นการมองกฎหมายในแง่ข้อเท็จจริง โดยแยกกฎหมายที่เป็นอยู่ กับกฎหมายที่ควรจะเป็น (อุดมคติทางกฎหมาย)
- กฎหมายเป็นคำสั่งของรัฐบาลบิบัติ คั้งนั้น สิ่งที่อยู่เบื้องหลังของกฎหมายคือ เจตจำนงของผู้สั่ง อาจกล่าวได้ว่า เจตจำนงของกฎหมายของกฎหมายบ้านเมือง คือ คำสั่งของรัฐบาลบิบัติ
- กฎหมายเกิดจากมนุษย์หรือมีผู้กำหนด รัฐบาลบิบัติเป็นผู้กำหนดความถูกต้องหรือการกระทำเป็นความคิด คั้งนั้น รัฐจึงต้องประกาศกฎหมายให้ประชาชนทราบ
- กฎหมายแท้จริง คือ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับในบ้านเมือง โดยถือว่าการจัดการบ้านเมืองให้มีความสงบเรียบร้อยและเจริญรุ่งเรืองได้นั้น จะต้องกระทำโดยอำนาจเด็ดขาดของผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ คั้งนั้น เมื่อผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐออกคำสั่งที่ถือว่าเป็นกฎหมายแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม
- ความยุติธรรม คือ ยุติธรรมตามกฎหมาย
- ความถูกต้อง-ผิด ความเป็นธรรม-ความยุติธรรม ถูกกำหนด โดยกฎหมาย

หลักการของสำนักกฎหมายบ้านเมือง

- 1)ยกองค์อำนาจรัฐเป็นอำนาจสูงสุดไม่อยู่ภายใต้การเกณฑ์ใด ๆ รัฐมีอำนาจบัญญัติกฎหมาย โดยปราศจากข้อจำกัด(ของ โบ แดง)
- 2) ลักษณะพิเศษของกฎหมายอยู่ที่สภาพบังคับกฎหมายเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจให้ผู้ปฏิบัติตาม
- 3)กฎหมายเป็นเครื่องมือของสังคมที่มีลักษณะบังคับเป็นการเด็ดขาด กฎหมายต่างจากจริตประเพณี ศีลธรรม คือ อำนาจบังคับ
- 4) อำนาจบังคับนั้น คือ กฎเกณฑ์ของกฎหมายจะต้องบังคับในสิ่งที่บังคับได้เช่น การกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกพรรคซื้อเสื้อคออกัน หากฝ่ายใดมีผู้ที่สามารถฟ้องอำหหรือมิโทษทางอาญาได้ แต่ไม่มีกฎหมายใดบังคับให้สมาชิกพรรครักกัน
- 5) กฎหมายเป็นสิ่งที่สามารถวางระเบียบบังคับเรื่องภายนอก ไม่ใช่มานบังคับกับเรื่องที่เป็นความเชื่อใจใจ (เป็นผลให้มีการยกเลิกการทรมานผู้ต้องหาให้รับสารภาพ)
- 6) กฎหมายเป็นระบบสมบูรณ์ในตัวเองสามารถใช้ตัดสินข้อพิพาทได้โดยไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดกฎหมายแยกจากออกจกกันกับศีลธรรม กฎหมายแยกจากออกจกกันกับศีลธรรม

สำนักกฎหมายบ้านเมืองยืนยันความป็นอยู่ของกฎหมาย

- 1) มนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมาย
- 2) กฎหมายที่แท้จริง คือ
 - กฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่
 - กฎหมายจึงควรแยกออกจากความเป็นธรรมหรือศีลธรรม
- 3) ยืนยันว่ากฎหมายต้องมีสภาพบังคับ

วัตถุประสงค์ของสำนักกฎหมายบ้านเมือง

- 1) ต้องการให้กฎหมายมีความแน่นอน (ปฏิเสธอำนาจของศาสนจักร) เพื่อหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎร
- 2) ต้องการให้เกิดความสงบในการบังคับใช้กฎหมาย (แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม)
- 3) มองประโยชน์สูงสุด หรืออรรถประโยชน์

หลักการของสำนักกฎหมายบ้านเมือง

- 1.กฎหมายบ้านเมืองย่อมอำนาจรัฐเป็นอำนาจสูงสุด ไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ใดๆ รัฐจึงสามารถออกกฎหมายใช้บังคับกับประชาชนได้
- 2.กฎหมายเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจให้ผู้อยู่ใต้อำนาจต้องปฏิบัติตามกฎหมายจึงแตกต่างจากศีลธรรม หรือความยุติธรรม
- 3.กฎหมายเป็นเครื่องมือของสังคมที่มีลักษณะเป็นการเด็ดขาด
- 4.กฎหมายแยกจากออกจากกันกับศีลธรรม

ฌอง โบแตง ชาวฝรั่งเศส (1530-1596)

- **คัดค้านอำนาจฝ่ายศาสนจักรและยกย่องอำนาจสูงสุดของกษัตริย์**
 - - อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจเด็ดขาดและถาวร แม้แต่สันตะปาปาก็ต้องยอมเชื่อฟังอำนาจอธิปไตย ย่อมไม่ถูกขับหรือจำกัดโดยกฎหมายใดๆ
 - - รัฐจะดำรงอยู่และดำเนินไปได้จะต้องมีอำนาจการปกครองสูงสุดในแผ่นดิน อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) มีคุณลักษณะสำคัญ คือ อำนาจอธิปไตยอยู่
 - - รัฐไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมายใดๆ (LegibusSoluta) หมายถึง กฎหมายส่วนที่เป็นกฎหมายบัญญัติ แต่องค์อธิปัตย์อยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ (jus naturale) กฎหมายนานาชาติ (jus naturale)
- **ฌองโบแตง เห็นว่า เรื่องของพระเจ้าควรเป็นหน้าที่ของนักเทววิทยา ส่วนเรื่องของธรรมชาติให้เป็นหน้าที่ของนักปรัชญา**
- - กฎหมายเป็นสิ่งที่มีมนุษย์บัญญัติขึ้น มิได้เกิดจากธรรมชาติหรือพระเจ้า กฎหมายจึงไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปตามเหตุผลของธรรมชาติ แต่เป็นเจตจำนงของผู้ปกครอง

โทมัส ฮอบส์ ชาวอังกฤษ (1583-1645)

- - มนุษย์โดยธรรมชาติมีลักษณะเป็นสัตว์ใคร่จามๆ จึงยอมสละสิทธิตามธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด เรียกว่า สัญญาประชาคม(สัญญาสวามิภักดิ์)
- - กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ทั้งโดยตรงหรือปริยายที่รัฐอธิปัตย์สั่งการ และกำหนดว่าอะไรถูกผิดบังคับเอาบังคับห้า แผ่นดินทั้งหลาย
- - กฎหมายทั้งหลายย่อมเป็นธรรมและราษฎรทั้งหลายต้องปฏิบัติตามโดยคุณดี
 - คำสอน โทมัส ฮอบส์ สนับสนุนรูปแบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือไม่
- **สิ่งที่ทำให้กฎหมายเป็นกฎหมายนั้นคืออำนาจมิใช่ศีลธรรม**

. เจเรมี เบนธัม ชาวอังกฤษ (1748-1832)

- - **เป็นเจ้าทฤษฎีอรรถประโยชน์**
- - กฎหมาย คือ สิ่งที่ทำให้เกิดปริมาณความสุขมากที่สุดแก่ทุกคนในสังคม
- - กฎหมายดีหรือไม่ พิจารณาว่ากฎหมายนั้นทำให้เกิดความสุขหรือไม่
- - กฎหมาย คือ การประชุมของถ้อยคำ คำประกาศ แห่งเจตจำนงที่รัฐอธิปัตย์ได้คิดขึ้นหรือให้การรับรอง โดยเป็นเรื่องของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือชนชั้นหนึ่งที่อยู่ภายใต้รัฐอธิปัตย์ต้องการให้การเคารพ
- - กฎหมายเกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง มนุษย์จึงย่อมยกเลิก แก้ไข เปลี่ยนแปลงกฎหมายได้ เพื่อให้ได้ความสุขแก่มนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
- กฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรย่อมมีความกำกวม ไม่ชัดเจน โดยสภาพและไม่อาจใช้เป็นมาตรฐานที่น่าเชื่อถือสำหรับคนทั่วไปใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติได้ ความไว้ระบบของกฎหมายจึงควรเพิ่มจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบ

- การจัดทำประมวลกฎหมายช่วยจำกัดอำนาจตุลาการ ให้ตุลาการทำหน้าที่ตัดสินคดีตามกฎหมายแทนที่จะไปตีความกฎหมายประมวลยังช่วยลดความจำเป็นที่ต้องมีทนายความ เพราะประชาชนอ่านเข้าใจกฎหมายเองได้
- การจัดทำประมวลกฎหมายช่วยจำกัดอำนาจตุลาการ ให้ตุลาการทำหน้าที่ตัดสินคดีตามกฎหมายแทนที่จะไปตีความกฎหมายประมวลยังช่วยลดความจำเป็นที่ต้องมีทนายความ เพราะประชาชนอ่านเข้าใจกฎหมายเองได้
- เบนจันแยกกฎหมายที่เป็นอยู่(IS)จากกฎหมายที่ควรจะเป็น(ought)

จอห์น ออสติน ชาวอังกฤษ (1790-1859)

- จอห์น ออสติน เป็นลูกศิษย์ของเบนจัม

การศึกษากฎหมายควรเป็นการศึกษาหลักทั่วไปของกฎหมาย โดยนำศัพท์ข้อเท็จจริงทางกฎหมายที่มีลักษณะทั่วไปมาอธิบายแยกแยะความหมาย ซึ่งเริ่มต้นด้วย กฎหมาย คือคำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุดโดยมีการวางโทษเป็นเครื่องมือรองรับ

- เมื่อกฎหมายบัญญัติว่าคิด ก็ต้องคิด ไม่คิดก็ยอมไม่คิด ไม่จำเป็นต้องแสวงหาหลักการหรือเหตุผลอื่นใดมาเปลี่ยนแปลงหรือสร้างความยุติธรรมเพราะเมื่อมีกฎหมายย่อมถือว่าเป็นที่ยุติธรรมแล้ว
- การดำรงอยู่ของกฎหมายเป็นอิสระเรื่องกับปัญหาความถูกต้องชอบธรรม
- กฎทางศีลธรรม (Positive Morality) จึงไม่เป็นกฎหมาย เพราะไม่ใช่คำสั่งของรัฐบาลบีบ
- กฎหมายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ
 - 1) กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ คือกฎหมายที่พระเจ้ากำหนด
 - 2) กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น
 - × (1) กฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive laws)
 - × (2) กฎหมายธรรมชาติทั่วไป เช่น พ่อแม่ ลูก ครู นักเรียน เป็นต้น
- ออสติน เห็นว่า ขอบเขตของการศึกษาปรัชญากฎหมายไม่ควร ไปไกลกว่าการมุ่งอธิบายที่มาและลักษณะสำคัญของกฎหมาย

- ออสติน ชินตันทฤษฎีกฎหมาย
 - 1)กฎหมายเป็นคำสั่ง
 - 2)ผู้ออกคำสั่งเป็นอำนาจอธิปไตย
 - 3)คำสั่งต้องมิตกาทบังคับ
- กฎหมายที่เป็นอยู่ ไม่ใช่กฎหมายที่ควรจะเป็น กฎหมายที่ควรจะเป็นอย่างไรนั้นเป็นหน้าที่ของวิชานิติบัญญัติ
- กฎหมายอาจชั่วได้ อาจไม่เป็นธรรมได้ และกฎหมายไม่เกี่ยวกับศีลธรรมหรือความยุติธรรม
- การศึกษากฎหมาย
 - กฎหมายต่อคำสั่งของรัฐบาลบีบ
 - วิชานิติศาสตร์เป็นการศึกษากฎหมายที่เป็นอยู่ ไม่เกี่ยวกับความยุติธรรมหรือคุณค่าประการอื่น แก่นแท้ของกฎหมายคือเจตจำนง(Will) หรืออำนาจ(Power)
 - วิธีการศึกษาวิชานิติศาสตร์ คือการศึกษาเอาข้อคิดที่มีอยู่ในกฎหมายบ้านเมืองมาแยกแยะวิเคราะห์
 - ความยุติธรรมคือยุติธรรมตามกฎหมาย หรือความชอบด้วยกฎหมาย

เอช.แอล.เอ. ฮาร์ต (H.L.A. Hart :คศ.1907-1992)

- ฮาร์ต อื่นอันว่าเราไม่มีวันเข้าใจกฎหมายได้อย่างถ่องแท้ถ้าไม่เข้าใจบริบททางความคิดของจุดเริ่มต้นและพัฒนาการของกฎหมาย
- “คนเราประมาท.. คนทุกคนต่างมีโอกาสดูการทำร้ายร่างกาย... คนเราทำต่อกันในระดับหนึ่ง.. แม้แต่คนเข้มแข็งแรงที่สุดก็ต้องนอนหลับในบางเวลา” ..คนเราเห็นแก่ผู้อื่นบ้าง แต่โดยหลักแล้วคนเราต่างเห็นแก่ตัว ...ทรัพยากรมีจำกัด...เราต้องการอาหาร เสื้อผ้าและที่อยู่อาศัย แต่สิ่งเหล่านี้ส่วนมีจำกัด..คนเราไม่อาจเข้าใจผู้อื่นได้เต็มที่และไม่มีเจตนาจ้างแรงกล้าพอ.. ไม่อาจเชื่อได้สนิทใจว่าคนเราจะร่วมมือกับคนอื่นได้จริง... สภาพอันประมาทของมนุษย์ดังกล่าวก่อให้เกิดการสร้างกฎเกณฑ์ไว้ป้องกันอันตรายมิได้คิดแก่ชีวิตและทรัพย์สินและเพื่อให้มั่นใจว่าคนจะรักษาสัญญา
- กฎหมายคือปรากฏการณ์ทางสังคม ในการทำความเข้าใจกฎหมาย เราต้องไปดูว่าแนวปฏิบัติทางสังคมของชุมชนนั้นเป็นอย่างไร กฎหมายคือปรากฏการณ์ทางสังคม ในการทำความเข้าใจกฎหมายเราต้องไปดูว่าแนวปฏิบัติทางสังคมของชุมชนนั้นเป็นอย่างไร
- Hart บอกว่า กฎหมายไม่ใช่เป็นแค่คำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุด ทว่ากฎหมายคือ ระบบของกฎ (System of Rules) ซึ่งได้รับการยอมรับโดยคนส่วนใหญ่ในสังคมและถูกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยศาลและผู้มีอำนาจในรัฐปกครองนั้นๆ

- กฎหมายเป็นระบบกฎเกณฑ์แห่งสังคมทั้งกฎเกณฑ์แห่งจริยธรรมและกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย
- การดำรงอยู่ของระบบกฎหมายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้างเป็น 2 ประการ คือ

1)สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติตาม

2)เจ้าหน้าที่งานต้องยอมรับบังคับ

- - กฎหมายเป็นคำสั่งบังคับบัญชาของมนุษย์ กฎหมายมีเหตุผลในตัวเอง
- - การวินิจฉัยกฎหมายโดยอ้างเหตุผลธรรมชาติธรรมไม่อาจพิสูจน์ได้
- - กฎหมายเป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้นควรแยกออกจากกฎหมายที่ควรจะเป็น
- กฎหมายเป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้นควรแยกออกจากกฎหมายที่ควรจะเป็น หรือกฎหมายตามที่เป็นอย่างอยู่กับกฎหมายที่ควรจะเป็น
- กฎหมายกับศีลธรรมอาจแยกจากกันได้ การดำรงอยู่หรือความสมบูรณ์ของกฎหมายจึงแยกออกจากความชอบธรรมภายในกฎหมาย
- ความแตกต่างระหว่าง “จำต้องทำตาม” กับ “มีหน้าที่ต้องทำ” เช่น ถ้ามีโจรเอาปืนจี้และบังคับให้ส่งเงิน เราต้องทำตามที่เราบอก แต่เราไม่มีหน้าที่ต้องทำเช่นนั้น เพราะ ไม่มีกฎหมายใดกำหนดเป็นหน้าที่ให้กระทำเช่นนั้น

Hans Kelsen

- ผู้เสนอทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ (Reine Rechtslehre) คือ วิชานิติศาสตร์ที่สอนและอธิบายเฉพาะในส่วนกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในบ้านเมืองเท่านั้น ที่เป็นภาวะวิสัยไม่รวมส่วนที่เป็นอัตวิสัย
- Kelsen เห็นว่ากฎหมายและศีลธรรมมีส่วนซ้อนทับกันอยู่ แต่ต่างกันที่สภาพบังคับ

สรุป

- 1. กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐาธิปัตย์ จุคมุ่งหมายสูงสุด เจตจำนงของผู้มีอำนาจ / รัฐาธิปัตย์
- 2. ความถูก ขึ้นอยู่กับหรือถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ (บางครั้งก็ไม่มีเหตุผล)
- 3. (กฎหมายดี / ไม่ดี ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม) ความยุติธรรมตามกฎหมาย

อิทธิพลความคิดกฎหมายบ้านเมือง

- อิทธิพลความคิดของ Austin ต่อระบบกฎหมายในประเทศไทย กล่าวคือ พระองค์เจ้ารพีฯ สอนว่า “กฎหมายเป็นคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองไม่ทำตามต้องถูกลงโทษ” หรือ “เราจะต้องระวังอย่างเอากฎหมายไปปนกับความดีความชั่ว ความยุติธรรม ซึ่งเกิดขึ้นได้หลายแห่ง แต่กฎหมายเกิดขึ้นได้แห่งเดียวคือจากผู้ปกครองแผ่นดินหรือที่ผู้ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น” หรือ “กฎหมายเป็นคำสั่งที่เราต้องปฏิบัติตาม

ข้อวิจารณ์

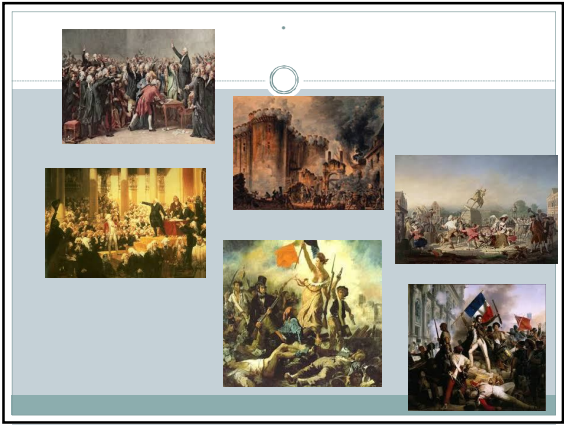
- (1) กฎหมายคือคำสั่งหรือไม กฎเกณฑ์ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ถือเป็นกฎหมายหรือไม่
- (2) กฎหมายทุกชนิดต้องมีสภาพบังคับ แสดงว่าสำนักกฎหมายบ้านเมืองเน้นเฉพาะกฎหมายอาญาหรือไม่
- (3) แนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองที่เห็นว่าตัวบทกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใด หรือทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวบท และถือว่าหลักกฎหมายย่อมมาจากตัวบทเท่านั้น ไม่ต้องพึ่งพาอย่างอื่นนั้น เป็นความเข้าใจที่ผิดหรือไม่อย่างไร
- (4) ที่มาของกฎหมายบ้านเมืองคือรัฐาธิปัตย์ โดยไม่คำนึงถึงความชอบธรรมของกฎหมายแนวความคิดทางกฎหมายสมัยใหม่

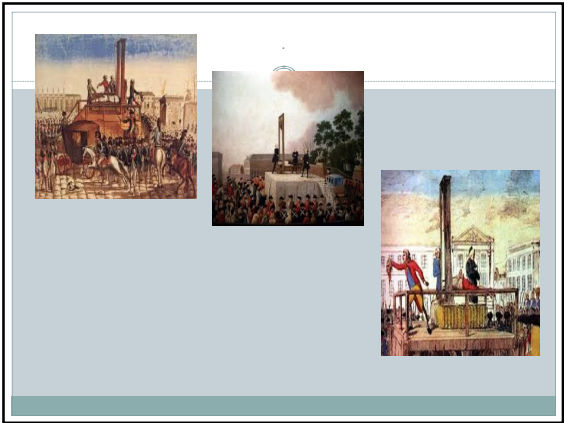
คำถาม

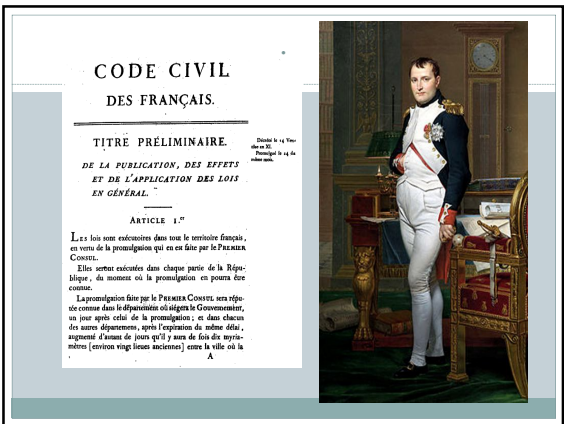
- 1.การออกกฎหมายบังคับให้สามีต้องรักภรรยาทำได้หรือไม่
- 2.การออกกฎหมายห้ามสูบบุหรี่นอกใจทำได้หรือไม่
- 3.กฎหมายที่ไม่มีสภาพบังคับไม่เป็นกฎหมายหรือไม่ เช่น ทายาทย่อมมีสิทธิรับมรดก บิดามารดาคืออุปการะบุตร บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำนิติกรรมเป็นต้น
- 4.ประชาชนก่อกบฏ หรือมีความชอบธรรมในการปฏิวัติรัฐประหารหรือไม่
- 5.ประชาชนมีสิทธิพิเศษ (คือแพง) ค่อกฎหมายได้หรือไม่
- 6.สำนักกฎหมายบ้านเมืองสนใจแต่กฎหมายที่รัฐบาลผู้ขึ้น โดยละเลยหลักการหรือกฎหมายทางสังคมอื่นได้หรือไม่
- ผออง โบนเคง กล่าววว่า อำนาจอธิปไตยย่อมสมบูรณ์และเด็ดขาด ไม่อยู่ภายใต้ของกฎหมายใดๆ นั้น จึงมีผู้วิจารณ์ว่า รัฐสามารถออกกฎหมายอย่างไรก็ได้ นอกจากออกกฎหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้หญิง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

○ คำถาม เชมมีเบนธัม ไม่สนใจคุณธรรมหรือศีลธรรม?

สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

- การประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสหรือประมวลกฎหมายแพ่ง (ฝรั่งเศส: Code Napoléon) เมื่อ ค..1804 (พ.ศ. 2347)
 - การรวบรวมกฎหมายจากหลายแห่งเข้าด้วยกัน เช่น กฎหมายจริตประเพณี พระบรมราชโองการ กม.ศาสนาคิสต์ แนวคำพิพากษาของศาล กฎหมายโรมันความเห็นของนักนิติศาสตร์
 - เอกชนได้รับอนุญาตให้จัดทำเอกสารทางกฎหมาย
- ส่งอิทธิพลมายังประเทศเยอรมนีครั้งที่ยังเป็นสมาพันธรัฐ ให้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งด้วยกัน อันจะเป็นการจัดระบบและรวบรวมกฎหมายที่ต่างแบบกันทั้งหลายซึ่งยังมีผลใช้บังคับอยู่ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน แต่หนทางไปสู่ความสิ้นครั้งนี้ของประเทศเยอรมนียังช้ระยะช้ช้นัก เนื่องจากช่วงนั้นยังไม่ม้องค์กรนิติบัญญัติที่เหมาะสม กับทั้งได้รับเสียงคัดค้านอย่างหนักจากสำนักประวัติศาสตร์กฎหมายที่นำโดย **ฟรีดริช คาร์ล ฟอน ซาวิญนี** (เยอรมัน: Friedrich Carl von Savigny)

สำนักประวัติศาสตร์กฎหมาย

- แนวความคิด (Conceptual)
 - กฎหมายเป็นจิตวิญญาณแห่งชาติ (Volkgeist)
 - ✦ กฎหมายเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม หรือกฎหมายเป็นจิตวิญญาณของชนในชาตินั้น ๆ กฎหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่จะมีบัญญัติขึ้นได้เองตามอำเภอใจ หรือกฎหมายมีโทษหลอ
 - ✦ กฎหมายเกิดจากจิตวิญญาณประชาชน เช่นเดียวกับภาษา เชื้อชาติ (แต่กฎหมายธรรมชาติอ้างว่ากฎหมายเกิดจากเหตุผล)
- ประวัติศาสตร์ (Historical) คือ
 - การคัดค้านการใช้เหตุผล (Ratio) มานับบัญญัติกฎหมาย
 - คัดค้านแนวคิดกฎหมายธรรมชาติที่เห็นว่ากฎหมายเป็นสากลเป็นนิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลง
 - การคัดค้านการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันของฝ่ายนิติบัญญัติ
 - ท่านชาวผู้ต้องคัดค้านความคิดของท่านทิวบาส (Thibaut) จึงได้เขียนบทความเรื่องภาระทางนิติศาสตร์และนิติบัญญัติ

ทฤษฎีวิวัฒนาการของกฎหมาย

- กฎหมายมีรากเหง้าที่ยังสืออยู่ในประวัติศาสตร์ของประชาชาติ กฎหมายมีกำเนิดและเติบโตเรื่อยมาจากระบบการและหลักความประพฤติทั่วไปของประชาชน และกฎหมายปรากฏในรูป “จิตสำนึกร่วมกันของประชาชน”
- กฎหมายเป็นวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ เกิดขึ้น ดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม กฎหมายจึงเป็นผลของประวัติศาสตร์ กฎหมายจึงไม่ใช่คำสั่งบังคับบัญชาของผู้มีอำนาจ หรือการใช้เหตุผลตามหลักตรรก นักนิติบัญญัติจึงมีหน้าที่บันทึกกฎเกณฑ์ในสังคมให้เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
- กฎหมายจึงแตกต่างกันไปตามชนชาตินั้น เราไม่อาจเข้าใจกฎหมายของแต่ละชาติได้โดยไม่ศึกษาถึงสภาพของสังคมและประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ กฎหมายเกิดขึ้นได้ก็ต่ออาศัยความคิดและความรู้สึกของประชาชนในชาติเช่นเดียวกับภาษาและวัฒนธรรมอื่นๆ
- การศึกษาวิชานิติศาสตร์จึงเป็นต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของกฎหมายด้วย การศึกษาโดยการตีความความด้วยกฎหมายจึงไม่อาจทำให้เข้าใจกฎหมายได้อย่างสมบูรณ์

ลักษณะสำคัญของสำนักประวัติศาสตร์กฎหมาย

1) กฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกค้นพบ มิใช่สิ่งถูกสร้างขึ้น กฎหมายจึงไม่ใช่เรื่องความต้องการของผู้มีอำนาจที่จะบัญญัติกฎหมายตามอำเภอใจ ดังนั้น การนิติบัญญัติ(โดยเจตจำนงของมนุษย์) จึงมีความสำคัญน้อยกว่าเมื่อเทียบกับจารีตประเพณี

- 2) กฎหมายเปลี่ยนแปลงตามสังคม คือ กฎหมายกำเนิดจากวิถีชีวิต เดิมโตควบคู่กับชนชาติและประชาชน สันสุดพร้อมกับปัจเจกชนหรือชนชาติ ดังนั้น กฎหมายไม่ใช่เรื่องของเหตุผล แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในสังคม
- 3) กฎหมายนั้นไม่ใช่สิ่งสมบูรณ์เป็นสากล คือ กฎหมายใช้ได้เฉพาะชนชาตินั้น ๆ กฎหมายมีลักษณะเฉพาะเทียบได้กับภาษาและวัฒนธรรมของชนชาตินั้นๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายเพื่อค้นหาจิตวิญญาณของชนชาติของชาตินั้นๆ
- 4) การบัญญัติกฎหมายเริ่มจากศึกษาสังคม ประวัติศาสตร์สังคม จารีตประเพณี เพื่อค้นหาจิตวิญญาณของชนชาติ

ข้อเสนอของสำนักประวัติศาสตร์

- 1)ทฤษฎีกฎหมาย คือ ยืนยันว่ารากฐานของกฎหมายคือจิตวิญญาณของชนชาติ (Volkgeist)
- 2)ทฤษฎีวิวัฒนาการของกฎหมาย คือ กฎหมายเกิดจากจิตวิญญาณของประชาชน เริ่มจากจารีตประเพณี(Volksrechts)แล้วพัฒนากลายเป็นกฎหมายชาวบ้าน (Vollrecht) โดยมุ่งไปสู่กฎหมายของนักกฎหมาย(Juristenrecht)
 - คราฟท์ไฮเดล(Rheind) กล่าวว่า การค้นพบการนิติบัญญัติของมนุษย์มีผลรุนแรงมหาศาลยิ่งกว่าการค้นพบไฟและดินปืนเสียอีก เช่น แนวคิดของมองโบรินแดงที่ว่าอำนาจอธิปไตยไม่ถูกพันโดยกฎหมายใดๆ(Legibus Soluta)
- 3)ทฤษฎีว่าด้วยนิติศาสตร์ คือ วิธีในทางวิชาการของนิติศาสตร์(Legal Methodology)
 - ปฏิเสธนิติวิธีทางกฎหมาย ด้วยการถือด้วยทฤษฎีและตีความกฎหมายจากหลายลักษณะ อภิปราย โดยไม่สนใจที่มาหรือบ่อเกิดแห่งกฎหมายนั้น เช่น ปพ.ม.4 ,ม.15 วรรคสอง
 - การศึกษากฎหมายต้องเข้าใจประวัติความเป็นมาของกฎหมายในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมาย

สำนักประวัติศาสตร์กับทฤษฎีนิติบัญญัติ

- การนิติบัญญัติคือการบันทึกรวบรวมและเรียบเรียงกฎหมายที่มีอยู่
- นิติศาสตร์ต้องอยู่บนนิติบัญญัติ
 - นิติศาสตร์จะต้องไม่ปล่อยให้นิติบัญญัติเป็นไปตามใจชอบของผู้มีอำนาจอธิปไตยหรือนักการเมือง
 - นิติบัญญัติจะต้องผูกติดอยู่กับประวัติศาสตร์ สังคม และความรู้อันของมนุษย์เช่น กฎหมายครอบครัวของโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกนั้นย่อมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
 - สำนักบ้านมืองกล่าวว่า"รัฐสภาของอังกฤษนั้นจะทำอะไรก็ได้ นอกจากจะทำให้อู่แห่งให้เป็นผู้ขาย" หรือรัฐมีอำนาจสูงสุดในการบัญญัติกฎหมาย

ระบบกฎหมายสังคมนิยม

- ความเป็นมาและแนวความคิด
- เจ้าสำนักความคิดนี้คือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เองเกิลส์(Engle) และเลนิน(Lenin)
- ระบบกฎหมายสังคมนิยม(Socialist Law System) เป็นระบบกฎหมายที่ทุกสิ่งทุกอย่างหรือส่วนใหญ่เป็นสมบัติของสังคมไม่ใช่เป็นของส่วนบุคคล รัฐมีความสำคัญมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล
- สำนักความคิดนี้มีความเห็นว่า กฎหมายคือปรากฏการณ์ที่มีผลสะท้อนมาจากเศรษฐกิจและการเมือง กล่าวคือ ไม่ว่ากฎหมายจะมือคู่อย่างไร เศรษฐกิจและการเมืองอาจบังคับให้ออกนอกศูนย์กลางเป็นอย่างอื่นก็ได้ โดยไม่ขัดกับหลักใดทั้งสิ้น
- สำนักความคิดนี้ไม่ยอมรับว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ปลอดออกไปสำหรับสังคม แต่เชื่อว่าการกฎหมายจะมีความจำเป็นอยู่เพียงชั่วขณะหนึ่งเพื่อจัดระเบียบและกลไกต่างๆ ในสังคมเท่านั้น เมื่อสังคมหลุดพ้นจากระบบทุนนิยม(Capitalism) เข้าสู่ระบบสังคมนิยม(Communist) โดยสมบูรณ์ แล้วกฎหมายก็จะสิ้นสุดไปไม่มีความจำเป็นอีก
- กฎหมายคือปรากฏการณ์อันหนึ่งซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากการเมือง กล่าวคือ เศรษฐกิจและการเมืองต้องการจะแสดงถึงอำนาจอย่างไร สิ่งที่ถูกแสดงออกมาคือกฎหมาย

กฎหมายเป็นปรากฏการณ์ (phenomenon) นั้นทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ยอมรับว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคม

- ปรัชญากฎหมายของฝ่ายคอมมิวนิสต์คือความไม่เชื่อในกฎหมาย กล่าวคือไม่เชื่อในกฎแห่งธรรมชาติ หรือสิ่งที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง
- แม้กฎหมายจะมีวาทะนี้ แต่ถ้าเศรษฐกิจและการเมืองบังคับการให้ต้องออกนอกศูนย์กลางไปเป็นอย่างอื่นบ้าง ก็อาจทำได้โดยไม่ขัดต่อหลักใด ๆ
- แม้รัฐธรรมนูญของประเทศคอมมิวนิสต์จะมีวาทะว่า รัฐสภาที่อาจออกกฎหมายมาขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญได้เสมอ โดยไม่มีองค์กรใดวินิจฉัยว่าเป็นโมฆะหรือไร้ผลบังคับ เนื่องจากถือว่า รัฐธรรมนูญเป็นเพียงกฎบัตรหรือแบบแผนแสดงเค้าโครงการบริหารประเทศโดยย่อ ๆ หรือในหลักการสำคัญ ๆ (Organizational Chart) เท่านั้น จึงไม่ควรรนำบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาเป็นอุปสรรคขัดขวางการบริหารประเทศ

ลักษณะสำคัญของกฎหมายสังคมนิยม

- กฎหมายเป็นผลผลิตของสังคม ที่กำหนดขึ้นจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ
- บ่อเกิดหรือที่มาของกฎหมายมาจากรัฐสภา จึงมีเฉพาะกฎหมายลายลักษณ์อักษร
- การบัญญัติกฎหมายเป็นไปเพื่ออุดมการณ์ทางการเมือง ไม่คำนึงถึงหลักการหรือเหตุผลทางนิติศาสตร์
- ระบบสังคมนิยมคำนึงถึงเป้าหมายในการสร้างความเท่าเทียมกันในทางปกครอง
- ระบบคอมมิวนิสต์ให้ความสำคัญต่อประโยชน์สาธารณะ หรือกฎหมายมหาชน (Public law) มากกว่ากฎหมายเอกชน (Private law)

ปรัชญาเนื้

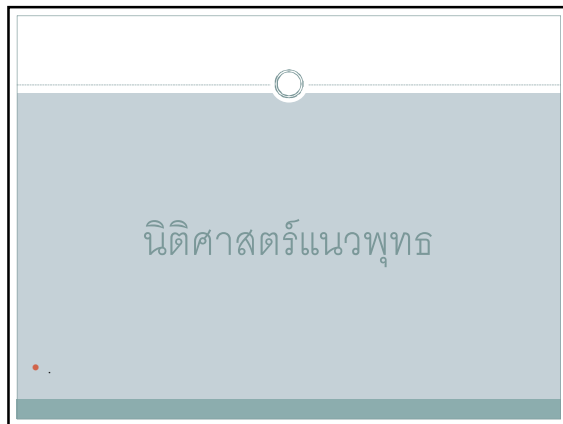
- **คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ชาวเยอรมัน(ค.ศ.1818-1883)**
 - คาร์ล มาร์กซ์ เห็นว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือกดขี่ทางสังคม
 - กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างส่วนบนของสังคมซึ่งติดอกติดกับศีลธรรม การดำรงอยู่ของกฎหมายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่าง และด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงไม่มีประวัติศาสตร์ของตนเอง
 - กฎหมายเป็นเจตจำนงของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งถูกยกฐานะให้เป็นกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นของตน เช่น กฎหมายป่าไม้ เสรีภาพในสัญญาจ้างแรงงาน
- **เฟรดเดอริกเอนเกิลส์ (Friedrich Engels:1820-1895)**
 - กฎหมายจะสำคัญอยู่ที่องศาหนึ่ง เพื่อจัดระเบียบและกดขี่ต่างๆ ในสังคมเท่านั้น เมื่อสังคมพ้นจากระยะทุนนิยม (The capitalist stage) เข้าสู่ระยะสังคมนิยม (The socialist stage) กฎหมายจะลดความสำคัญลงเกือบสิ้นเชิง ในที่สุดเมื่อก้าวเข้าสู่ระยะคอมมิวนิสต์ (The communist stage) อันเป็นปลายทางของระยะที่ป่วง และเป็นจุดจบของวิวัฒนาการทั้งหลาย กฎหมายก็จะสูญสลายสิ้นไป

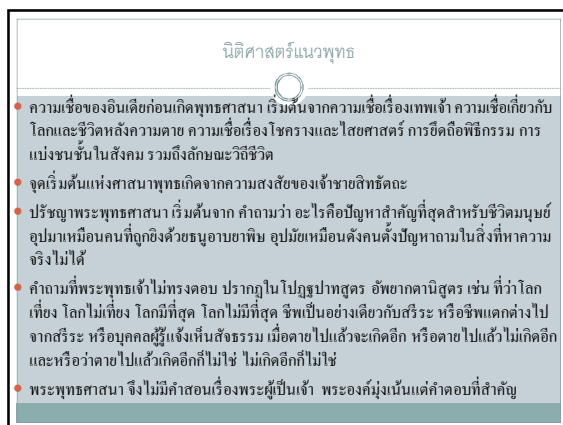
นักทฤษฎีมาร์กซิสต์ได้สรุปความและวิจารณ์ธรรมชาติหรือบทบาทของกฎหมายเป็นข้อสรุปดังนี้

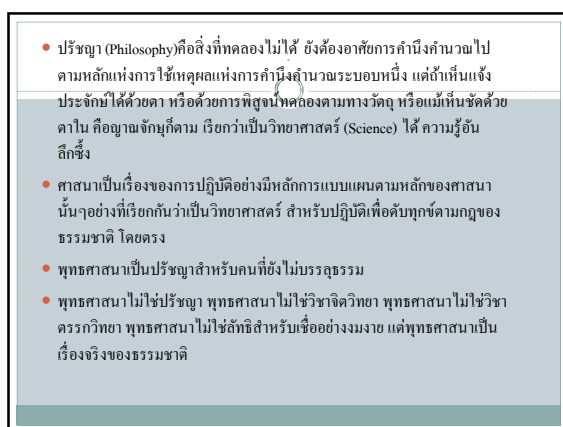
- 1) กฎหมายเป็นผลผลิตหรือสะท้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจหรือเงื่อนไขทาง
- **เศรษฐกิจ**
 - 2) กฎหมายเป็นเสมือนเครื่องมือหรืออาวุธของชนชั้นปกครองที่สร้างขึ้นเพื่อปกป้องอำนาจของตน กฎหมายเป็นเครื่องมือกดขี่ประชาชนของชนชั้นปกครอง
 - 3) สังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ไม่ค้อมีกฎหมาย กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะเหือดหาย (Withering Away) และสูญสิ้นไปในที่สุด
- **คำถาม**
 - 1) กฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผล หรือลุลอพิสัยของผู้ตัดสิน
 - 2) กฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจใช้หรือไม่

ความสัมพันธ์กับสำนักคิดทางกฎหมายอื่น

- สำนักมาร์กซิสต์ มีความเห็นเช่นเดียวกับสำนักกฎหมายบ้านเมือง ที่เห็นว่ากฎหมายไม่ได้มีอยู่ตามธรรมชาติ(คัดค้านกฎหมายธรรมชาติ)
- สำนักมาร์กซิสต์มีความเห็นต่างจากสำนักบ้านเมืองตั้งแต่ความจำเป็นของการมีกฎหมาย วัตถุประสงค์และบทบาทของกฎหมายตลอดจนสถานะของกฎหมาย
- สำนักมาร์กซิสต์เห็นว่า กฎหมายไม่เป็นคำสั่งบัญชาของอำนาจอธิปไตย(sovereign) ทั้งนี้เพราะรัฐอธิปไตยในทรรศนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็คือรัฐ หรือสังคม(society) ไม่ใช่องค์กรหรือบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจง

ความเป็นมาและแนวคิด

- การแสวงหาสังคมแห่งความเป็นธรรมและสงบสุข
- การปกครองที่เป็นธรรม การตัดสินที่เป็นธรรม
 - เรื่องอำนาจผู้วินิจฉัยคดี ไม่ต้องอยู่ในธรรม
- แนวคิดค่านิยมปรับเปลี่ยนเรื่อง พหุทางศาสนา
- แนวคิดว่าด้วยทฤษฎีต้นกำเนิดโลก (ปาฏิสุตฺร)
 - ความเชื่อว่าพรหมเป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์
 - ความเชื่อว่าโลกและมนุษย์จากเทพหรือจิตจากปโทลิกะ (เทพผู้ผลิตเมล็ดในการเสด็จรับโทมนัสจุติ)
 - ความเชื่อว่าโลกและมนุษย์จากเชื้อในปโทลิกะ (เทพที่จุติเพราะดิรัจฉานและกัน)
 - ความเชื่อว่าโลกและมนุษย์จากความเห็นว่าเป็นสิ่งขึ้นลอย ๆ (การผู้พระเจ้า)
 - พระพุทธเจ้าผู้แจ้งถึงลัทธิ สมถิ ปัญญา จนถึงสัมพัตถุญญาน จึงเข้าใจถึงความดับกิเลสและนิพพานไม่ดำเนินชีวิตไปสู่ความทุกข์
- แนวคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการ โลกและสังคม (อัครัญญสูตร)
 - พรหมนั้นเกิดจากปกาพรหมเนวริอ?
 - วรณะ 4 มีทั้งที่กำเนิดและทำชั่ว
 - ครีตแล้วต้องพระเข้าปเสนติโกศลปฏิบัติต่อพระองค์

วิวัฒนาการของโลก

- กำเนิดโลกและมนุษย์
 - สัตว์จุติในชั้นอาภิสสรพรหม
- อาหารชั้นแรก
 - จันดิน บริโภคจันดิน รัศมีกายของสัตว์ก็หายไป
 - กบิณิน จึงมีร่างกายแข็ง ทั้งผิวดรพรรณแตกต่างกัน
 - เกรวอดิน จึงมีร่างกายแข็ง ทั้งผิวพรรณแตกต่างกัน
 - ข้าวสาลี
- เกิดเทพหญิงชาย
 - เมื่อคนบริโภคข้าวสาลีเป็นเวลานาน จึงมีการแข่งแรง ผิวพรรณแตกต่างกัน
 - เทพหญิงปรากฏ เทพชายปรากฏ
 - เมื่อจ้องมองกันแล้ว เกิดความกำหนัด ทั้งสองเพศจึงเสกพนกัน
 - มีการสร้างบ้านเรือน เพื่อเป็นที่กำบังสัทธิธรรม

หลักการพื้นฐานแห่งศีล(ต่อ)

- พระพุทธเจ้าทรงยอมรับเอาข้อห้ามห้าประการตามจักรวัคคีสูตรมาสั่งสอนในพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย เรียกว่า ศีลห้า ลิกขาบทห้า
- เบนยอศีลเป็นหลักธรรมสำหรับอุ้มชูโลก จึงได้รับสมญาคำว่า อากิ สมญาว่า "มนุษยธรรม"
- พระพุทธเจ้าเห็นว่า อุบาสกเป็นผู้เคร่งจากปณาดิवाद เป็นผู้เคร่งจากอิทินนทาน เป็นผู้เคร่งจากกามสูมิฉาจาร เป็นผู้เคร่งจากมุสาวาท เป็นผู้เคร่งจากสุราเมรยมัชฌมาทีฏฐาน ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล อุบาสกจึงจะชื่อว่า เป็นผู้ถือพร้อมด้วยศีล

ตำนานการเกิดสุรา

- ปรากฏในนิทานชาดกเรื่อง กุมภชาดก ว่าด้วยกำเนิดสุรา
- นายพรานสุระกับดาบสวระจะ จึงเป็นที่มาของชื่อ สุรา หรือ วรณี
- พรานไปเก็บของป่า สัมผัสเห็นฝูงสัตว์กินน้ำในโพรงไม้แล้วมีน้ำมาพลัดตกไปที่โคนไม้มีรอยหล่นไป สักครู่จึงตื่น
- พรานจึงได้ลองกินน้ำนั้นบ้าง เกิดอาการมีเมาออกกินเนื้อสัตว์และพืชรำ
- เมื่อออกจากป่าก็ได้นำน้ำใส่กระบอกลงไม้ไฟไปด้วยเมื่อเจอดาบสวระจะ จึงได้ชวนให้ดื่มน้ำในกระบอกลง
- ทั้งสองคนคิดที่จะประกอบอาชีพจึงไปดักน้ำใส่กระบอกลงแล้วหาบไปในเมืองถวายพระราช
- พระราชาสวสแล้วดีใจ จึงสั่งให้ทั้งสองไปดักมาถวายอีก ทั้งสองคนจึงได้จับสุครแล้วนำมาระกอบปรุงขึ้นถวายพระราชและขายให้ประชาชน
- ชาวเมืองดื่มสุราจนเมา ไม่ประกอบอาชีพ เกิดความทุกข์เข็ญ ชาวทั้งสองคนจึงหนีไปต่อเมืองอื่น
- ชาวทั้งสองคนได้ถวายสุรากับพระราช พระราชจึงสั่งให้ปรุงถวาย โดยได้สั่งให้ทหารไปสังเวยกรรม

- ทหารกลับมารายงานว่า เมฆงที่เฝ้าให้สุราพากันหมด จึงมารายงานพระราช ดังนั้น พระราชจึงสั่งให้ประหารชายทั้งสองเสีย
- เมื่อทหารกลับไปอีกครั้งแล้วได้คืนและมีชีวิตคามปกติ จึงกลับไปรายงานพระราช พระราชจึงรับสั่งให้จัดเตรียมสุราขึ้นมาถวายเพื่อจะทดลองดื่มดู
- พระอินทร์เห็นความพิราของชาวเมือง จึงได้แปลงกายเป็นพราหมณ์ ลงมาที่พระราช
- พระอินทร์ได้แจ้งถึงโทษของสุรา จนพระราชเข้าใจแล้ว
- ทันที ฝ่ายพระราชก็ไม่ดื่มสุรา นั้น รับสั่งให้ทำลายทิ้งทั้งหมด สมทานคิดบิจากทานแล้วในที่สุดของชีวิตไปเกิดในสวรรค์
- การดื่มสุราก็มีมาใน โลกมนุษย์ แล้ววันนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

การรับศีลในพุทธศาสนา

- พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและประกาศศาสนาพุทธก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามห้าประการตามจักรัคติสูตรมาสั่งสอนในพุทธศาสนา และบัญญัติไว้ในวินัยสงฆ์เรียกว่า ศีลบ้างสิกขาบทบ้าง
- สิกขาบทเกี่ยวกับการประพฤติดีในกาม
- สิกขาบทเกี่ยวกับถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
- สิกขาบทเกี่ยวกับการพูดเท็จ, ส่อเสียด, หยาบ, เพ้อเจ้อ
- การห้ามดื่มสุราเมรัยนั้น พระพุทธองค์ได้บัญญัติห้ามไว้เป็นอาบัติปาจิตติ
- เบญจศีลเป็นหลักธรรมสำหรับอุฆฏโลก จึงได้รับการยอมรับโดยทั่วไป อาทิ มนุษยธรรม คือ เมื่อนุญชั้รักษามรรณะห้าประการนี้แล้ว โลกหรือสังคมก็จะสงบสุข

นิติศาสตร์แนวพุทธ

- นิติศาสตร์ ตรงกับภาษาบาลี “**นิตฺติสฺสคฺค**” แปลว่า **สัมพันธว่าด้วยนิติ**
 - นิติ หมายถึง แนวทางหรือแบบแผนความประพฤติปฏิบัติทั่วไป หรือระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
 - นิติ หมายถึง การนำ หรือการปกครอง
 - ศาสตร์ หมายถึง วิชา ความรู้ที่เป็นแบบแผน
 - นิติศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยระเบียบแบบแผนความประพฤติของประชาชนพลเมือง หรือวิชาว่าด้วยการนำหรือการปกครอง
- พุทธศาสนา ประกอบด้วยพระธรรม กับ พระวินัย
 - พระธรรมคือกฎธรรมชาติ เรียกว่า ปรมัตถสัจจะ (Absolute Truth) คือความจริงสูงสุด
 - พระวินัย คือ กฎมนุญชั้ เรียกว่าสมมุติสัจจะ(Conventional Truth) คือ ความจริงโดยสมมติ
- กฎหมาย เป็นกฎมนุญชั้ตรงกับพระวินัยในพุทธศาสนา

ธรรมวินัย

- **ธรรม คือ ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติ กฎธรรมชาติ** ความเป็นจริง แบ่งเป็น
 - ธรรมชาติ(ปรมัตถสัจจะ)
 - ธรรมวินัย(สมมุติสัจจะ)
- **ธรรมวินัย**
 - วินัย คือ การจัดโครงสร้างระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคม เพื่อให้มนุญชั้มาอยู่ร่วมกัน
 - ธรรมวินัย จึงหมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับ หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องปฏิบัติเพื่อเป็นระเบียบเรียบร้อย
 - พระวินัย หมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณี หรือกฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดและการกระทำผิดในครั้งต่อไปของพระภิกษุ
- **วัตถุประสงค์พระวินัย คือ**
 - 1) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือการบังคับควบคุมคนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน
 - 2)ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน

การเกิดพระธรรมวินัยในศาสนาพุทธ

- เกิดสังคมสังฆ
- สงฆ์มาจากตระกูลหรือวรรณะที่ต่างกัน
- มีผลประโยชน์เกิดขึ้น
- มีความเสียหายเกิดขึ้น

● ประเภทของสิกขาบท

- 1) พุทธบัญญัติ คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เพื่อป้องกันความประพฤติดีเสียของพระภิกษุและนางโสนผู้ต้องละเมิด
- 2) อภิสิกขาจาร คือ หลักการศึกษานอบรมในฝ่ายชนบธรมเนื่องเกี่ยวกับมารอาทและความประพฤติความ เป็นอยู่อันดีงามของพระภิกษุ

● การบัญญัติพระวินัย

- 1) มุลบัญญัติ คือ สิกขาบทที่ตั้งให้เป็นบทแม่
- 2) อนบัญญัติ คือ ข้อที่ทรงบัญญัติจำเพิ่มเติมในภายหลังจากการที่พระพุทธรองกัทรงบัญญัติพระวินัยเป็น มุลบัญญัตินั้น

● กระบวนการบัญญัติพระวินัย

- 1) มีเหตุเกิดขึ้น
- 2) พระภิกษุทูลถามทูลพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระพุทธรเจ้าทรงทราบเหตุนั้น
- 3) ประชุมสงฆ์
- 4) อธิษายโทน บอควัดอุประสงค์ และบัญญัติสิกขาบท

● วัตถุประสงค์ของพระวินัย

- 1) เพื่อความร้บว่าดีแห่งสงฆ์
- 2) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
- 3) เพื่อข่มนุกคตผู้เ้เียก
- 4) เพื่อผู้สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
- 5) เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
- 6) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักมีในอนาคต
- 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
- 8) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
- 9) เพื่อความค้มนั่นแห่งพระสัทธรรม
- 10) เพื่อถือเอาคามพระวินัย (ศีลหลักพระวินัยเป็นป้ฐฐาน)

• การกำหนดโทษ 7 ประเภท 220 ลักษณะ

○ 1) ปาราชิก 4

- 2) สังฆาทิเสส 13
- 3) อนิยค 2
- 4) นิสสัคคียปาจิตติย 30
- 5) ปาจิตติย 92
- 6) ปฏิเทสนียะ 4
- 7) เสขียวัตร 75

การกระทำที่ถือเป็นอาบัติ

- 1) การกระทำที่ทำให้พระภิกษุอาบัติมี 6 อย่าง คือ กาย วาจา กายกัมมจิต กายกัมมวาจา วาจกัมมจิต กายวาจาและจิต
- 2) เป็นโทษของอาบัติจัดประเภทเป็นต่างๆ คือ โทษเกี่ยวกับเจตนาและไม่เจตนา โทษของอาบัติในความหมายของอาบัติหนัก อาบัติเบา โทษของอาบัติในความหมายอาบัติชั่วหยาบและไม่ชั่วหยาบ โทษของอาบัติในความหมายว่ามีส่วนเหลือ และไม่มีส่วนเหลือ โทษของอาบัติในความหมายว่าแสดงศรัทธาและแสดงศรัทธาไม่ได้ โทษของอาบัติในความหมายว่าทำคืนได้และทำคืนไม่ได้ โทษของอาบัติในความหมายว่าทำเอง และใช้ให้ผู้อื่นทำ โทษที่เกี่ยวกับทางโลกและทางธรรม
- 3) อาการอาบัติ เพราะไม่มีความละอาย เพราะไม่รู้ เพราะสงสัยแล้วขึ้นทำเพราะเห็นว่าการในสิ่งที่ไม่ควร เพราะเห็นว่าการในสิ่งที่ควร เพราะอัมสติ
- 4) ภิกษุที่ไม่ต้องอาบัติ คือ ภิกษุผู้เป็นคันปัญญูติ ภิกษุวิกลจิต ภิกษุไม่รู้ตัวหรือถูกบังคับ ผู้ภิกษุผู้ขาดสติชั่วคราว หรือเพราะเหตุอื่นว่าภิกษุผู้ข่มตนหนักจนไม่รู้สีก้าว
- 5) การลงโทษตามบทบัญญัติของพระวินัยมี 3 สถาน คือ โทษสถานหนัก โทษสถานกลาง โทษสถานเบา

การระงับข้อพิพาทแบบพุทธ

- 1) สัมมุขาวินัย การระงับหรือตัดสินแบบอยู่กันพร้อมหน้าทั้ง โจทย์ และจำเลยพร้อมพยาน คามพยานหลักฐาน
- 2) สติวินัย ถ้อยคดีเป็นหลัก ถ้ามีคนฟ้องว่าพระอรหันต์ทำผิด ก็ถือว่าข้อกล่าวหาเป็นโมฆะ
- 3) อุมพหวินัยผู้หายจากเป็นบ้า ระงับด้วยยกประโยชน์ให้ถ้าทำขณะเป็นบ้า
- 4) ฎิญาฎคระณะทำตามที่ได้รับ การตัดสินตามการยอมรับผิด
- 5) ตัสสปายิสิกาลงโทษแก่ผู้ผิดที่ไม่รับ
- 6) เขฎยยสิกการะงับด้วยถ้อยเสียงข้างมากเป็นหลัก
- 7) คินนัตถการกะ ดูจากบไ้ด้วยเหตุ

หลักธรรมในกฎหมายไทย

- **ปรากฏในคัมภีร์ธรรมศาสตร์** หลักอนาทาย รัฐธรรมนูญและจรรยาบรรณผู้พิพากษา
 - หลักทศพิธราชธรรม
 - ธรรมราชา คือ กุศลธรรมบด 10 ประการ
 - อคติ 4 คือ ฉันทาคติ (รัก) โทษาคติ (โกรธ) ภยาคติ (กลัว) และโมหาคติ (หลง)
 - พรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
 - เบญจศีล คือ ศีล 5
- **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 188** วรรคสอง “ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็วเป็นธรรมและปราศจากอคติทั้งปวง”

ปรัชญาเมธี(พุทธทาส)

- **ตุลาการจะต้องถืออุดมคติ(ศรัทธา)ในการรักความเป็นธรรม** (ธรรมาธิปไตย) การที่จะทำให้ผู้พิพากษาเป็นผู้รักษารธรรมของโลก ทำให้เกิดความสุขแก่ประชาชนและสังคม
- **เมื่อผู้พิพากษาศุลาการกำจัดอคติ 4 ประการได้แล้ว การปฏิบัติหน้าที่ย่อมเป็นไปโดยเที่ยงธรรมและเสมอภาค ความพอเหมาะพอดี**
- **ถ้าเถรตรงตามตัวหนังสือ อ้างความยุติธรรมตามตัวหนังสือ ไม่ประกอบด้วยสติปัญญา อย่างนี้ก็ให้ถือว่าเป็นอคติอย่างหนึ่ง**
- **ผู้พิพากษาจึงมีหน้าที่ในการค้นหาความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมนั้น และมีหน้าที่เพื่อรักษาความเป็นธรรม ความยุติธรรม**

พระพรหมคุณาภรณ์

- **ธรรม** คือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดา ธรรมชาติ กฎธรรมชาติ
- **วินัย** คือ การจัดตั้งวางระบบ แบบแผน หรือการจัดโครงสร้าง วางระบบแบบแผน ของชุมชนหรือสังคม
- **จุดหมายที่แท้ของวินัย** คือ ให้มนุษย์จำนวนมากได้ประโยชน์จากธรรม
- **กฎหมายตรงกับธรรมวินัยในพุทธศาสนา** เช่น การจ้างให้ทำสวนมะม่วง
- **กฎหมายก่อให้เกิดสัทธิระหว่างมนุษย์**
 - มนุษย์ไม่มีสิทธิตามธรรมชาติ
 - มนุษย์ต้องก่อให้เกิดสิทธิ
- **การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการนั้น** ต้องอาศัยด้วยกฎหมายที่สังคมมนุษย์บัญญัติขึ้นเป็นสำคัญ
- **การที่ผู้พิพากษาคัดสินคดีความโดยการยึดมั่นยึดถือด้วยกฎหมายอย่างเคร่งครัด หลงติด**

ภารกิจของนักนิเวศศาสตร์

- 1) นักนิเวศศาสตร์ต้องรู้เข้าใจถึงทรัพยากรถึงจุดหมายที่แท้จริงตามกฎธรรมชาติ ที่อยู่เบื้องหลังระบบแห่งสมมติทั้งหมดของมนุษย์
- 2) นักนิเวศศาสตร์ต้องจัดตั้งวินัยหรือกฎหมายที่มีขอบข่ายครอบคลุม ที่จะประสานระบบสมมติของมนุษย์ทุกอย่างเข้าเป็นระบบใหญ่อันหนึ่งอันเดียว ที่โยงถึงกันทั่วทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับระบบความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวของธรรมชาติ

หลักแห่งการปฏิบัติ

- ถ้าคนอยู่ในหลักการที่ไม่ต้องมีกฎหมาย ถ้ากฎหมายไม่ใช่เพื่อหลักการ ก็ไม่ใช่เป็นกฎหมาย
- นักปกครองในอุดมคติเป็นธรรมราชา ก็เป็นผู้ที่ปกครองแผ่นดินโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้ทัฬหะ หรือศาสตราวุธ
- การปกครองที่ดี คือการปกครองโดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับ
- กฎหมายที่ดี คือบัญญัติที่เป็นข้อหาความรู้ในการที่จะเป็นอยู่และทำกิจในการมีชีวิตร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดนั้นขึ้นต่อความสำเร็จในการปฏิบัติตามหลักการแห่งการพัฒนาคน
- มนุษย์จะมีหน้าที่ต่อกฎหมายต่างกันเป็น 3 ระดับ
 - หน้าที่ที่ 1 คือความรู้สึกรับเป็นเครื่องบังคับ
 - หน้าที่ที่ 2 บัญญัติจรรยาบรรณมา เพื่อสร้างสภาพเอื้อในสังคม ที่จะเป็นโอกาสให้คนพัฒนาความสามารถที่จะมีชีวิตที่ดีงาม
 - หน้าที่ที่ 3 สภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาชีวิตที่ดีงาม

• แนวทางการทำกฎหมาย

○ 1) แบบก้าจัดคนชั่ว

○ 2) แบบสร้างคนดี

• ธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา

○ 1) ธรรมชุดที่ 1 ปัญญา กับ เจตนา

○ 2) ธรรมชุดที่ 2 คือ สภาธรรม(สิ่งจรรยา) จริยธรรม และบัญญัติธรรม

• ผู้พิพากษาคัดสินจำคุก หรือประหารชีวิตจะบาปหรือไม่ ?

• ถ้ามีการตัดสินผิดพลาดไปทำให้ต้องจำคุก หรือประหารชีวิตจะบาปหรือไม่?

• ถ้ามีการตัดสินผิดพลาดไปทำให้ต้องจำคุก หรือประหารชีวิตจะบาปหรือไม่?

• คนที่ทำชั่วทำบาปก็ควรได้รับกรรมตามหลักศาสนาพุทธ ใช่ไหม?

• เมื่อคนทำผิดก็ควรได้รับผลจากการกระทำของเขาตามกฎธรรมชาติอยู่แล้ว การที่ผู้พิพากษาไปตัดสินนี้จะเป็นการ ไปขัดกับหลักเกณฑ์ของธรรมชาติหรือไม่?

หลักการแห่งกฎหมาย

- 1) หลักการบัญญัติพระวินัย
- 2) ความรับผิดชอบทางพระวินัย
- 3) กระบวนการพิจารณาและวิธีพิจารณา
- 4) บทกำหนดโทษ
- 5) การบังคับให้รับโทษ

อุดมคติทางกฎหมาย

- 1) ถ้าทุกคนอยู่ในหลักการ(ศีลธรรม) กฎหมายก็ไม่ต้องมี แต่ถ้ากฎหมายมิใช่หลักการก็ไม่ควรเป็นกฎหมาย
- 2) ถ้าคน ไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัติ(ข้อตกลง) จึงต้องการบัญญัติข้อบังคับ กฎหมายต้องมีข้อบังคับซับซ้อน สังคมยิ่งเสื่อมทรุด
- 3) กฎหมายเป็นสิ่งสมมติ ธรรมเป็นฐานแห่งกฎหมาย
- 4) การปกครองโดยธรรม(หลักการ) สำคัญกว่าการปกครองโดยกฎหมาย
- 5) กฎหมายที่ดีที่สุดและการปกครองที่ดีที่สุด ต้องบรรลุลงหมายโดยใช้ อาชญากรรมให้น้อยที่สุด
- 6) กฎหมายเป็นข้อฝืนคน มิใช่ข้อบังคับ

• หลักการแห่งกฎหมาย

- 1) มีความรู้สึกแบบกฎหมายเป็นเครื่องบังคับ
- 2) มีความรู้สึกแบบกฎหมายเป็นเครื่องฝึกฝนต่อการพัฒนาชีวิตที่ดีงาม
- 3) มีความรู้สึกแบบเป็นเครื่องมือรู้ถึงการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

• หลักการแห่งธรรม

- 1) ความยึดมั่นกฎหมาย หลงผิดในสมมติก็จะกลายเป็นภัย แต่ถ้าเข้าใจธรรมอันเป็นฐานของกฎหมายก็จะกลายเป็นนักนิติศาสตร์โดยแท้
- 2) ความจริงแยกได้เป็น 2 ชั้น คือ ความจริงตามธรรมชาติ กับ ความจริงโดยสมมติ
- 3) แนวทางการจัดทำกฎหมายแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบสร้างคนดี และแบบจำกัดคนชั่ว
- 4) นักนิติบัญญัติจะต้องสร้างกฎหมายที่เป็นการสร้างระบบสังคม จัดสรรสภาพแวดล้อม และวางระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงจุดหมายของชีวิตที่ดีงาม

- พฤติกรรมแสดงออกโดยจิตใจและปัญญา
 - กฎหมายเป็นคําควมพฤติกรรมเพื่อให้เขาใจถึงจิตใจและปัญญา
 - กฎหมายที่ถูกค้องมีจุดหมายสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์
- พุทธศาสนามองว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ค้องศึกษา กฎหมายจึงเครื่องมือฝึกตัวของบุคคลเป็นเครื่องบังคับ หรือควบคุม
- กรรมแบ่งเป็น 2 แบบ คือ
 - 1. กรรมตามกฎธรรมชาติ (ธรรม)
 - 2. กรรมที่มนุษย์สมมติ (วินัย)
- กฎหมายค้องสอดคล้องกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ
- ในทางพุทธศาสนาการกระทำให้เกิดผลกระทบ ส่วนการคิดถูกเป็นเรื่องกรรมทางศีลธรรม(เป็นเรื่องสมมติ)

ปณิธาน

○ ใครจะอาจซื้อขายฟืนหาสมุทร

● สุดพ่ายกายว่ากจะจากวาง

○ เรามิใช่เจ้าของฟืนอากาศ

● มนุษย์มีคอนฤมิตะวันจันทร์

○ แข่งแผ่นดินอันพิศคิดแต่ฆ่า

● สิมป่าช้าคุณธรรมความดี

○ สภาวะสรรพสิ่งทุกส่วนโลกนี้

● อนุรักษดินน้ำไฟไว้ตลอดกาล

○ รุ่งนป่าช้าขัฏฐ์ัญญาลัย

● เนื้อเนื้อสือข้างลึงค่างนั้น

แสนจิตสุทรีโลกนี้ที่พระสร้าง

ไว้ระหว่างห้านและฟ้าค้องกันฯ

โลกธาตุทั่วสิ้นทุกดวงสวรรค์

แม่แต่มีศพรายนันสักขุธิฯ

เพราะกลศบัพทอุโหดสิงซากผี

เสยศรีสวัสดิ์ค่าแ้วัญญาฯ

คววที่ส่าบีกคำพิพิเวศนวิศาล

เพื่อหนีอทิพยสถานวิมานแก้วไกวฯ

เพือกยาใหญ่เสยคลาวคิงส์สวรรค์

มดแมลงนานาพันธุ์ทั้งจักรวาลฯ

อังคาร กัลยาณพงศ์

คำว่า "ธรรม" แปลว่าอะไร? มีความหมาย ๓ อย่างตามประการ, แต่ประการที่เรารู้จักที่สุดนี้ ธรรม คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลของเรา, ใต้พระอาทิตย์อยู่ คือกฎของกฎ กติกา คือสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ, ขวัญใจโลก.

พุทธศาสนิกชน อธิบายธรรมะ ๔ ความหมาย

- ธรรม หมายถึง ธรรมชาติ
- ธรรม หมายถึง กฎธรรมชาติ
- ธรรม หมายถึง หน้าที่
- ธรรม หมายถึง ผล

ปรัชญาธรรม

“เจตนาที่ยิ่งใหญ่
คือการปฏิบัติ
ในธรรม
ให้บรรลุ เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกันอย่าง
แท้จริง”
— สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ทำงาน เพื่อเงินนั้น

ต้องรอนเงินจะได้เห็น
ถึงจะรู้สึกพอใจ
ถ้าทำงานเพื่องาน
พอใจเมื่อทำ
ก็พอใจและเป็นสุขทันที
แล้วเดินไปไหนเสีย
— ธรรมะพระพุทธศาสนา

เมื่อใดที่ศีลธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว
ระบบประชาธิปไตยใหม่
จะเป็นระบบที่เจริญที่สุด
— ศาสตราจารย์

เรามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา ส่วนที่ดี เรามีอยู่
เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังนำ
ส่วนที่ดี ขวัญใจ ของเราเอง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)

พระพรหมคุณาภรณ์
ได้รับยกย่องเป็นสมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

- การวางกฎสมมติของมนุษย์ขึ้นมา ก็เพื่อช่วยมนุษย์ให้เกิดความมั่นใจที่จะได้ผลที่ต้องการตามกฎธรรมชาติ
- การหลงสมมติ คือติดอยู่ในกฎสมมติของมนุษย์ความวิปลาสทั้งของชีวิตและสังคมก็จะเกิดขึ้นเมื่อนั้นทันที
- การหลงสมมติเป็นโทษภัยแก่มนุษย์อันใด การไม่ยอมรับสมมติที่ปัญญาพิจารณาขึ้น โดยชอบธรรมที่เป็นภัยอันตรายต่อชีวิตและสังคมของมนุษย์เองด้วย
- ธรรมวินัยเปรียบกับกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์การศึกษาของสังคมถ้าใครฝ่าฝืน ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายที่สั่งไว้
- วินัยคือการจัดตั้งของมนุษย์ซึ่งต้องตั้งอยู่บนฐานของธรรมเบื้องต้นวินัยที่ถือหลักการแห่งธรรม (ความจริงตามธรรมชาติ)
- ธรรมจึงเป็นฐานของวินัยและเป็นจุดหมายของวินัย
- กฎหมาย คือ หลักการแห่งความเป็นจริงที่มนุษย์สมมติขึ้นสำหรับนำมาเป็นกติกาของสังคมเรียกว่า “สมมติสังขะ” นักนิติศาสตร์จะต้องทำให้ได้มี 2 อย่างคือ 1) รู้เข้าใจแห่งทราบถึงจุดหมายที่แท้จริงตามกฎหมายชาติที่อยู่เบื้องหลังระบบแห่งสมมติทั้งหมดของมนุษย์และ 2) จัดตั้งวินัยหรือกฎหมายที่มีขอบข่ายครอบคลุมที่จะประสานระบบสมมติของมนุษย์ทุกอย่างเข้าเป็นระบบใหญ่อันหนึ่งอันเดียว ที่อิงถึงกันทั้งหมดซึ่งสอดคล้องกับระบบความสัมพันธ์อันหนึ่งเดียวของธรรมชาติ

หลักการพื้นฐาน

- 1) กฎหมายต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม และต้องเพื่อธรรม
- 2) กฎหมายต้องไม่แปลกแยกจากกฎธรรมชาติ
- 3) กฎหมายเกิดจากข้อตกลงของมนุษย์
- 4) กฎหมายต้องเพื่อสังคมมนุษย์ บนพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์
- 5) กฎหมายต้องสนองจุดหมายของชีวิตมนุษย์
- 6) กฎหมายเป็นเครื่องมือฝึกให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 7) กฎหมายและการปกครองต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์
- 8) กระบวนการบัญญัติกฎหมาย
- 9) กฎหมายที่แท้จริงต้องประสานประโยชน์ของบุคคลกับสังคม และประสานประโยชน์เข้ากับความจริงแห่งของธรรมชาติ
- 10) การกระทำและผลแห่งการกระทำ

คำถาม

- 1) การปกครองกับกฎหมายอะไรเกิดก่อนกัน
 - - เมื่อมีการปกครองต้องมีกฎหมาย/กฎหมายก่อให้เกิดการปกครอง
- 2) กฎหมายก่อให้เกิดสิทธิ หรือกฎหมายรับรองสิทธิ
 - - กฎหมายก่อให้เกิดสิทธิ เช่น การรับรองกรรมสิทธิในที่ดิน
 - - กฎหมายรับรองสิทธิ เช่น สิทธิตามธรรมชาติที่จะไม่ถูกละเมิดหรือทำร้าย
- 3) มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติหรือไม่
 - - มนุษย์ใดก็ตามที่ไม่มีสิทธิ
 - - สิทธิเกิดขึ้นโดยธรรมชาติมนุษย์จึงอ้างสิทธิได้เฉพาะมนุษย์ด้วยกัน
 - - สิทธิตามธรรมชาติเช่น สิทธิในการเกิด สิทธิในการตายหรือสิทธิในการมีชีวิตอยู่
- 4) สัตว์มีสิทธิตามธรรมชาติหรือไม่ เช่น การปล่อยหมาในแล้ว การปล่อยนกกรงหัวจุกออกจากกรง หรือการปล่อยปลาไหลมาจากบ่อทดลอง เป็นต้น
- 5) คนใช้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากแพทย์ผู้ทำการรักษาได้หรือไม่

• รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

- มาตรา 77 บัญญัติ “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพื่อกำหนดหน้าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง
- ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป
- รัฐพึงใช้ระบอบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนและพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”

นิติศาสตร์ทางสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence)

- นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นแนวคิดทางกฎหมายที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม
- สังคมวิทยาทางกฎหมายเป็นการมองกฎหมายในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ข้อเท็จจริงทางสังคมว่าเป็นอย่างไร
- การศึกษากฎหมายจึงต้องพิจารณาถึงบริบทด้านอื่นด้วย เช่น บริบทของสังคม สภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ หรือลักษณะทางการเมืองการปกครอง
- กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- การเน้นบทบาทของกฎหมายไปในทางที่จะมุ่งสร้างกฎหมายให้เป็นกลไกของการปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล

ความเป็นมาและแนวคิด

- แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองเชื่อว่ากฎหมายสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถให้ความเป็นธรรมแก่สังคมได้ ทำให้นักกฎหมายกลายเป็นนักอภิศาสตร์ไม่สนใจบริบทด้านอื่น มุ่งแต่เล่นแง่ประธาตุในตัวของกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถให้ความเป็นธรรมกับสังคมได้ ดังนั้น การศึกษากฎหมายจึงต้องพิจารณาถึงบริบทด้านอื่นด้วย เช่นบริบทของสังคม สภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ หรือลักษณะทางการเมืองการปกครอง
- แนวความคิดของนิติศาสตร์ทางสังคมวิทยาทำให้เกิดหลักทางนิติศาสตร์ เช่นหลักความศักดิ์ในการแสดงเจตนา/หลักความยินยอม ไม่ก่อให้เกิดละเมิด/การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน/กม.คุ้มครองผู้บริโภค/การค้ามนุษย์/กม.การยุติความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์/การกระทำผิดของอาชญากรปลกขาว (white collar crime) หรือกฎหมายแรงงานและประกันสังคม
- การเน้นบทบาทของกฎหมายไปในทางที่จะมุ่งสร้างกฎหมายให้เป็นกลไกของการปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล

วัตถุประสงค์ของแนวความคิด

- 1)กฎหมายเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ควรมองกฎหมายในบริบททางสังคมอื่น
- 2)กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือหรือ โครงสร้างทางสังคม
- 3)การศึกษาสังคมวิทยาทางกฎหมาย

บารอน เดอ มอนเตสกีเยอร์
(Baron de Montesquieu ค.ศ. 1689-1755)

บารอน เดอ มอนเตสกีเยอร์ (Baron de Montesquieu หรือ ชาร์ลส์ หลุยส์ เดอ เซคอนด์ (Charles Louis de Secondat) ชื่อนามจริงคือ จินผู้เขียนหนังสือ เรื่อง วิญญาณแห่งกฎหมาย (The Spirit of Laws) ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1748 และต่อมาได้รับการตีพิมพ์อีก 22 ครั้ง และกลายมาเป็นงานระดับโลกอย่าง วัฒนบุคคาญา

- มนุษย์มีกฎเกณฑ์ของมนุษย์ พระเจ้ามีกฎเกณฑ์ของพระเจ้า สัตว์มีกฎเกณฑ์ของสัตว์
- ความถูกต้องหรือผิดกฎหมายขึ้นอยู่กับเหตุผลในการกระทำแต่ละเรื่องโดยพิจารณาจากบริบทของสังคม สภาพแวดล้อม เป็นต้น เช่น การลักทรัพย์ในสมัยโบราณ กับ การลักทรัพย์ในสมัยปัจจุบัน
- นักกฎหมายจึงควรศึกษาสังคมด้วย เช่น นิติวิทยาศาสตร์ อาชีววิทยา จักษุวิทยา

• ฟร็องซัวซีนี (Francois Geny:1689-1755)

- คัดค้านสำนักกฎหมายบ้านเมือง

- การศึกษากฎหมายต้องศึกษาแบบองค์รวม(มหภาค) ทั้งประวัติศาสตร์ ข้อความคิด “ตัวบท” นอกเหนือสิ่งอื่นใด” ของสำนักนิติศาสตร์เป็นอรรถธิบายไม่ถูกต้อง
- ตัวบทเป็นเพียงหลักเกณฑ์ หรือกรอบกว้างๆที่วางไว้ศาลมีบทบาทสำคัญในการปรุงแต่งกฎหมาย โดยใช้เหตุผลดุลพินิจและสาระบางอย่างที่อยู่นอกตัวบท (external legal element) นักนิติศาสตร์จึงมิใช่เพียงแต่เป็นผู้รับใช้ตัวบทแต่ยังเป็นผู้ตีความตัวบทร่วมมือกับตัวบทในการอำนวยความสะดวก
- การมองตัวบทนอกกฎหมายเป็นความเข้าใจที่ผิด หลักกฎหมายที่ได้จากตัวบทกฎหมายเท่านั้น ไม่เพียงพอ แต่ศาลหรือผู้พิพากษาได้ใช้เหตุผลสิ่งที่อยู่ภายในตัวบทกฎหมาย มาปรุงแต่งตัวบทกฎหมายและใช้ดุลพินิจให้เกิดความยุติธรรมด้วย
- กฎหมายเกิดจากการใช้เหตุผลและดุลพินิจของผู้พิพากษา เช่น การลักกระแสน้ำไฟฟ้า
- กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการอำนวยความสะดวก
- ผู้พิพากษาต้องใช้เหตุผลหรือตีความกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม

• **รูคอร์ดฟ ฟอน เฮียร์ริง**

- วัตถุประสงค์ของกฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง หรือนำที่ของกฎหมายอยู่เพื่อการปกป้องผลประโยชน์ของสังคม
- “กฎหมาย” ย่อมมีจุดหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมและการใช้กฎหมาย (The application of laws) และการตีความกฎหมาย (The interpretation of laws) ต้องมุ่งไปสู่ “จุดหมาย” ของกฎหมาย
- “กฎหมาย” ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในผลประโยชน์ของสังคมหรือสร้างความสมดุลระหว่างประโยชน์ (Interests) ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ ประโยชน์ของปัจเจกชน – ประโยชน์ของรัฐ – และประโยชน์ของสังคม
- จุดหมายของ “กฎหมาย” มิได้มีขึ้นเพื่อปัจเจกชน แต่กฎหมายคุ้มครองประโยชน์ปัจเจกชน โดยมุ่งต่อประโยชน์ของสังคม “กฎหมาย” เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เพื่อตอบสนองจากงานด้านหนึ่งของสังคม
- กฎหมายเป็นเพียงกลไกหรือวิธีการ (means) ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (end) โดยกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม และกลไกของกฎหมายมีบทบาทในการสร้างความสมดุล หรือการจัดลำดับชั้นความสำคัญระหว่างประโยชน์ของเอกชนกับประโยชน์ของสังคม

• **ยูเซนเออร์ลิช (Eugen Ehrlich: 1862-1922)**

- เสนอทฤษฎีกฎหมายมีชีวิต (Living Law) โดยกฎหมายของรัฐออกจากกฎหมายของสังคม โดยเห็นว่าควรเอาพฤติกรรมในชีวิตประจำวันมาบัญญัติเป็นกฎหมายด้วย และนักกฎหมายควรมีความรู้ทางสังคมศาสตร์ด้านอื่นๆ ให้งานกว้างยิ่งขึ้น
- ทฤษฎีกฎหมายที่มีชีวิต (Living Law) - แบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ส่วน
 - ✧ (1) กฎหมายของรัฐ (State Law)
 - ✧ (2) Living Law - กฎหมายที่มีชีวิตอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม
- “กฎหมาย” มีความสัมพันธ์กับ “สังคม” - law and society ; การเขียนกฎหมาย ต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา
- “กฎหมาย” มีความสัมพันธ์กับ “สังคม” - law and society ; การเขียนกฎหมาย ต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา

• **ฟราน คอน จินี**

- การมองด้วยทฤษฎีเหนือกฎหมายเป็นความเข้าใจที่ผิด
- กฎหมายเกิดจากการใช้เหตุผลและดุลพินิจของผู้พิพากษา เช่น การลัดกระแสน้ำไฟฟ้า
- กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการอำนวยความสะดวก
- ผู้พิพากษาคือผู้ใช้เหตุผลหรือตีความกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม
- **สื่ออง ดิวกี**
 - ความสามัคคีในสังคม (Social Solidarity) คือ ทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนเพื่อจุดหมายแห่งความสามัคคีของสังคม
 - มนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยการทำงานที่อาศัยซึ่งกันและกัน จึงต้องมีเครื่องมือในการจัดระเบียบของสังคม บังคับให้มนุษย์ต้องปรับตัวเข้าหากันและปรองดองกัน
 - กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อรับใช้จุดหมายแห่งความสามัคคีของสังคม
 - - หลักความสามัคคีของสังคม กฎหมายจึงเป็นเรื่องของสังคมมิใช่เอกชนเพียงอย่างเดียว
 - กฎหมายก่อให้เกิดหน้าที่ มิใช่ก่อให้เกิดสิทธิแต่อย่างใด

โรสโค ปาวนด์ (Roscoe Pound) (1870-1964)

- แนวคิดวิศวกรรมทางสังคม (Social Engineering) คือ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือปรับผลประโยชน์ให้เกิดความสมดุลทั้งผลประโยชน์ของรัฐ ผลประโยชน์ของเอกชนและผลประโยชน์ของสังคม
- กฎหมายต้องมั่นคง แต่ต้องไม่หยุดนิ่ง (The law must be stable, but it must not stand still)
- กฎหมายคือ รูปแบบพิเศษมากของการควบคุมสังคมในสังคมการเมืองที่เจริญแล้ว โดยการใช้กำลังอย่างเป็นระบบระเบียบในสังคมดังกล่าว
- กฎหมายคือระบบหรือคำสั่งทางกฎหมาย (legal order) ที่ทำหน้าที่ดังนี้
 1. กฎของการตัดสินใจ (Rules of decision)
 2. กฎของแนวทางการดำเนินการ (Rules of or guides to conduct)
 3. พื้นฐานของความคาดการณ์ได้ของการกระทำของเจ้าหน้าที่ (Bases of prediction of official action)

- กฎหมายเป็นวิธีการไปสู่จุดหมายปลายทาง (law is a mean to an end)
- ซึ่งเป้าหมายปลายทางคือการควบคุมดูแลสังคม ดังนั้น กฎหมาย

- 1. เป็นการดูแลรักษาโดยสังคมที่เจริญทางการเมือง
- 2. สำหรับการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์และการสั่งพฤติกรรม
- 3. โดยกระบวนการทางศาลและกระบวนการทางปกครอง
- 4. การใช้ชื่อกรของ “employing a body of recognized or established percepts”
- 5. ใช้บังคับโดยกระบวนการทางเทคนิคที่มีอำนาจที่สอดคล้องกับข้อความคิดของผู้มีอำนาจ

- ความท้าทายของนักกฎหมายในศตวรรษที่ 19 คือ

- หลักสามประการ-ธรรมชาติของกฎหมาย (nature of law)
- การตีความประวัติศาสตร์กฎหมาย (interpretation of legal history) และ
- ความสัมพันธ์ของกฎหมายและศีลธรรม (relation of law and morals)

- ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม เป็น

- 1) ความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อกฎศีลธรรมในประวัติศาสตร์ประเพณีในเวลาและสถานที่หรือองค์การจัดตั้งของหลักการที่มาจากความคิดห้วงทางการเมืองแล้ว
- 2) แนวทางการตัดสินใจ
- 3) ความสัมพันธ์ของกระบวนการทางปกครองและกระบวนการทางศาลคือศีลธรรม

• ระบุบทบาทของคณาจารย์กับทฤษฎีผลประโชยน์ที่ท้าทายดังนี้

○ 1. จัดกลุ่มและสรุปรวมแรงกดดันของกลุ่มผลประโชยน์ทั้งหมดเพื่อให้ตระหนักรู้กัน

○ 2. กำหนดผลประโชยน์ที่ต้องตระหนักทราบและประกัน

○ 3. จำกัดกลุ่มผลประโชยน์ในการประกันผลประโชยน์ดังกล่าว

○ 4. กำหนดข้อจำกัดและหรือวิธีการในการจัดของกฎหมายเพื่อประกันผลประโชยน์ที่รับรู้ดังกล่าว

○ 5. ใช้หลักการประเมินมูลค่าของผลประโชยน์

• ทฤษฎีวิศวกรรมสังคม (Social Engineering Theory) คือ การพิจารณาว่ากฎหมายเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อกำหนดผลประโชยน์ต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุล เสมือนเป็นการก่อสร้างหรือกระทำการวิศวกรรมสังคม และผลของการพิจารณาบทบาทของกฎหมายเช่นนี้ ทำให้มีการสร้างหรือลดกฎหมายในลักษณะเข้าไปแทรกแซงการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจหรืออ่วงผลประโชยน์ต่างๆ ในสังคมให้มีความสมดุล หรือเป็นธรรมมากขึ้น

ปรัชญากฎหมายไทย

• อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ

○ สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เป็นสมมติเทพ

○ หลักธรรมในกฎหมาย

• การเกิดขึ้นของกฎหมาย

○ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ รับมาจากมอญ ส่วนมอบรับมาจากอินเดีย

○ สมเด็จพระปิตุลาธิราช ตั้งพระเจ้านาถมุนีราชเป็นผู้ตัดสินข้อพิพาทในหมู่บ้าน

○ มีทพองค์หนึ่งจัดในในโลกมนุษย์และเข้ารับราชการแทนบิดา

○ ต่อมาได้อภิเษกและมียศ 2 คน ชื่อ กัทรกนาร กับในสาร

○ กัทรกนารได้แต่งตั้งกัมภีร์ทางปกครองและอาชญากรรม และได้เทศน์ปรัราชการในแผ่นดินพระเจ้านาถมุนี

○ ในในสารก็ได้รับราชการ มีหน้าที่ตัดสินข้อพิพาท

○ เกิดคดีไร้แดง

• มโนสารแห่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ถวายพระเจ้าสมมุตราชที่ส่งอยู่ในทศพรราชธรรม

ด้านนิติปรัชญา

• หลักการคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

○ 1) อันหลักการแห่งการดำเนินคดีความอันเป็นสากล เปลี่ยนแปลงและละเมิดไม่ได้

○ 2) พระราชศาสตร์ อันเป็นการนำเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์กำหนดให้พระมหากษัตริย์นำมุลคดี 39 ประการมาเป็นหลักในการวินิจฉัยคดีต่างๆ

○ 3) พระราชนิติศาสตร์ หรือพระราชนิติคดี คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ตราขึ้นสำหรับการปกครองและบริหารราชการแผ่นดินตามความจำเป็นและเหมาะสมกับเทศบาลบ้านเมือง โบราณราชนิติ รวมถึงพระราชวินิจฉัยคดีความต่างๆ

• อำนาจของพระมหากษัตริย์

○ 1) หน้าที่ของพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นผู้ดำเนินการปกครองและรักษากฎหมาย

○ 2) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ตรากฎหมาย

○ 3) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้พิพากษาสูงสุดและทรงรับฎีกาจากประชาชน

95

หลักอินทภาษ

- **ตำนานเกิดหลักอินทภาษ**
 - เทวดาต้องการเสวยทิพย์มานชั้นดุสิต จึงได้เกิดในโลกมนุษย์เพื่อทำบำเพ็ญที่พิพากษาคดี
 - จูฬในครรภ์ของภรรยาอำมาตย์ผู้หนึ่ง เมื่อมีลาสิริวิมลก็ได้เป็นผู้พิพากษาแทน
 - การเสวย"ธรรมสิ่งใดเป็นปัดหัดคิดสินคดีการ" หรือหลักการซึ่งเป็นเสมือนบรรทัดในการตัดสินคดีความไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวทฎหมาย อันได้แก่พระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์เท่านั้น
 - พระอินทร์จึงประทานหลักอินทภาษ
 - ✦ **ฉันทาคติ** โทษาคติ ภยาคติ และ โมหาคติ
 - ✦ **ผู้ใดละเว้นจากอดิธรรมทั้งสี่ได้ จะมีศบบริวาร และมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นเปรียบดังพระจันทร์วันเพ็ญ**
 - ✦ **หากผู้ใดปฏิบัติตนไปนอกคอกจะทำให้ไม่มีทั้งยศ และบริวาร ครั้นสิ้นชีวิตลงก็ต้องไปอยู่ในอบอวมุมิ หาความสุขมิได้**
 - ผู้พิพากษาจำเป็นต้องหาหลักเกณฑ์อื่นที่นอกเหนือจากตัวทฎหมายเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการพิจารณาพิพากษาคดี ความสุจริต อุทิศธรรม เทียงธรรม อันแสดงถึงไม่ได้กำหนดความยุติธรรมคนกฎหมายเท่านั้น

ภูมิปัญญาของนิติปรัชญาไทย

- **เชรมิส ฟาน พลิด ชาวเนเธอร์แลนด์ “...ตัวทฎหมายเก่าแก่ของสยามนั้นดีมากและได้รับการยกย่องอย่างสูง แต่แทนที่พระเจ้ากรุงสยามจะได้ยึดถือหลักกฎหมายเหล่านี้ให้สมกับที่ได้รับการบัญญัติขึ้นมาเพื่อเชิดชูพระเกียรติยศและพระนาม มีกฎหมายเพียงไม่กี่พระโยยการที่บังคับใช้กัน ด้วยการที่ทรงใช้พระราชอาญาสิทธิที่ล่วงล้ำกฎหมาย พระเจ้ากรุงสยามจึงมีพระราชอำนาจเด็ดขาด พระโยยการต่างๆ จึงถูกปรับให้เข้ากับพระราชประสงค์ ถูกเปลี่ยนแปลงและแก้ไขให้วิปลาดไปตามผลประโยชน์และความพึงพอใจของพระองค์ ความร้อฉลและความโลกที่คิดเป็นนิสัยของขุนนาง ทำให้การตัดสินคดีแพ่งและคดีอาญาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งผู้มีอำนาจและผู้มีกึ่งสามารถชนะคดีโดยการใช้อิสินจ้างสินบนและวิธีการสกปรกอื่นๆ โดยพวกที่ยากจนเท่านั้นที่เป็นฝ่ายทพทุกขทรมาน ทั้งที่มีกฎหมายที่ดีเยี่ยมอยู่แล้ว รวมทั้งสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมในทุกๆ คดีก็ตาม...”**

นิโคลัส แร้วแอส ชาวฝรั่งเศส...ถ้าความเชื่อศัคย์ของสุภาคระลาการมันคงเท่ากับภูมิปัญญาด้านกฎหมายที่บัญญัติขึ้นไว้ในประเทศสยาม คงไม่มีประเทศอื่นใดในโลกตะวันออก(Indies) ที่มีวัฒนธรรมสูงกว่าสยามไปได้ แต่ความโลกอย่างไม่มีขอบเขตซึ่งเป็นความชั่วร้ายที่สำคัญเหนืออื่นใดในประเทศนี้ ทำให้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพราะว่า แทนจะไม่มีผู้พิพากษาระลาการคนใดที่รับผิดชอบคดีแพ่งส่วนๆ พันจากความเสียผู้เสียคนเพราะตัดสินคดีด้วยฉันทาคติ หรือรับอาμισสินจ้างซึ่งได้มาจากทุกคดี โดยไม่มีความละอาย ถูความข้างโคที่อยูในฐานะจะให้สินบนได้มากกว่าก็มักจะเป็นฝ่ายที่ผู้พิพากษาระลาการอินดีที่จะเข้าข้างด้วย และผลคือ ถูความผู้ให้สินบนจะชนะคดีไม่ช้าก็เร็ว ยกเว้นเสียแต่ว่าคดีของเขาจะฟังไม่ขึ้นเสียจริงๆ ผู้พิพากษาจะระมัดระวังตัวมากขึ้นในการตัดสินคดีอาญา เนื่องจากชาวสยามมีนิสัยอ่อนโยน และไม่ชอบการเสียเลือดเสียเนื้อ ฉะนั้นจึงไม่ค่อยตัดสินให้ผู้บริสุทธิ์เสียเลือดเสียเนื้อ...

ด้านกฎหมาย

- “...กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่เป็นจริงอาจขัดกัน และในกฎหมายก็มีช่องโหว่มีไข่น้อย เพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครองอย่างโดยอาศัยหลักการของต่างประเทศ โดยมีคำอ้างถึงความจำเป็นอยู่ของประชาชนว่าที่ใดควรเป็นอย่างไร ร้ายกว่านั้นก็ไม่คำนึงถึงการปกครองของทางราชการบางทีไปไม่ถึงประชาชนด้วยซ้ำ จึงทำให้ประชาชนต้องตั้งกฎหมายของตนเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าแล้ว เป็นแค่มีบางสิ่งบางอย่างขัดกับกฎหมายของบ้านเมือง...”
- “...กฎหมายที่นำมาใช้ปัจจุบันเป็นหลักกฎหมายที่ได้มาจากต่างประเทศ จึงต้องให้ความรู้แก่ประชาชนในวิธีที่เรียกได้ว่าใช้กฎหมายให้ถูกต้องเพื่อคุ้มครองผู้ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบและเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ที่ปฏิบัติในทางที่ผิดได้ทำให้เสียครื่องแก่ส่วนรวม ...”

ด้านสายยุติธรรม

- “...ศาลเป็นสถาบันอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในบรรดาประเทศประชาธิปไตย ผู้พิพากษาทุกท่านคงจะได้ระลึกถึงความสำคัญในหน้าที่ ที่จะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นอย่างดีที่สุดแล้ว และในเวลาเดียวกันก็เป็นที่หวังว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานของศาล จะได้ช่วยกันส่งเสริมให้ผู้พิพากษาได้มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้มีหลักประกัน และได้รับความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพ โดยความยุติธรรมทั่วหน้ากัน...”
- “...ผู้ที่มีหน้าที่ในทางกฎหมายจะช่วยเหลือประชาชนได้ เพราะกฎหมายนี้มีไว้สำหรับให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อย ทุกสิ่งทุกอย่างจึงต้องมีกฎเกณฑ์ ถ้าประชาชนคือบุคคลที่ประกอบชาตินี้ มีความรู้พอในกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้วางเอาไว้ได้ ก็จะทำให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีความสงบความดีความชอบ...”

ด้านเสรีภาพ

- “...ทุกวันนี้คนทั่วไปนิยมยินดีอย่างมาก ในความคิดและการกระทำโดยอิสระเสรีเด็กก็ได้รับการส่งเสริม และสั่งสอนให้ทำให้อิสระอย่างอิสระ การมีเสรีภาพนั้นเป็นของดีอย่างยิ่งแต่เมื่อจำเป็นต้องใช้จำเป็นจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และความรับผิดชอบมิให้ล่วงละเมิดเสรีภาพของผู้อื่นที่เขาที่มีอยู่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ให้กระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพและความเป็นปกติสุขของส่วนรวมด้วย มิฉะนั้นจะทำให้มีความยุ่งยากจะทำให้สังคมและชาติประเทศต้องแตกสลาย โดยสิ้นเชิง...”

กฎหมายกับความยุติธรรม

- “...กฎหมายทั้งปวงนั้น เรามิบัญญัติขึ้นเพื่อให้เป็นปัจจัยสำหรับรักษาความยุติธรรม กล่าวโดยสรุปคือ ให้เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติปฏิบัติของมหาชนสถานหนึ่ง กับใช้เป็นแม่บทในการพิจารณาตัดสินความประพฤติปฏิบัติอื่นๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงอีกสถานหนึ่ง... โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ควรจะถือว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมายและอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษารรคดีใดๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ดูจะไม่เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมายและได้ผลที่ควรจะได้...”
- “...กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกต้องเพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม หากใช้ปัจจัยสำคัญสิ่งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้น จะอาศัยความถูกต้องกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ การอำนวยความยุติธรรม จึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมาย คือท่านทั้งหลาย เป็นปัจจัยสำคัญด้วยเท่ากันกับตัวกฎหมายในการที่ท่านจะได้กระทำหน้าที่ ที่สามารถอำนวยความยุติธรรมไทยให้แก่ประชาชนได้ต่อไป...”

ปรัชญากฎหมายพระมหากษัตริย์ไทย

- พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุขและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน
- สมเด็จฯ ไข่มุก เป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก
- สมเด็จฯ อยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรมและเป็นผู้พิพากษาสูงสุดเพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าชีวิต
- สมเด็จฯ รณโกสินทร์
 - พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงชำระกฎหมายเป็นที่มากฎหมายตราสามดวง
 - พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จัดตั้ง กลองวิชัยอักษร
 - พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เสด็จทอดพระเนตรเป็นธรรม เช่น คลีอานเลงเมือน อ่าเลงขึ้น
 - สมเด็จฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตั้งกระทรวงยุติธรรม ปฏิรูประบบศาลและกฎหมาย
 - พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ กฎหมายกับความยุติธรรม
 - พระองค์เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธราชกุมาร รัชกาลที่ 7 พระบิดาแห่งกฎหมายไทย
 - พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชเดช สมัยรัชกาลที่ 8 มีลัทธิปรัชญาที่เน้นเกี่ยวกับสังคมไทย

ปรัชญาด้านกฎหมาย

- “...ผู้มีหน้าที่ในทางกฎหมายมีอาชีพในทางกฎหมายต้องพยายามที่จะหาความรู้ในทางอื่นๆ ที่ไม่ใช่ในทางกฎหมายด้วยกัน เพื่อที่จะให้อรรถาธิบายที่ตนเลือกได้ผลมากที่สุด”
- “...กฎหมายนี้มีช่องโหว่เสมอ ถ้าใช้ช่องโหว่ในกฎหมายเพื่อสร้างสรรค์ก็เป็นการป้องกันมิให้ใช้ช่องโหว่ของกฎหมายในทางทุจริต...”
- “... ถ้าได้ตั้งกฎหมายและเป็นกฎหมายที่ปฏิบัติได้บ้านเมืองก็จะเป็นอย่างที่เรารู้ว่ามีชื่อเสียง...”
- “... การนำบทบัญญัติที่ปฏิบัติไม่ได้ตามสภาพที่เป็นจริงของชีวิตมาบังคับใช้เป็นต้นเหตุแห่งความเดือดร้อน แลกแลกในชาติและประชาชน...”
- “กฎหมายย่อมเป็นลายลักษณ์อักษรและดีความได้ การดีความนี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ
- “...บ้านเมืองหรือสังคมใหญ่ขึ้นย่อมจะต้องมีผลประโยชน์ที่ขัดกัน ระหว่างการและตัวบทกฎหมายให้สามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ ก็จะเป็นการทำให้บ้านเมืองมีความมั่นคงได้...”
- “กฎหมายมิได้สำหรับให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมิได้สำหรับบังคับประชาชน”

- การใช้กฎหมายบังคับคดีต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้วิจารณญาณอันถูกต้องของนักกฎหมายควบคู่ไปด้วยทุกกรณีจึงจะสามารถรักษาความยุติธรรมได้
- “...กฎหมายนั้นมิได้สำหรับเพื่อป้องกันมิให้ทำผิด แต่ถ้ากฎหมายนั้นก็ต้องการสรรค์สร้าง ก็มีทางที่จะยอมอยู่เสมอ ย่อมได้โดยไม่ผิดกฎหมาย กฎหมายนี้มีช่องโหว่เสมอ ถ้าเราถือโอกาสในการมีช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อการทุจริตนั้นเป็นสิ่งที่เลวทราม และทำให้มันนำไปสู่ความหายนะ แต่ถ้าใช้ช่องโหว่ในกฎหมายเพื่อสร้างสรรคเป็นการดูช่องว่างในกฎหมายนั่นเองแล้ว ก็เป็นการป้องกันมิให้ใช้ช่องโหว่ของกฎหมายในทางทุจริตด้วยซ้ำ...”
- “... จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใชกฎหมายจะต้องระมัดระวังในความรับผิดชอบของตนเองอยู่ตลอดเวลา ในอันที่จะใช้กฎหมายเพื่อธำรงรักษาและผลุงความยุติธรรม...”
- “... โดยที่กฎหมายที่มีอยู่ทุกคนก็ทราบดีว่าเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นมา ดังนั้นผู้พิพากษาที่หึงงมีดุลพินิจเหมาะสม คือมีความฉลาดมีความรู้อะไรที่ถูกที่ควร ก็จะได้ตัดสินได้ถูกต้องและเป็นประโยชน์
- “... กฎหมายมิได้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมืองมิใช่ว่ากฎหมายมิได้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นแค่การกลายเป็นสิ่งที่บุคคลหนึ่งน้อยจะต้องบังคับกับบุคคลหนึ่งมาก ในทางตรงกันข้ามกฎหมายมิได้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสงบ...”

ปรัชญาด้านศาลและผู้พิพากษา

- “...ผู้พิพากษาได้มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้มีหลักประกัน และได้ได้รับความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพ โดยความยุติธรรมทั่วหน้ากัน...”
- ผู้พิพากษานั้นเป็นบุคคลที่ประชาชนจะมองเป็นสิ่งที่ทั้งในโรงศาลทั้งนอกโรงศาล
- “...หน้าที่สำคัญของผู้พิพากษาก็คือการประกาศความยุติธรรมโดยไม่เกรงกลัวอะไรทั้งสิ้น...”
- “...ฝ่ายตุลาการนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการปกครองประเทศชาติ ในระบอบประชาธิปไตย หรือจะในระบอบใดที่เห็นความสำคัญของความผาสุกของประชาชน...”
- “... ท่านที่เป็นผู้พิพากษาจึงเป็นบุคคลที่จะต้องทำงานด้วยความรู้ในวิชา ทั้งในความรู้ในความยุติธรรมที่อยู่ในใจ คือเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ หมายความว่าผู้ที่เป็นผู้พิพากษาจะต้องใช้หลักวิชาและสามัญสำนึกอย่างมาก ทั้งหมคนก็จะต้องประกอบด้วยความสุจริต คือสุจริตใจ เพราะว่ามันมีสิ่งที่ดีในทางอภิปส หรือในทางความคิดที่ไม่ตรง อันเรียกว่าอคติ...”

- “...ในการปฏิบัตินี้จะมีความเที่ยงตรง และปราศจากอคติ...”
- “... เครื่องมือคู่ของโหว่นั้นจะใช้อคติไม่ได้ ต้องใช้ธรรมและความคิดสร้างสรรค์...”
- “... อคติ นั้นเป็นสิ่งที่หรือเป็นทางที่ไม่ควรไปคือทางที่ไม่ถูก...”
- “...การลงโทษนั้นไม่ได้หมายความว่าไม่ให้ความยุติธรรม เป็นการให้ความยุติธรรมกับผู้ที่ไม่ดี...”
- “...ยุติธรรมนี้ก็หมายความว่า ธรรมะ คือสิ่งที่ถูกต้อง และยุติก็ยุติ... ถ้าเห็นได้อะไรที่เป็นธรรมและปฏิบัติตามนั้น ก็ทำให้ประเทศนั้นมี ความสงบ...”

ปรัชญากฎหมายกับความยุติธรรม

- “...กฎหมายทั้งปวงนั้น เราบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นปัจจัยสำหรับการรักษาความยุติธรรม โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าวจึงไม่ควรจะถือว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมายและอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษารอรรถคดีใดๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ลูจะ ไม่เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมายและได้ผลที่ควรจะได้...”
- “...กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการกำหนดความถูกต้องเพื่อใช้เป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม หากปัจจัยสำคัญเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ดังนี้ นั้น จะอาศัยตัวกฎหมายกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ การอำนวยความยุติธรรม จึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมาย คือท่านทั้งหลาย เป็นปัจจัยสำคัญด้วยทำกันกับตัวกฎหมายในการที่ท่านจะได้กระทำหน้าที่ ที่สามารถอำนวยทุกข์ร้อนโทษให้แก่ประชาชน ได้ต่อไป...”
- “...กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม ผู้ใดก็ตามแม้ไม่รู้กฎหมาย แต่สามารถปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้ว ควรจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามคนที่รู้กฎหมายแต่ใช้กฎหมายไปในทางทุจริต ควรจะต้องถือว่าทุจริตและกฎหมายไม่คุ้มครองจนเกินไป เพราะฉะนั้นจึงไม่สมควรจะถือว่าการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินมีวงกว้างอยู่เพียงแคขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย

- “... กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องหมายถึงการรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มิได้มีวงแคบอยู่เพียงแคขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย...”
- “...ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่กว้างว่า ยุติธรรมก็หมายความว่าต้องให้ยุติสักครั้งในทางธรรมะหมายความว่าสิ่งที่ดีจริงที่เป็นจริง แต่ว่าหากความจริงนี้ยาก จึงต้องมีกายุติธรรม...”
- ปรัชญากฎหมายกับความยุติธรรมตรงกับแนวพระราชดำริที่ว่าในกรณีที่กฎหมายขัดต่อความยุติธรรม ต้องถือตามความยุติธรรมเป็นสำคัญนั้น เป็นเจตนารมณ์ที่ตรงสามัญสำนึกเป็นอย่างดี โดยมีหลักกฎหมายสากลสนับสนุนอยู่คือ หลักกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) และมีสุภาษิตกฎหมายโรมันบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ผู้ที่พิพากษาที่ดี่อมวินิจฉัยคดีตามหลักแห่งความยุติธรรมและความถูกต้องและถือความยุติธรรมสำคัญกว่ากฎหมาย” (A good judge decides according to justice and right and prefers equity to strict law)

กฎหมายกับความยุติธรรม

- 1)กฎหมายต้องประกอบด้วยหลักธรรมที่ถูกสังคมสิ่งที่เป็นจริงจึงจะมีการยุติธรรมคือสิ่งที่ถูกต้อง และยุติที่ยุติ
- 2)กฎหมายเป็นเครื่องมือในการอำนวยความยุติธรรม ควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมายและอยู่เหนือกฎหมาย การรักษาความยุติธรรมจึงไม่ควรพิจารณาเฉพาะขอบเขตของนักกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึง ศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย
- 3) การปฏิบัติหน้าที่ของนักกฎหมายต้องปราศจากอคติ พร้อมทั้งต้องรักษาอุดมคติ จรรยา ความสุจริต และในธรรมของนักกฎหมายไว้โดยรอบคอบเคร่งครัด เสมอด้วยรักษาชีวิตของตนเอง
- 4)การอำนวยความยุติธรรมประกอบด้วยตัวบทกฎหมายที่ดี กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่ดี อันเป็นการขึ้นขึ้นถึงหลักการหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของกฎหมาย

ปรัชญากฎหมายกับการบังคับใช้กฎหมาย

- “...กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่เป็นจริงอาจขัดแย้งกันในกฎหมายก็มีช่องโหว่ไม่น้อยเพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครองอย่างใดอย่างหนึ่งหลักการของต่างประเทศ โดยมีได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าที่ใดควรเป็นอย่างใด...”
- “...หลักที่ว่าทุกคนต้องทราบถึงกฎหมายและต้องทำตามกฎหมายนั้นรู้สึกรู้สีกว่าบางครั้งก็ใช้ไม่ได้เพราะว่ากฎหมายไม่ถึงประชาชน ต้องนึกบ้างว่าเป็นความคิดทางราชการ ที่ไม่สามารถจะนำกฎหมายไปให้ถึงประชาชน...”
- “...หลักวิชานิติศาสตร์ของเราเป็นหลักวิชาที่เราได้ศึกษามาจากต่างประเทศเป็นส่วนมาก แต่ก็เป็นการศึกษาจากตำราที่เอาหลักวิชาโดยแท้โดยตรงมาประกอบกับปฏิบัติในประเทศของเรา เพราะว่าสถานการณ์ไม่เหมือนกับต่างประเทศ โดยเฉพาะทางประวัติศาสตร์และทางปกครองที่มีมา...”
- “... ทหารราชการบุกรุกบุคคลไม่ใช้บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง...”
- หลัก The King can do no wrong

ปรัชญากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

- 1) กฎหมายนั้นเป็นเพียงเครื่องมือเสาะแสวงหาความยุติธรรม
- 2) นักกฎหมายจึงต้องมีเจตนอันสุจริตปราศจากอคติ
- 3) การใช้กฎหมายที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง
- 4) นักกฎหมายต้องประพฤติตนให้อยู่ในความถูกต้องเที่ยงธรรมซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงเหตุและผลความเป็นจริง
- 5) กฎหมายจะคงความศักดิ์สิทธิ์และมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ได้ จึงขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้ใช้กฎหมายเป็นสำคัญผู้ใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงความ เป็นธรรมก่อนกฎหมาย

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับกฎหมาย

- “...ถ้าเราจะปกครองหรือช่วยให้บ้านเมืองมีความสงบสุข เรียบร้อย เราจะต้องปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน ต้องอยู่ด้วยความระมัดระวัง ไม่กดขี่ซึ่งกันและกัน...”
- “...หลักที่ว่าทุกคนต้องทราบถึงกฎหมายและต้องทำตามกฎหมายนั้นรู้สึกรู้สีกว่าบางครั้งก็ใช้ไม่ได้ เพราะกฎหมายไม่ถึงประชาชน ต้องนึกบ้างว่าเป็นความคิดทางราชการ ที่ไม่สามารถจะนำกฎหมายไปให้ถึงประชาชน...”
- “...กฎหมายทั้งปวง จะธำรงความยุติธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรง มีความศักดิ์สิทธิ์ และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมหรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ หากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และ เจตนารมณ์ หรือด้วยเจตนาไม่สุจริตต่างๆ กฎหมายที่เสื่อม ความศักดิ์สิทธิ์และกลายเป็นภัยต่อประชาชน...”

- “...การรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน ไม่ควรจะถือเพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย...”
- “...กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแค่เพียงทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม ผู้ใดก็ตามแม้ไม่รู้กฎหมายแต่ถ้าประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้วควรจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามคนที่รู้กฎหมายแต่ใช้กฎหมายไปในทางทุจริตควรถือว่าทุจริต...”
- “...กฎหมายนี้มีข้อให้ข้อเสมอ ถ้าเราถือโอกาสในการมีข้อให้ข้อของกฎหมายเพื่อการทุจริตนั้นเป็นสิ่งที่เลวทราม และทำให้นำไปสู่ความหายนะแต่ถ้าใช้ข้อให้ข้อในกฎหมายเพื่อสร้างสรรค์ ก็เป็นการป้องกันมิให้ข้อให้ข้อของกฎหมายในทางทุจริต...”

- “...กฎหมายนั้น โดยหลักการแล้วจะต้องบัญญัติขึ้น ใช้เป็นอย่างเดียวกันและเสมอกันหมดสำหรับคนทั้งประเทศ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายที่จะต้องระงับความขัดแย้งของคนเองผู้ตลอดเวลา ในอันที่จะใช้กฎหมายเพื่อธำรงรักษาและผดุงความยุติธรรม...”
- “...กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแค่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อรักษาตัวของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน ก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยาตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย...”
- “...สิ่งที่มีกฎหมายที่เรียกว่าเป็นกฎหมาย บุคคลนั้นก็คืออาศัยกฎหมายที่ถูกตั้งจึงจะมีความสุขได้ ถ้าไม่มีกฎหมายที่ถูกตั้ง ทำให้อยู่กันไม่มีความสุข เพราะจะมีการเบียดเบียนกันบ้าง มีการเข้าใจผิดกันบ้าง ฉะนั้น จึงต้องมีกฎหมายที่ออกมาเพื่อความสะดวกสบาย...”

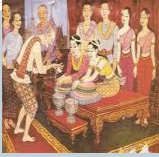
- “....ในฐานะทนายความผู้เป็นนักกฎหมายสาขาหนึ่ง ไม่พียงแต่ต้องการแสดงความคิดเห็นและในการเผยแพร่ความรู้ในกฎหมายให้ป็นประโยชน์ต่อประชาชน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้กฎหมายอย่างแท้จริง หากสิ่งใดที่ดำเนินอยู่ในสังคมทุกวันนี้เป็นไปโดยไม่ถูกต้องด้วยความยุติธรรมแล้วนักกฎหมายที่ดีไม่พียงแต่เสียความรู้สึกแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ได้ช่วยเหลือเหตุผลเพื่อความถูกต้องและเพื่อความ เป็นธรรมของบ้านเมือง หากนักกฎหมาย สามารถกระทำได้นั้นแล้ว ย่อมเป็นกำลังส่วนหนึ่งที่ทำให้บ้านเมืองเจริญไปได้...”
- “...กฎหมายมิใช่สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมิใช่สำหรับบังคับประชาชน ถ้ากฎหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นแค่การ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหนึ่งจะต้องบังคับกับบุคคลหนึ่งมาก ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมิใช่สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสะดวก...”

- “เราจะต้องระวังอย่างคิดเอากฎหมายไปปนกับความคิดความชั่วๆ ความทุจริต กฎหมายเป็นคำสั่งที่เป็นแบบที่เราจะต้องประพฤติตาม แต่กฎหมายนั้นบางทีจะชั่วได้ ถ้าไม่ทุจริตก็ได้ ความคิดว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรเป็นทุจริต อะไรไม่ทุจริต มีบ่อเกิดที่จะเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่นศาสนา แต่กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้แห่งเดียว คือ จากผู้ปกครองแผ่นดิน ถ้าที่ผู้ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น”(พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์)

กฎหมายกับจารีตประเพณี

- กฎหมาย คือ ระเบียบกำหนดข้อบังคับอันเป็นกฎควบคุมความประพฤติของมนุษย์และมีสภาพบังคับเด็ดขาด
- กฎหมายกับจารีตประเพณีมีส่วนที่คล้ายกัน เนื่องจากเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์
- นักสังคมวิทยาจำแนกความแตกต่างระหว่างกฎหมายกับจารีตประเพณีไว้ดังต่อไปนี้
 - 1. กฎหมายกำหนดระดับต่างๆ ของการกระทำความผิด และกำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดนั้นตามระดับความผิดน้อยถึงมากผิดมากก็โทษมาก แต่จารีตประเพณีเป็นเรื่องของความผิดที่วัดกันไม่ได้ของสังคมมากกว่า
 - 2. การลงโทษผู้กระทำความผิดเมื่อจกรอคือเป็นธุระจัดการอย่างเป็นกิจจะลักษณะ แต่สำหรับจารีตประเพณีแล้ว ไม่มีองค์การรับผิดชอบเช่นว่าโดยเฉพาะและมีบทลงโทษของสังคมเอง เช่น การประณาม การเลือกคบค้าสมาคมด้วย ฯลฯ
 - 3. จารีตประเพณีมีความเป็นยาวนานและเปลี่ยนแปลงยาก ในขณะที่กฎหมายเมื่อมีความเป็นมาช้านานแต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ทันที
 - 4. จารีตบางอย่างถูกละเลยโดยคนในสังคม กฎหมายจึงมีประโชชน์กว่าเพราะมีอำนาจบังคับใช้แก่ทุกคนเป็นการทั่วไปอย่างไม่มีข้อยกเว้น
 - 5. จารีตประเพณีบางทีก็ไม่มีเจตนาทำให้เกิดปัญหาได้ ขณะที่กฎหมายมีความแน่นอนกว่า

จารีตประเพณี

กฎหมายกับความยุติธรรม

- ความยุติธรรมเป็นเรื่องที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีก โดยนักปราชญ์สำคัญที่ให้นิยามของกม. คือ Aristotle ซึ่งกล่าวว่า กม. เป็นเรื่องของเหตุผล และเมื่อ กม. ไม่เป็นธรรม ก็สามารถใช้อำนาจความยุติธรรม (Equity) มาปรับใช้ให้เกิดความเป็นธรรมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อันเป็นแนวคิดที่สำคัญของสำนักธรรมนิยม
- อย่างไรก็ตาม โดยที่ "ความยุติธรรม" เป็นเรื่องของนามธรรม จึงมีกระบวนการกลายตัวของความยุติธรรม (Concretization of Idea of Justice) จากความยุติธรรมทั่วไปซึ่งมีความเป็นนามธรรมปรากฏให้เห็นเป็นความยุติธรรมเฉพาะกรณีจึงมีความเป็นรูปธรรม ทั้งนี้โดยมีการใช้วิธีการหา Authority ซึ่งแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมาย แต่หากไม่สามารถหา Authority ได้ก็ใช้วิธีการ Analogy
- "เราจะต้องระวังอย่างใดจากกฎหมายไปบนกับความความชั่วจากความยุติธรรมกฎหมายเป็นสิ่งที่ที่เป็นแบบที่เราจะต้องประพฤติตาม แต่กฎหมายนั้นบางทีก็จะชั่วได้ ฉะนั้นความยุติธรรมก็ได้ความคิดว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรเป็นความยุติธรรม อะไรไม่ยุติธรรม มันก็เกิดที่จะเกิดขึ้นหลายแห่งเช่นศาสนา แต่กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้เพียงตัวเดียว คือ จากผู้ปกครองแผ่นดิน ผู้ที่ผู้ปกครองเห็นด้วยอนุญาตเท่านั้น (พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ)

วิวัฒนาการกฎหมายและความยุติธรรม

- เพลโต**
 - กฎหมาย - กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่สนองความต้องการของมนุษย์ แต่มนุษย์มีแนวโน้มการใช้อำนาจในทางที่ผิด
 - ความยุติธรรม - การให้ในส่วนที่เขาคควรจะได้
 - ดังนั้น Plato จึงเขียนหนังสือสำคัญ 2 เล่ม คือ
 - The Republic - แบ่งมนุษย์เป็น 3 ประเภทตามคุณธรรม โดยบรรพบุรุษที่สำคัญ คือ
 - ให้คนดีปกครองคนไม่ดี (Philosophy king)
 - The law - เนื่องจาก Philosophy king มิได้ยาก จึงต้องนำหลักเหตุผลมาบัญญัติเป็นกฎหมายให้ชัดเจน
 - สรุปข้อคิดที่สำคัญของ Plato ที่มีผลมาถึงกฎหมายปัจจุบัน คือ ความยุติธรรม เป็นเรื่องของคนที่ในส่วนที่ควรจะได้ กับปกครองโดยหลักกฎหมายเป็นใหญ่ (Rule of Law)

อริสโตเติล

- กฎหมาย** - มนุษย์เป็นสัตว์สังคม โดยที่ Aristotle มองมนุษย์เป็น 2 ประเภท คือ
- Part of Nature และ Master of Nature จึงแบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่
- กฎหมายธรรมชาติ - เป็นสากล นิรันดร์ ไม่ขึ้นกับการยอมรับไม่ยอมรับของใคร
- กฎหมายที่มนุษย์กำหนด - มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของสังคม ปรับแปรตามเวลา
- ความยุติธรรม** เป็นเรื่องของคนที่ในส่วนที่ควรจะได้
- การปกครองโดยหลักกฎหมายเป็นใหญ่ (Rule of Law)
- ความยุติธรรม** แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่
 - ความยุติธรรมทั่วไป แบ่งออกเป็น ความยุติธรรมตามธรรมชาติ - เป็นสากล ไม่ขึ้นกับการยอมรับของมนุษย์ ความยุติธรรมที่มนุษย์บัญญัติ - มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในตัวเอง
- ความยุติธรรมเฉพาะเจาะจง** แบ่งออกเป็นความยุติธรรมในการแข่งขันกัน - เป็นคสพ. ในทางมหาชน/ สิทธิต่างๆ โดยให้แต่ละคนเหมาะสมกับคุณภาพ กับความยุติธรรมในการแข่งขันกันเฉพาะ - เป็นคสพ. ในทางเอกชน ไม่ดำเนินด้วยเหตุสมมติ เช่น การค้าขาย ละเมิด

“ไม่มีความเลวร้ายใด
ที่จะยิ่งไปกว่าความเลวร้าย
ที่ได้กระทำโดยอาศัย
อำนาจตามกฎหมาย
หรือในนามของกระบวนการยุติธรรม”

"There is no cruelty/hypocrisy/lie that which is perpetrated under the shield of law and in the name of justice"
- มอนเตสกีเยอ (Montesquieu, 1689-1755)

“เมื่อความอยุติธรรม
กลายเป็นกฎหมาย
การลุกขึ้นต่อต้าน
ก็เป็นหน้าที่”

"When injustice becomes law, resistance becomes duty."
- โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson)

ตราสัญลักษณ์แห่งความยุติธรรม

- "ตราชั่งนี้ดูเที่ยง ปมีเอียงจริงไหมเพื่อ
ชาวซ้ายเท่ากันหรือ ถาจะหย่อนอยู่ข้างไหน
เพ่งดูตราชั่งตั้ง ข้านี้ยังมีแน่ใจ
ที่เที่ยงนั้นเพื่องใด ที่ว่าไม่แคล้วกัน

ตราชั่งถูกกฎหมาย
สังคมมีปัญขึ้น
แต่นี้เพื่อใครหรือ
ยิ่งตรงยิ่งหัวหมุน

ตราขึ้นไว้เพื่อสุขสันต์
เพราะกฎข้อบังคับจน
มวลชนถาเพื่อนชุน
จนสุดท้ายจะกล่าวชาน

• ถิ่นนี้ยัง พลจันทร(นาต)

สิทธิ กับกรรมสิทธิ

ใครจะอาจซื้อขายฟิโนมาสมุทร

แสนวิญญูโลกนี้ที่พระเจ้าสร้าง

สุดท้ายกายวิภาคจะจากราง

ไว้ระหว่างห้านและฟ้าค่อนกัน

เรามีใจเจ้าของฟ้าและอากาศ

โลกธาตุทั้งอันทั้งสรวงสวรรค์

มนุษย์มิได้มีมิตะวันจันทร์

แม่เมตตาพายนันสักทูลี

แย่งแผ่นดินอันคิดคิดแต่ไร

เพราะกิลสบ้าเหตุโหดสิงซากผี

ลืมไปว่าคุณธรรมความดี

เสียศรีสวัสดิ์ค่าแพ้วญาน

สภาวะสรรพสิ่งทุกส่วนโลกนี้

ควรที่สำนึกค่าทิพย์วิเศษวิศาล

อนุรักษ์ดินน้ำฟ้าไว้ตลอดกาล

เพื่อเหนือทิพย์สถานวิมานแก้วไกรวัล

○ อังคาร กัลยาณพงศ์

ความยุติธรรมคืออะไร ?

• “ผู้ใดมีอำนาจาสนา

ธรรมดาหาอะไรก็ทำได้

กำหนดคือยุติธรรมจงจำไว้

ใครหมักใหญ่ได้เปรียบเรียบเทียบเกลอ

ใครหมักย่อมต้องต่อมกายาขอบ

ต้องคอยหมอบคอยกราบราบเทียวนอ

คอยระแวงเขย่งอยู่ละเออ

มิได้กล้าเขย่งขึ้นดังคิง

มีอำนาจาสนาจากาสิทธิ

พูดสิ่งใดไม่ผิดเพราะฤทธิ์ขลัง

ถึงพูดผิดกำหนดชดลงปิง

กลายเป็นพูดถูกจึงไปทั้งเพ

กำหนดเล็กถูกเด็กก็เถียงได้

จะส่งเสียงเถียงไปไม่ไหวเหว

ต้องขออิมหมัดใดไว้ไว้เบ้

เดินไอ้อ่างปิงให้ถึงคิ

• พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ ๓

กฎหมายกับความยุติธรรม

1. ความยุติธรรม

○ - ความเสมอภาค

○ - ข้อห้ามเรื่องอำนาจ

○ - ลักษณะทั่วไปของกฎหมาย

2. ความยุติธรรมในสังคม

○ - ผลประโยชน์

○ - ความต้องการ

○ - ความคาดหวัง

3. ความยุติธรรมในด้านสิทธิ

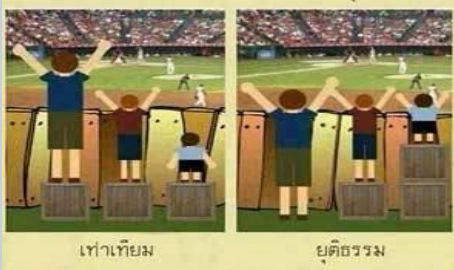
○ - มีหลักประกันสิทธิ

○ - ป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ

109

ความยุติธรรม/ความเท่าเทียม

ความเท่าเทียมไม่ได้หมายความว่ายุติธรรม

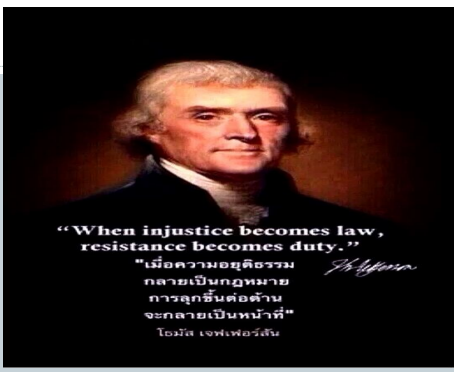
เท่าเทียม ยุติธรรม

สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ

"คนที่ปฏิเสธเสรีภาพ
ของคนอื่น ย่อมไม่คู่ควร
กับการมีเสรีภาพ
ของตนเอง"

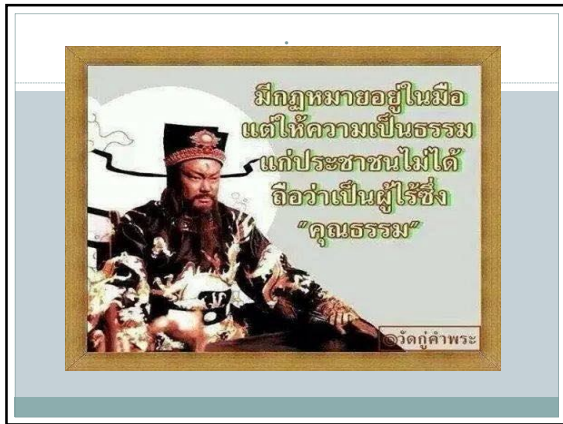
เอเบรฮัม ลิงคอล์น
ประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนที่ 16

"When injustice becomes law,
resistance becomes duty."

"เมื่อความอยุติธรรม
กลายเป็นกฎหมาย
การลุกขึ้นต่อต้าน
จะกลายเป็นหน้าที่"

โทมัส เจฟเฟอร์สัน

การตีความกฎหมาย

เหตุที่ต้องมีการตีความ : เพื่อทราบความหมายแท้จริงของกฎหมายในกรณี
ที่กฎหมายใช้ถ้อยคำที่มีความหมายได้หลายทาง ไม่ชัดเจน หรือกำกวม
โดยกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายไว้ว่า “ต้องใช้ใน
บรรดากรณีที่ต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือ
ตามความมุ่งหมายของของบทบัญญัตินั้นๆ”(ม.4)
ดังนั้น การตีความหมายจึงต้องพิจารณาจากตัวอักษรและเจตนารมณ์
ของบทบัญญัตินั้นๆ ไปพร้อมๆ กัน มิฉะนั้นอาจเกิดผลไม่ถูกต้องได้

การตีความตามตัวอักษร

การตีความตามตัวอักษร คือ การห้ยังทราบความหมายของตัวอักษรตามที่ปรากฏ
หรือตามที่เข้าใจในวงการแยกออกเป็น

- 1. ภาษาธรรมดา** ย่อมมีความหมายธรรมดา เช่น คำว่า “คนใช้และคนงาน”ตาม
ป.พ.พ.มาตรา 253(4) และ 257 ต้องถือตามความรู้สึกรู้สีกของประชาชนทั่วไปเข้าใจคือ
หมายความว่าบุคคลที่ทำงานเพื่อรับค่าจ้าง เป็นต้น ปกติถ้อยคำธรรมดาใช้ได้จำกัด
หรือที่มาจากคำ เช่น สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือถือความหมายตามบัญญัติใน
พจนานุกรม
- 2. ภาษาเทคนิค** คือภาษาเฉพาะความหมายทางกฎหมาย ต่างไปจากภาษา
ธรรมดาที่ประชาชนเข้าใจไปบ้าง จึงต้องเข้าใจตามภาษาตามภาษาที่กฎหมายใช้อยู่
เช่นคำว่า “หนี้”ซึ่งความหมายทั่วไปอาจจะหมายถึงหนี้เงิน แต่ในทางกฎหมายนั้น
หนี้ได้แก่หนี้ที่ล่องกระทำ ละเว้นกระทำหรือส่งมอบทรัพย์สิน หรือ “วังราว
ทรัพย์สิน”หมายถึงการลักทรัพย์โดยฉกฉวยชิงหน้า ดังนั้นแม้ไม่มีการวินิจฉัยเป็น
ความคดีฐานนี้ได้

- 3. นิยามศัพท์** ได้แก่ คำที่กฎหมายประสงค์จะให้มีความหมายพิเศษต่างจาก
ความหมายทั่วไป เช่น ความหมายของคำว่า “ป่า” ตามพ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484
บัญญัติว่า “ป่าหมายความว่าที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน” ดังนั้น คำ
ว่าป่าจึงเป็นที่ดินที่ไม่มีสันไม้แต่ต้นเดียวก็ได้ หากยังไม่มียุคคลได้ที่ดินนั้น
ตามกฎหมาย
- 4. สหพจน์กฎหมายที่ไม่แจ้งชัด** บางกฎหมายก็บัญญัติถ้อยคำที่ไม่ชัดเจน ทำ
ให้ต้องใช้การตีความ เช่น ป.พ.พ. มาตรา 150 การกระทำที่ “..ขัดต่อความสงบ
เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน...” เป็นถ้อยคำที่ต้องตีความโดยอาศัยความ
รับพิศชอบ ประเพณี สามัญสำนึก และกาลเทศะประกอบ

การตีความตามเจตนารมณ์ จะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการมาด้วยอักษรแล้ว
ปรากฏว่ามีความหมายไม่ชัดเจนพอ จำต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ประกอบพร้อมกันไป
เพื่อทราบความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำให้สอดคล้องต้องกัน เช่นมีข้อความว่า
“ห้ามเดินลัดสนาม”

การยังทรงเจตนารมณ์

ในการหาเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะมีขึ้นก็เมื่อถ้อยคำในกฎหมายนั้นไม่
สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ในการยังทรงเจตนารมณ์ของกฎหมายอาจ
พิจารณาจาก

1. พระราชปรารภหรือบันทึกหลักการและเหตุผลในการร่างพระราชบัญญัติของ
กฎหมายนั้น ๆ แต่กฎหมายใหม่จะนำเอาหลักการและเหตุผลในการบัญญัติ
กฎหมายไปเป็นหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

2. ประวัติศาสตร์ของกฎหมายแต่ละฉบับและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ก่อนวันใช้
บังคับกฎหมาย เช่น พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน
พ.ศ.2527 บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการทำธุรกิจแบบเงินค่อเงินที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
และมีแนวโน้มที่จะแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว อันจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงแก่
เศรษฐกิจของประเทศ

3. พิจารณาจากกฎหมายหลายๆ มาตรานั้นเองหรือหลายๆ มาตราในเรื่อง
เดียวกัน ก็พอที่จะทราบได้ว่ากฎหมายในเรื่องนี้มีเจตนารมณ์อย่างไร เช่น การ
ตีความว่าการทำร้ายจนพินาศจะเป็น “อันตรายสาหัส” ตามป.อ. ม.297(3)
หรือไม่ ต้องพิจารณาโดยดูประกอบกับมาตราดังกล่าวที่ว่า (อันตรายสาหัสได้แก่
การ) “เสียชีวิต ขา มือ เท้า นิ้ว หรืออวัยวะอื่นใด”

จึงต้องดูว่าพินาศไปนั้นมีความสำคัญระดับเดียวกับแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรือไม่
พินาศทั้งหมดปรวมกันย่อมเป็นอวัยวะสำคัญ ถ้าหักไปเพียง ข้อมไม่ใช่อันตราย
สาหัส แต่ถ้าหักไปหลายชิ้นเป็นเหตุให้ส่วนที่เหลืออยู่ใช้การ ไม่ได้คามสภาพของพิน
เช่น เคี้ยวอาหารไม่ได้ไปแถบหนึ่งก็ถือว่าเป็นการเสียชีวิตระดับเป็นอันตราย
สาหัส เทียบเท่ากับการมือ เท้า นิ้ว เช่นกัน

4. พิจารณาจากเหตุผลในการแก้กฎหมาย โดยดูว่าก่อนจะมีกฎหมายที่แก้ไขนี้
กฎหมายเดิมว่าอย่างไร มีข้อบกพร่องอย่างไร และกฎหมายที่แก้ไขแล้วนี้ได้แก้ไข
ข้อบกพร่องดังกล่าวอย่างไร เช่น การแก้ไข พ.ร.บ. ความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อ
ดัดแปลงเดิมจนถึงปัจจุบัน เพื่อบังคับใช้ให้ได้ผลดี ไม่มีกรณีกลั่นแกล้ง หรือหา
ผลประโยชน์จาก พ.ร.บ. นี้โดยใช้โทษทางอาญาเป็นเครื่องมือบังคับลูกหนี้เป็นต้น

5. การบัญญัติกฎหมายย่อมมุ่งหมายที่จะให้ใช้บังคับได้ หากตีความแล้วปรากฏว่ากฎหมายนั้นใช้บังคับไม่ได้ย่อมไม่ใช่เจตนารมณ์ เช่น ถ้ากฎหมายบัญญัติห้ามสมรส ซึ่งการสมรสนั้นจะเรียกว่าเป็นการสมรสได้ก็ต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย คือต้องมีคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ขณะจดทะเบียนค่อนพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นการสมรสไม่สมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้เมื่อชายไปจดทะเบียนสมรสซ้อนก็ย่อมเรียกว่าเป็นการสมรสซ้อนไม่ได้ เพราะถ้าเรียกครั้งหลังว่าเป็นการสมรส ย่อมต้องถือว่าเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมิฉะนั้นครั้งที่ไม่ใช่การสมรส จึงเป็นการสมรสซ้อนไม่ได้ หากตีความคำว่า การสมรสดังนี้ ย่อมทำให้ข้อความในเรื่องห้ามการสมรสซ้อนใช้ไม่ได้เลย ย่อมไม่สมเจตนารมณ์ จึงต้องตีความว่าการสมรสครั้งที่ 2 นี้ว่าเป็นการสมรสที่ห้ามแบบที่สมบูรณ์เท่านั้น ส่วนผลของการสมรสนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงจะเป็นการสมรสซ้อน

6. บทกฎหมายที่เป็นข้อยกเว้น ย่อมเป็นเจตนารมณ์ที่จะให้ตีความอย่างแคบ เช่น ตาม ป.อ. ม.4 บัญญัติให้ ถิ่นอากรกระทำในเรือไทยหรืออากาศยานไทยเป็นการกระทำในราชอาณาจักรด้วย ซึ่งเป็นข้อยกเว้นเพราะเรือหรืออากาศยานไม่ใช่พื้นแผ่นดินอันเป็นราชอาณาจักร ดังนั้น เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยจึงต้องตีความอย่างแคบ คือเหตุหรือการกระทำทั้งหลายต้องเกิดขึ้นในเรือหรืออากาศยานไทยเท่านั้น หากเกิดบนหลังคาเครื่องบิน บนปีกหรือบนบันได เครื่องบินขณะจอดอยู่ ณ ต่างประเทศ ย่อมไม่ถือว่าเป็นเหตุที่เกิดในอากาศยานไทย อันจะถือเป็นกรกระทำในราชอาณาจักรไทย

คำพิพากษาของศาลฎีกา

คำพิพากษาที่ดีก็เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการใช้และการตีความกฎหมาย เพราะได้ผ่านการกลั่นกรองมาแล้วจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ถึง 2 ชั้น ถ้าไม่ขัดหรือแย้งกับถ้อยคำในตัวบทก็ควรวินิจฉัยตาม

การอุดช่องว่างของกฎหมาย

ในการบัญญัติกฎหมายอาจเกิดช่องว่างได้ 2 กรณี

1. ผู้ร่างนึกไม่ถึงว่าจะมีช่องว่างในกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นเพราะขณะร่าง ผู้ร่างไม่สามารถนึกถึงช่องว่างนั้นด้วยความผองเรือ หรืออาจคิดไปไม่ถึง เช่น บางประเทศนิยามคำว่า “ลาช” ไว้ว่าได้แก่การที่หัวใจหยุดทำงานโดยสิ้นเชิง แต่ในขณะนั้นมีการเปลี่ยนหัวใจเทียมเข้าไปแทนที่หัวใจจริงได้ จะถือว่าเป็นการตายแล้วหรือไม่ เพราะหัวใจเดิมหยุดทำงานไป

แล้ว ดังนั้นเป็นช่องว่างของกฎหมายขณะที่ร่างนั้น ผู้ร่างคิดไม่ถึง

2. ผู้ร่างกฎหมายนึกถึงช่องว่างแห่งกฎหมายนั้นแล้ว แต่เห็นว่าไม่ควรบัญญัติให้ตายตัวเพื่อจะได้มีการวินิจฉัยวางกฎเกณฑ์อันสมบูรณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ต่อไป เป็นการเปิดช่องว่างโดยจงใจ เช่น คำว่า “ภาพลามก” เป็นต้น

3. หลักกฎหมายทั่วไป (*general principles of law*) หลักกฎหมายทั่วไปนี้อาจหาได้จากสื่อคำในวัฒนธรรมนั้นๆ เมื่ออ่านรวมกัน เช่น เมื่ออ่านความในมาตรา 1339-1355 แล้วก็จะเห็นหลักกฎหมายทั่วไปว่าเพื่อนบ้านต้องเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เมื่อกรณีไม่เข้าตัวบทกฎหมายที่ต้องใช้หลัก “เพื่อนบ้านที่ดี” มาตีความหรือหลักกฎหมายทั่วไปนี้อาจเป็นหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ หรืออาจนำมาจากสุภาษิตกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นหลักที่เกิดจากอัจฉริยภาพของนักปราชญ์ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคน และเป็นฐานแห่งกฎหมายทั้งหลายเช่นหลักกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน เป็นต้น

• อิมมานูเอล คานต์ นักปรัชญาชาวเยอรมัน
กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “พวกเธอจะไม่ได้
ศึกษาปรัชญาจากฉันหรอก นอกจากให้รู้จัก
คิด ปรัชญามีใช้การจดจำความคิด แต่เป็น
วิธีการคิด จงคิดด้วยตนเอง แสวงหา
ปรัชญาให้แก่ตนเอง และยืนอยู่บนขาของ
ตนเอง”